KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 715

AŞIK HİCRANÎ

Hazırlayan
Sabri Özcan SAN

GENÇLİK VE HALK KİTAPLARI DİZİSİ : 21

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI

ÂŞIK HİCRÂNÎ

Hazırlayan
Sabri Özcan SAN

GENÇLİK VE HALK KİTAPLARI DİZİSİ : 21

Kapak Düzeni : Ofset Repromat

Onay : 11.3.1987 tarih ve 928.1-908 sayı
Birinci baskı, 1987
Baskı sayısı : 5.000
Ofset Repromat — ANKARA

İÇİNDEKİLER

I

ÖNSÖZ V
TUTULAN YOL V
GİRİŞ .....
1. ÇAMLIKOZ KÖYÜ 1
2. HİCRÂNÎ'NİN KİMLİĞİ 3
a) Fizik görünüşü 3
b) Doğumu 3
c) Çocukluğu 4
ç) Tahsili 4
d) Evlenmesi 5
e) Karısının ölümü 5
f) Askerliği 6
g) Geçimi 7
h) Hastalığı ve ölümü 10
i) Vasiyeti 11
3. AŞKA NASIL DÜŞMÜŞ 13
4. DAHA ÖNCEKİ RÜYA 21
5. FİKİR ÇEVRESİ 24
6. TASAVVUF ÜZERİNDE BİRKAÇ SÖZ 38
7. HİCRÂNÎ'NİN TASAVVUFTAKİ YERİ 41
8. HİCRÂNÎ'NİN DİLİ 45
9. HICRÂNÎ'NIN KIŞILIĞI 54
İyilik Severliği 57
Hicrânî'de Aşk 59
Hicrânî'de Ahlâk 60
Hicrânî'de Türklük şuuru 61
Ölüm karşısında Hicrânî 61
10. SANATI 63
11. ŞAİRLİĞİ 69
12. DEYİŞLER 75
13. KARŞILAŞMALAR 237
14. BEYİTLER 243
15. DEYİŞLERİN DİZİNİ 247
1 ve 2 numaralı fotoğraflar ..... 253 - 255
16. KAYNAKLAR 257
17 SÖZLÜK 259

ÖNSÖZ

Âşık Hicrânî, ülkemizde gereği kadar tanınmış değildir. Bu durumu biz, Halk Edebiyatı bakımından bir eksiklik saydık. Bu eksikliği, karınca kararınca, gidermek istedik. Bu kitap bu isteğin sonucudur.

Sabri Özcan SAN

TUTULAN YOL

a) Kitabımızın "Deyişler" bölümündeki 36 şiir, 1946 Temmuz'unda, Gümüşhane'de doğrudan doğruya Hicrânî'nin ağzından yazılmıştır. Âşık, söylerken ezgi ile ve hızlı söylediği için yazma işi fazlaca dikkat istiyordu. Bu sebeple o söylerken kalemine güvenen üç kişi birden ve aynı zamanda yazmış, sonra karşılaştırılmış, bu 36 şiir, Âşık'ın ağzından nasıl çıkmışsa yazıya öyle geçirilmiştir.

Yazıya geçirilirken, yazı dilimiz esas alınmış, yalnız bazı şiirlerin rengini korumak için, fiillerde yöre ağzı da korunmuştur.

b) Hicrânî'nin verdiği iki okul defterinden 70 tane şiir seçilmiştir. Defterler eski yazıyla ve mor mürekkeple yazılıydı. Yazı pişkin fakat yazım hatası çoktu. Bu bakımdan seçme işinde zorluk çekilmiştir. Bazı kelimeler üzerinde tereddüdümüz vardır. Bu gibi kelimeler sözlük bölümünde, kendi maddelerinde belirtilmiştir.

c) Diğer şiirler, Kayseri'de basılmış olan "Erzurumlu Şair Hicrânî" ile İlhan Yardımcı'nın "Büyük Ozan Hicrânî" adlı kitaplardan, Folklor Dergisi'nden, İnan, Tarla, Kopuz dergilerinden alınmıştır.

d) Sözlük bölümünde madde başı yapılmış olan kelimeler, deyişlerdeki biçimleriyle alınmıştır. Eğer yanlışlık ya da noksanlık var ise hemen yanına ( ) içinde doğrusu yazıldıktan sonra açıklamasına geçilmiştir.

e) Madde başı olarak alınan kelimeler, bir kaç anlamlı ise, önce Âşık'ın kullandığı anlam, açıklamanın 1. maddesi olarak alınmış, sonra diğer anlamların açıklanması yapılmıştır.

f) Deyişler, önce ölçülere göre sıralanmış, sonra her deyiş, kendi ölçüsü içinde ilk mısraın, ilk kelimesindeki harf sırasına göre dizilmiştir.

g) Deyişlerden alınan örneklerin sonuna, alındığı deyişin sıra numarası yazılmıştır.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

T.	Türkçe
A.	Arapça
F.	Farsça
Fr.	Fransızca
İ.	İsim
S.	Sıfat
Zf.	Zarf
Ünl.	Ünlem
(By.)	Bayburt. Bu kısaltma, Sözlük bölümünde mahallî kelimelerin karşısına konulmuştur.
(Gm.)	Gümüşhane
–	Fiil eklerinden önce konulmuştur.
>	Örnek gösterilen kelimelerin arasına konulmuştur.
/	Örnek gösterilen gruplar arasına konulmuştur.

GİRİŞ

1. ÇAMLIKOZ KÖYÜ

Köy, Çoruh Irmağı kıyısında, Kavakyanı ve Alapelit derelerinin ırmağa karıştıkları kayalık, dar bir vadide kurulmuştur. Tarıma elverişli toprağı çok azdır. İklimi Bayburt'a göre daha yumuşak olduğu için her türlü sebzenin en iyisi burada yetişmektedir. Son yıllarda meyve bahçeleri de türetilmeğe başlanmıştır.

Kazanderesi, köyü iki mahalleye ayırmaktadır. Birbirlerine "Karşı Mahalle" diyorlar. 1985 nüfus sayımına göre köyde 62 ev ve 700 nüfus vardır.

Âmeşoğulları	(TAŞTAN)
Sübeyoğulları	(ŞAHİN)
Arducoğulları	(ARDUÇ)
Veziroğulları	(ARSLAN)
Kalaşoğulları	(KELEŞ)
Havuşoğulları	(YILDIZ)
Veligiller	(KARADENİZ)

köyün bellibaşlı aileleridirler.

Köy halkının hemen hepsinin başka yerlerden geldiği söylenmektedir. Âşık Hicrânî'nin ailesi Âmeşoğulları da Karadeniz'den gelmeymiş.

Köydeki binaların tümü, evvelce toprak damlı iken şimdi beyaz badanaları, çinko kaplı çatıları ile yeşillikler içinde tıpkı bir

Karadeniz köyü olmuş. Binalar genellikle iki katlıdır. Alt katları ahır olarak yapılmış. Evler üst kattadır. Çatı altlarına ot saman konuluyor. Hicrânî'nin bir deyişinde:

"Süleyman köşküdür yaptığım merek" dediği yer, bu çatı arasıdır.

Hicrânî'nin evi, diğerleri gibi bayırca bir yerde yapılmış. Onun da altı ahır. Eve tahta basamaklı bir merdivenle çıkılıyor. Kapıdan girince sağda, solda karşılıklı birer küçük oda var. Dış kapının tam karşısındaki kapı, Tandır Damı'na açılıyor. Burası hem mutfaktır hem kilerdir. Hem de içinde tandır olduğu için kışları sıcacık bir oturma odasıdır.

Çamlıkoz Köyü'nde elektrik var, ortaokul var, Bayburt'a her gün gidip gelen minibüsler var. Mihrabı Kütahya çinileri ile süslenmiş çok bakımlı camileri yeni yapılmış. Hicrânî'nin [34] sayılı deyişi bu cami üzerinedir.

Köy, Erzurum'un İspir Kazası'na uzaklığı 60, Bayburt'a 32 km.dir. Öteden beri de köylü bütün alışverişlerini Bayburt'la yapar. Onun için köy, evvelce İspir'e bağlı iken 1957'de Bayburt'a bağlanmıştır.

2. HİCRÂNÎ'NİN KİMLİĞİ

a) Fizik görünüşü:

Hicrânî'yi ben, 1946 yılının Temmuz ayında kardeşinin mahkemelik olan bir tütün işi için Gümüşhane'ye geldiği zaman tanımıştım. Ondan sonra çeşitli yerlerde karşılaştık, dostluğumuzu sürdürdük.

Orta boyu, yağız rençber yüzlü bir adamdı. O zaman tek tük aklar düşmüş değirmi sakalı ablak yüzüne pek yakışıyordu. Yüz çizgileri çok düzgündü. Hareketlerinde bir yavaşlık, gözlerinde hiç eksilmeyen bir hüzün vardı. En keyifli olduğu zamanlarda bile bu hüzünlü hali üzerinden atamıyordu. Şiir söylediği zamanların dışında pek konuşkan da sayılmazdı. Sigaranın dışında hiçbir kötü alışkanlığı yoktu. Sofrasında, çorba bulunsun, isterdi. Yemek seçmiyordu, ama dolmayı severdi. En çok sevdiği de börekmiş.

"Âşıklar girince vururlar meye
Bana derler söyler dertlidir niye
Lokantaya girip börektir diye
Fasulye aşını pişirmesinler" (110)

Âşık, çok yemek yemeği de, yiyenleri de sevmezdi. Yemekten kalkarken gözün sofrada kalmalıdır, derdi. Duasız, şükürsüz sofradan kalkmazdı.

b) Doğumu:

Çamlıkoz Köyü'nden, Âmeşoğullarından Ahmet Onbaşı'nın beş oğlundan birinin adı İlyas'tır. İlyas'ın Ahmet, Recep, Şevki, Haci ve Hüseyin adlarında beş oğlu vardır. Bu beş kardeşten dördüncü kardeş Haci, sonradan "Lütf-ü ihsan"a uğrayıp, Hak Âşık'ı olmuş, Hicrânî, adını almıştır.

Hicrânî, 1324 (1908) tarihinde Çamlıkoz Köyü'nde doğmuştur. Köyden Hicaz'a giden hacıların köye döndükleri gün doğduğu için adını "Haci" koymuşlar. Âmeşoğulları aile adı, Soyadı Kanunu'ndan sonra "Taştan" olmuş.

c) Çocukluğu:

Kendisi çocukluğunu anlattı: "Ben ifağıkân sessiz bir uşağıdım. Kimseye bulaşmazdım, şernaz değildim. Bana bulaşan oldu mu da Evvellâllah heç altında ğalmazdım. (Bileğini göstererek): Halım gücüm yerindeydi. Güleşde elimi kimse alamazdi.

Bigün aşuğ oyniruh, ben "cürübizim" dedim, aşuğu aldığım kimin ğaşdım. Üş gişi üsdüme çullandılar da elimden alamadılarıdi."

— Başka hangi oyunları oynardınız Âşık? diye sordum.
— Ahlım olsa da desem, ğalabende oynarduh, patlağoç oynarduh, uzun eşşeg oynarduh, neblüm ben oynarduh işdi.

ç) Tahsili:

Babası da hocaymış ama onu okutması için köyün imamı Mehmet Hoca'ya vermiş. Mehmet Hoca'da Âşık, ancak Amme Sûresi'ne kadar okuyabilmiş. Neden sürdürememiş, bilinmiyor. Bütün okuması da bu kadarcıkla kalmış. Sonradan Kur'an'ı kendi kendine öğrenmiş. Yazısı kendine yetecek, gazete okuyacak kadardı. Fakat sezgi gücü onu öylesine yüceltmiş ki:

"Zahirde katre âbım yok derya-yı ummân benem
Medresede kitabım yok manâ'yı devrân benem
Sorma zahit bize varlık bu kılığın içindedir
Şehr-i lâmekân'a tüccar dürdeki mercân benem"[125]

diyerek kendini tarif eder.

d) Evlenmesi:

Yaşı 18 olmuş. Bizim köylerimizde bu yaş, evlenmek için geç kalınmış bile sayılır. Babası ona, Karşı Mahalleden Veligiller'-in (Karadeniz) Müştak'ın kızı Safiye'yi uygun görür. "Allah'ın emri, Peygamberi'in Kavli" ile ister. Aileler anlaşır. Davul zurna, düğün dernek, evlenirler. Bu evlilikten Gülhanım, Zeliha, Hürü adlarında üç kızı; Zeynel, Şerafettin, İlyas adında da üç oğlu olur. Geçimi dar ama halinden de hoşnut, "olanla" yetiniyor:

"Arzum yok zenginin baklavasında
Aslım arpa aşı içinlerdeniz"[13]

koşması, bu hoşnutluğu anlatır. Öylesine hoşnut ki, bir başka koşmasında:

"Ben bende gördüğüm zevk-u safâyı
Ne paşa ne melik ne elde gördüm"

"Ömrümde evimde her bir vefâyı
Ne evlât ne ahbap ne malda gördüm"[14]

diyor, evini yuvasını seviyor, mutluluğunu orda buluyor.

e) Karısının ölümü:

Ama gel gör ki, "Herkese ipek teli bol bol işleyen felek, ona boz ipliği çok görmüş"tür. Hiç umulmadık bir zamanda "Evsahibi" evinin direği Safiye'si hastalanmış, yataklara düş-müş, hastalığı da uzun sürmemiş. 1943'te Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Cenaze musallâ taşına konulduğu zaman, acılı Âşık, "Kerem edin komşular!" diye bağırır. Celâlî'nin:

Ev bark yapmak için tenli mereği
Düzüp kotardığın tepür eleği
Şu gavdan yaptığın tecir tereği
Divân-ı Barı'ya yadigar götür

diye başlayan ağıtının bir benzerini, ızdırapların en acısıyla yanık yanık söylemeğe başlar:

"Bir nâme vereyim elimden sana
Ak kefen üstünde beraber göster
Her nerde ederse seni imtihan
Vücudun ol Şah'a ihtiyar göster"[24]

diye devam eder, herkesi de ağlatır. Sonraları gene aynı acıyla birbirinden daha içli ağıtlar da yazmıştır.

Karısının ölümünden sonra çocuklarına iki sene anneanneleri bakmış, sonra anadan ayrı olan baldızı Havva ile evlenmek gereğini duymuştur. Leylâ, Gülseren, Bahar adlarındaki kızları ile; Durmuş, Veysel, Mehmet bu ikinci hanımındandır. Kızlarından birisinin adının Leylâ konulması, Hicrânî'nin düşünde gördüğü Halep'teki sevgilisi Leylâhan'ın hatırasını yaşatmak içinmiş. Bunu oğlu İlyas söyledi. Çocuklarından yalnız Durmuş, liseyi bitirmek imkânı bulmuştur.

f) Askerliği:

Hicrânî askerliğini Ardahan'da piyade alayında yapmıştır. İlhan Yardımcı'nın "Büyük Halk Ozanı Hicrânî" adlı kitabının 6. sayfasında hoş bir olay var:

Çıldır Putka dolaylarında yapılan teftişte, Hicrânî Onbaşı'nın mangası başarısız görülür. Tabur Komutanı Faik Kırdar, Hicrâ-

nî Onbaşı'yı bir iyi azarlar, Hicrânî:

Üç gündür hazırlandık teftişe
Putka'nın önünde vurduk diş dişe
Onbaşılar hele bakın şu işe
Dağıttım mangayı toplayamiram

Emir geldi bize bir yürüş kola
Yarım dönüş yaptım sağ ile sola
Söhteri Mehmed'i Allahtan bula
Dağıttım mangayı toplayamiram

Söhteri, serseri demekmiş. Komutan Söhteri Mehmed'i yanına çağırır:

— Söyle bakalım bu söhteriliği memleketten mi getirdin?
— Evet Komutanım.
— Bu söhteriliği gene memleketine götürecek misin?
— Evet Komutanım.
— Aferin oğlum, sakın buralarda bırakma, der, gülüşürler.

g) Geçimi:

Hicrânî'nin köyünde Kazanderesi denilen yerde küçük ama verimli bir bahçesi vardı. Burada sebze yetiştiriyordu. Geçimine yetmediği için ortak bahçevanlık da yapıyordu.

Hicrânî'yi çok seven Bayburt Ortaokul Müdürü Mahmut Kemal Yanbeğ'in Trabzon'da çıkan İnan Dergisi'ndeki "Hicrânî" incelemesinde Hicrânî'nin babasından söz ederken: "İlyas, civar köylerde sulu ve bitgel tarla bularak bu arazide kavun, karpuz, fasulye ve buna benzer sebzeleri yetiştiriyor ve bunun dörtte birini tarla sahibine veriyordu" diyor.

Hicrânî'nin, Mahmut Kemal Bey'in Aydıncık (Malansa) Kö-

yü'ndeki tarlalarını da işletmiş olduğunu köylüleri söyledi. Mahmut Kemal Bey bundan bir pay alır mıydı bilinmiyor.

Mahmut Kemal Bey Hicrânî ile çok yakından ilgilenmiş, iyi yürekli bir hemşehri idi. O zamanki Borçlanma Kanunu'ndan yararlanarak Hicrânî'nin de toprak sahibi olması için önayak olmuş, Erzurum Valiliğine:

"Yüksek Makamına Reis-i Vilâyet" diye başlayan ve:
"Velinimetime arzuhal yazım
Lütf-ü ihsân eyle matlubum arzum
Yedi nüfus beş dönümdür arazim
Şikâyetim geçim idaresinden"[114]

diye devam eden manzum bir dilekçe verdirmiştir.

Dilekçe İspir Kaymakamlığı'na havale edilmiş, Hicrânî, köyünden 12 saat uzaklıkta olan İspir İlçe Merkezine bir kaç defa yaya olarak gitmiş, gelmiş, bir sonuç alamamıştır. Mahmut Kemal Bey: "Vali Haşim İşcan, bu işlerden anlamadığı için (Bu işlerden dediği, şairden, şiirden) şairin istidasını hükümsüz bırakmıştır" diyor.

Hicrânî'ye yardımda, özellikle Değirmencik (Mam) Köyü'nden Kelalioğlu Rıza Bey'in çok cömert davrandığı, Mahmut Kemal Bey'in notlarında var. Zaten Bayburtluların çoğu aynı cömertliği göstermişlerdir. Tuzcuzade Mahallesi'nde yaptırıp başını sokabildiği evceğiz, bu tür yardımların sonucudur.

Yardım konusunda Hicrânî'nin gözü tokluğunu göstermesi bakımından hoş bir örnek var.

Yedigöze (Dacırak) köyünden kendisine bir (düge) verirler. Genç hayvan, yolda onu çok uğraştırır, yorar, sonunda da kurtulup kaçar, köyüne döner. Dügenin Hicrânî'ye yaptığı oyunu köylüler anlar, kendi elleriyle götürüp yeniden teslim etmek isterler, Hicrânî "Hayır" der. Köylüler onun adına bakar, beslerler. Düge büyür, inek olur, danası olur, Hicrânî gene istemez.

Köylüler bu defa ona 15 tane koyun verirler. Ama bütün yardımlar böyle cömert olmamıştır. Eğer bu yardımlar tatmin edici olsaydı Âşık, ''Göksüne yokluktan bir rütbe diktiğini'' söylemezdi.

Hicrânî Bayburt'un hemen bütün köylerini dolaşmış ''möhöbbet''ler açmıştır. Bundan başka Erzurum, Gümüşhane, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Kayseri, Konya, Adana, İskenderun, Sivas ve İstanbul'da bulunmuş, çeşitli işlere girmiş çıkmış, âşıklığın dışında hiçbir işte başarılı olamamıştır:

''Bahçevanlık ettim çiçek açmadı
Avcılığa çıktım bir kuş uçmadı
Han kahve işlettim yolcu geçmedi
Dedim bizim kısmet tavana çıktı''

''Değirmen yaptırdım tutmadı bendi
Ben sağa çevirdim o sola döndü
Meyhaneye girdim şem'alar söndü
Ay, kevkep buluta, zindana çıktı''(37)

Bu yüzden felekle davâsı hiç bitmeyecektir. Çünkü felek:

''Puştluk kılıcını beline asıp dalına bülbül kondurmamıştır. Pençesini vurmuş, onu dalatmış, yâdellere atmış, bağına girmiş, gülünü talan, gönlünü virân etmiş, ecel çırasını başında yakmış, dünyasını zindan etmiştir. Tutmuş dertleri bölüşmüşler, üç başkasına, beş ona düşmüş. Mevsimleri bölüşmüşler, bahar onlara, kış buna düşmüş. Gam, yüze taksim edilmiş tam doksan dokuzu Hicrân'a düşmüş.''(29,66,112,152)

Felek böyle hain vurunca daha nasıl başarılı olsundu garip? Ama gene de kusuru kendisinde arar:

"Arsız gönül bir dem içre durmadı
Arayıp tabibi derman sormadı
Dünyada zenginlik köşkün kurmadı
Züğürtlüğe açık istikbâlim var"

Köylülerin anlattığına göre Hicrânî, geçim darlığı yüzünden Bayburt'a göçmeyi düşünür, fakat bir türlü buna karar veremez. Bir gece rüyasında Büyük Sufi İbrahim Ethem Hz.lerini görür. Hz. Ona:

"Ben masivâdan çıktım da sen bir Ahbunuz'dan mı çıkamıyacaksın" der. Bunun üzerine derhal göçünü alır, 1956'da Bayburt'un Veyselefendi Mahallesi'ne taşınır. Sonradan Bayburtluların da yardımlarıyla Tuzcuzade Mahallesi'nde bir evceğiz yapıp başını sokar.

h) Hastalığı ve ölümü:

Hicrânî 20 Eylül 1959 yılında bir beyin kanaması geçirir, felç olur. Artık sağlığı iyice sarsılmıştır.

"Hicrânî'yem göremedim bir şâdlık
Ne kadar yaşasam ahırı yâdlık
Günüm günden olmaktadır berbatlık
Bahçelerin çiçeğini sararttın"

Bir başka koşmasında:

"Kaptanıdım deryada yüzemez oldum
Esen rüzgârları sezemez oldum
Evvel cevher döker idim ağzımdan
Şimdi mavi boncuk dizemez oldum"

Üstelik astım hastalığına da yakalanmıştır. Artık değil "möhöbbet açmak" konuşmak bile yoruyordu onu. Hastalık günden güne artarak on yıl sürmüş ve 22 Şubat 1969'da Hüdâ'sından "gelsin" diye emrolonmuş ve Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Mezarı Bayburt'ta, Tuzcuzâde mezarlığındadır. Mezarının "ayaklı" olmamasını vasiyet etmiş, onun için yerden çok az yükseklikte bir beton duvarcıkla çevrilmiştir. Mezar taşında kendi Deyiş'i:

"ÖYLE BİR DİLBER'E OLMUŞUM MEFTÛN
ŞİRİN'SİZ FERHADIM LEYLÂ'SIZ MECNÛN
İNNÂ LİLLÂHİ VE İNNÂ İLEYHİ RÂCİÛN"

yazılıdır.

i) Vasiyeti:

Hicrânî Taştan'ın 1965 yılında hazırlattığı vasiyetnamesidir:
"Cenaze masrafı için ayrılmış olan 220 TL.sının taksimi:

Kefen	36 TL.
Yıkama	40 TL.
Mezar	40 TL.
Tabut, Teneşir, Yıkama	10 TL.
Mertek	10 TL.
Cenaze Takımı	24 TL.
Su döken	20 TL.
Çocuklara	10 TL.

(Mezar taşına yazılsın)
Öyle bir Dilber'e olmuşum meftûn
Şirin'siz Ferhat'ım Leylâ'sız Mecnûn

''İnnâ Lillâhi ve innâ ileyhi raciûn''
Allâh'ım Allâh evvelim Allâh
Ahırım Allâh gelişim Allâh
Gidişim Allâh
Zahirim Allâh bâtının Allâh
Lâ İlâhe İllâllâh Hakk Muhammed'ün Resûllâllâh
Göğsümde lif sabun biçilsin kefin
Elim boş yüz kara dilerim affım
Öz Resûllullâh'tır gönül hedefim
Dilde Tevhit kalpte silâh Zikrullâh
Bu yollar yokuştur yorulacaksın
Geçip süzgeçlerden süzüleceksin
Kabirde sual var sorulacaksın
Dilde Tevhit kalpte silâh Zikrullâh''

Bu vasiyetname oğlu Veysel'den alınmıştır.

3. AŞKA NASIL DÜŞMÜŞ

Hicrânî bana: "Zuhurat tarihim 1931'dir" demişti. Yani âşık olarak ilk ortaya çıktığı, ilk şiirini söyleyişi 1931'miş. Bir koşmasında:

Dokuz yüz otuz bir yeni tarihte
Çektiler koluma bağ göre göre
Rem ile birleşti mızrağ-ı sevdâ
Vurdu bedenime dağ göre göre[41]

Bir başka koşmasında:

Bin dokuz yüz otuz tarihi sene
Açıldı başıma bağ birer birer
Rem ile birleşti mızrağ-ı sevdâ
Bastı vücuduma dağ birer birer[20]

Bu koşmanın 2. dörtlüğünde

"Yaşım yirmi dörtte bergüzarıdım
Yirmi beşte bir od düştü eridim"

Diyor ki, bu hesaba göre 1933, ilk şiirinin tarihi olur. Anlaşılıyor ki ilk şiirini söylediği tarih üzerinde kendisi de tereddütlüdür.

O yaz Akçaâbât'ın Zevana (Bugünkü adı Salıhan) Köyü'nde bir tütün işinde çalışıyormuş. Gün Cuma imiş, namazdan gelmiş, bir fındık çalısının gölgesinde biraz "kestireyim" demiş, gaflet basmış, dalmış. Rüyasında adıyla, sanıyla, açık adresi ile "Sevgili"yi görmüş:

"HALEP'İN AKYOL CADDESİNİN BAŞ MAHALLESİNDE MURATBEYOĞULLARINDAN HURŞİT BEY'İN KIZI'-'ymış bu sevgili. Üç bacıymışlar: Muhibbe, Nadiye, küçükleri de Merdiye. Merdiye'nin bir adı da Leylâhan'mış. Leylâhan 18 yaşında imiş. Leylâhan'ı ağlar görmüş, niye ağlarsın, diye sormuş, 14 yaşında bir kardeşim öldü de ona ağlarım, demiş. İşte onu "odlara yakan" bu Leylâhan'mış. Terler içinde uyanmış. Ne olmuşsa ondan sonra olmuş. Nere baksa, ne yana dönse onu görür olmuş. "Elimi uzatiram, tutamiram, seslenirem, ses vermiy."

Garip, bu durumdan çok sıkılır, bunalımlar geçirir, sar'a nöbetlerine tutulur, kendi kendine konuşur gibi davranışları, kayınbiraderleri olan Aslan ve Bekir Karadeniz kardeşleri endişeye düşürür. Memlekete göndermek zorunda kalırlar; köyde herkes başına toplanır:

"Mecnûn diye halkın diline düştüm
Aklı verip mecnunlukla görüştüm
Beni bende bilme, ben benden geçtim
Beni Behlûl olan Dâne'den sorun"[18]

Baba, oğlunun derdine çare aramaya kalkar. Köyde derin bir hoca vardır, ona götürür. Küçükalioğulları'ndan bu Mehmet Hoca, ehl-i dil bir adamdır. Zihni'yi, İrşâdî'yi, Celâlî'yi ezbere bilir, kendi de şiir söyleyen gün görmüş birisidir.

Babayı konuşturur, oğlunu dinler, söyler, söyletir, bakar ki "oğlan dolu" Baba'ya:

— Merak etme İlyas Hoca, Haci hasta değil, âşık, Hak Âşığı. Pîr bâdesi içmiş, içinde hicran var, geçecek, demiş. Demiş ama, bu hal daha yedi yıl sürmüş:

"Hicrânî'yem gördüm yaman hallerin
Yedi yıl bekledim Halep yolların"

Haci Taştan'ın takma adı da o günden sonra Hicrânî olmuş.

"Ben bu aşka düştüm düşeli
Adıma Hicran deyerler"

Hicrânî'nin kendisinin bana anlattığı hikâyesi budur.

Bayburt Ortaokul Müdürü Mahmut Kemal Yanbeğ'e anlattığına göre:

Köyündeki arkadaşlarıyla 1930 yılında Trabzon'un Polathane Kasabası'nın Zevane Köyü'nde sellerin bir tarlaya getirdiği taşları temizlemişler, işi bitirmişler, kendileri de bitkin bir hale gelmişler. Başka bir işte çalışırken bir gece rüyasında parmağına bir halka takılmış sabahleyin üzüntü içinde uyanmış, kendisini bir ateş basmış, artık daha çalışamaz olmuş. Tutmuş arkadaşları onu köyüne göndermişler. Hiç durmadan şiirler söylüyormuş. Babası şüphelenmiş, köylerinde çok olgun bir hoca olan Küçükalioğullarından Mehmet Hoca'ya götürmüş. 100 yaşlarında olan bu Mehmet Hoca'yı Mahmut Kemal Bey de tanırmış. Bir delikanlı gibi ata binermiş. Şiirden de anlarmış. Mahmut Kemal Bey diyor ki: "Onun Hicrânî ile karşı karşıya gelerek muaşere yapması ayrı bir âlemdi"

Mahmut Kemal Yanbeğ, Trabzon'da çıkan, İnan Dergisi'ndeki yazısına, Muhibbî, mahlasıyla şiirler söyleyen bu Hoca'dan bir kaç da örnek almış.

İşte bu Muhibbî mahlaslı Mehmet Hoca, Hicrânî'yi iyice yokladıktan sonra babasına: Merak etmemesini, oğlunun büyük bir şair olacağını müjdelemiş.

Rüya olayını Hicrânî, 1951'de Gezici Başöğretmen Kemal Parıldar'a da şöyle anlatmış: (Kemal Parıldar'ın Bayburt'un Sesi Dergisi'ndeki yazısından)"Akçaâbât İlçesi'nin Zevana Köyü'nde bir gece rüyamda üç pîr yanıma geldi. "Bu gafil halde fazla yatma" dediler. Beni aldı bir makama götürdü-

ler. Bana: Bu divan âşıklar, ârifler divânıdır. Bundan sonra bu divâna katılacaksın. Maneviyatta baban, Celâlî'dir. Onun aşkı sana verilecek, onun yolunu tutacaksın. Bu andan itibaren adın Hicrânî'dir. Bunun anlamı dert dolu silâh demektir, dediler. Bir titreme içinde uyandım. Bir şaşkınlık içinde idim. Birden bire şu koşmayı ilk şiirim olarak söylemeye başladım:

Ben gönlümün gülşenini
Bir yara kıldım mübtelâ
Gör beni bu aşk neyledi
Başıma çıktı bin belâ

Yanıma geldi bir hoş er
Tabib-i aşkımız meğer
Elinde ateşten neşter
Vurdu sînemdeki gala

Aldı sînemdeki galı
Basiretten açtı hâli
Baş gösterdi hikmet gülü
Bezendirdi sağa sola

Anda gördüm bir çok eri
Yeşil emirli her biri
Zât-ı melek hüsn-ü hûri
Kalkıp durdum istikbala

Merhaba dediler bize
Şerefli aşk olsun size
Set çektiler önümüze
Çar etrafım gamdan kal'a

Mahlasımız Hicrânî'dir
Bu da pîrimin şanıdır
Cümle derdim dermânıdır
Aldanmam her kalmakala

Çalışma gücümü yitirmiştim. Köye döndüm. Birtakım dedikodular köye benden evvel gelmişti. Anam, babam çalışmak istemediğim için bu yolu seçtiğimi sanmışlardı. Bana ise; ilk şiiri söyledikten sonra mahcupluk gelmişti, ne şiir söyleyebiliyor, ne de konuşabiliyordum. Bu halimden çok üzüntü duyan babam, beni hocalara okutmak istiyordu. Köyümüzün hocası yüz yaşında bir ihtiyardı. Babam bu Hoca Mehmet Efendi'yi evimize getirdi. Hoca bana bazı sorular sordu. Sonra da Celâlî'nin şu koşmasını okuyarak bana bir nazire yapmamı istedi:

Bir peri aşkından divâne oldum
Çağladı göz yaşım akıyor Hocam
Erenler Şahı'ndan bir nâme aldım
Dilim ezber etmiş okuyor Hocam

Pîr destinden nûş eyledim bu âbı
Anda açılmıştı aşkın kitabı
Yegân yegân sor ki verem cevabı
Bugün gam kervanım kalkıyor Hocam

Bir yere cem olmuş Kırklar Erenler
Her bakışta arşı kürsi görenler
Devâsız dertlere derman verenler
Her biri bir derse bakıyor Hocam

Yaktı Celâlî'yi bu aşkın nârı
Sağ başta durmuştu Kırk'ların Pîri
İçlerinde gördüm Horasan Eri
Hû... çeken de canlar yakıyor Hocam

HİCRÂNÎ
Elif Esması'ndan bir yelken açtım
"Allemel Esma"da yüzüyor Hocam
Erenler Şahı'ndan bir nâme aldım
Gönlüm meşk eyledi yazıyor Hocam

Beni götürdüler Ruh-i Nigâr'a
Anda çok hikmetler gördüm aşkâre
Nice bin Hûri'ler çıkmış gülzâre
Her biri bir deste düzüyor Hocam

Gösterdiler bize arzı semayı
Pîr elinde dolu dolu bâdeyi
Birer birer sor ki açam manâyı
Dilim hikmetinden süzüyor Hocam

Bize destur dedi Pîrler Erenler
Hurufsuz heceye manâ verenler
Çarhın çemberinde sırra erenler
Her biri bir imlâ yazıyor Hocam

Hicrânî'yem oldum aşk ile ahkâm
Anda cem olmuştu çok ruh-i Âdem
Bir kadeh doldurdu İbrahim Ethem
Nûş eden canından beziyor Hocam

İşte bu koşmadan sonra gönlümle dilim birleşti. Söylediğim bu koşmada, söylediklerimin nereden, nasıl geldiğini bilmiyordum. Üstadım Celâlî'nin son beytinde: "İçlerinde gördüm Horasan Eri" dediği, İbrahim Ethem'i de ne tanırdım, ne bilirdim. Bu nazirede ben de bu Veli'yi ismiyle söyleyince, Hoca babama:

— "Hicrânî'yi rahat bırakın" diyerek yanımdan ayrıldı.

Şimdi:

1943'te Mahmut Kemal Yanbeğ'e, 1946'da bana, 1951'de Kemal Parıldar'a anlattığı rüya olayında değişiklikler var:

1. Mahmut Kemal Yanbeğ'e, bir gece parmağına halka takıldıktan sonra aşka düşüp ilk şiirini söylediğini, söylüyor ki, bu halka motifi, bana da, Kemal Parıldar'a da anlatılmamıştır.

2. Bana: *Bir Cuma günü namazdan sonra bir gaflet basıp uyuyakaldığını, rüyasında; Halep Şehri'nin Akyol Caddesi'nin Baş Mahallesi'nde Muratbeyoğullarından Hurşit Bey'in kızı Merdiye Hanım'ı gördüğünü, bunların üç bacı olduğunu vb.* anlatıyor ki, bu husus, ne Yanbeğ'e, ne Parıldar'a anlatılmıştır.

3. Kemal Parıldar'a anlatılanlar daha başkadır:

Hicrânî'nin ilk şiiri, eğer Kemal Parıldar'a anlattığı gibi,

"Mahlasımız Hicrânî'dir
Bu da Pîrimin şanıdır"

diye biten bu koşma ise, o durumda bana anlattığı "Hicrânî mahlasını, köyün hocası Mehmet Efendi'nin, babasına: "Bu âşık olmuş, Hak âşığı, içinde hicran var" sözünden sonra kullanmış olduğu yanlış olur. Çünkü daha köyüne dönmeden, Hoca'ya başvurmadan, Akçaâbat'ın Zevana Köyünde iken ilk şiirini söylemiş, Hicrânî, mahlasını da kullanmıştır. O halde, bu mahlas kullanma işini Kemal Parıldar'a anlatıldığı biçimde kabul etmek durumundayız. Bilinen şu ki Âşık, mahlasını yerine göre hem Hicrân, hem Hicrânî olarak kullanmıştır.

4. Bana rüyanın, bir fındık çalısının gölgesinde, bir öğle uykusunda görüldüğünü, Mahmut Kemal ve Kemal Parıldar beylere gece gördüğünü söylüyor. Bir koşmasında da doğruluyor:

Kara Mehmetoğlu derler
Yapısında geldi pîr'ler
Tanımadım bir çok erler
Akılca mecnûn değilem

Uykudan kalkıp uyandım
Sönmez ateşlere yandım
Şarab-ı aşk ile kandım
Mekteb-i fünûn değilem[127]

4. DAHA ÖNCEKİ RÜYA

Oğlu anlatıyor:

Hicrânî'nin oğlu İlyas Taştan, ilk hanımından. İlkokuldan sonra okuyamamış ama konuşkan, sevimli bir kişi. Beş kardeş birlikte Samsun'da inşaat işleri yapıyorlarmış. Kardeşlerin en büyüğü değilmiş ama, işleri o yönetiyormuş. Kardeşleri için: "Eksik olmasınlar, sayarlar beni" diyor. İşleri de yolunda imiş. Babasının, bugünkü varlıklı durumlarını görememesinden üzgün. Babaları onların en büyük iftiharları.

Rüya olayını bir de ondan dinlemek istedik:

Babamgil, diyor, köyden 22 arkadaş Karadeniz kıyılarına çalışmaya gidiyorlar. Babam, gene bizim akrabamız olan Fazıl Albayrak, Mustafa Kurt'la Fatsa'da iş bulup çalışmaya başlamışlar. Bu arada babam hastalanıyor. Geriye dönmek, Akçaâbat'ın Zevana, şimdiki adı Salıhan Köyü'nde çalışmakta olan dayılarımın yanına gitmek istiyor. O zaman oralarda kara yolundan taşıt yok. Babam'ı bir kayığa bindiriyorlar. Zaten hasta da olduğu için çok fena deniz tutuyor, kayığın içi kusmuk altında kalıyor, kayıktaki adamlardan biri, ciddi ciddi "Gelin bu adamı denize atalım" diye teklif ediyor. Atmıyorlar tabiî. Geri dönüp Fatsa'ya çıkarıyorlar. Fatsa'da daha kaç gün kalıyor bilmiyorum. Bu sefer yaya olarak yola giriyor. Kaç gün sonra Eynesil'e geliyor, onu da bilmiyorum. Eynesil'e yaklaştığı bir sırada bir hocayla yol arkadaşı oluyor. Çok da yağmur yağmış, seller gelmiş, her tarafı sular basmış. Babam o gece Eynesil'de nerede kalabileceğini hocadan sormuş. Tam da Eynesil Deresi'nin yanına gelmişler. Dere taşmış, yolu almış. Hoca babama: "Beni arkana alır da ha bu sudan geçirirsen sana yatacak yer bulurum" demiş. Babam hasta, zayıf, yorgun. Hoca, iri yarı, kilolu bir adam. Babamın bu teklife aklı yatmamış ama, bu yerlerin garibi, ne yapsın, mecbur, "olsun" demiş.

Hocayı sırtına almış, dalmış suya. Tam orta yerlere gelmişler, nasıl olmuşsa ikisi de cumburlop, düşmüşler suya. O sırada hocanın ayakkabısının teki gitmiş suya. Babam yakalamak için arkasından epeyci gitmiş. Tam denize karışacağı sırada yakalamış, geri dönmüş ki hoca, derenin kıyısına oturmuş, hemencesinin bir ucunu ağzına almış maçur maçur emiyor (hemençe, omuz çantası). Babam şaşkın şaşkın bakarken hoca: — Ne duruyorsun oturup sen de bir ucundan emsene, diye bağırmış. Meğer hemençesinde şeker varmış, suya düşünce ıslanmış, eriyip gidiyormuş. Yazık olmasın, diye emiyormuş. Ne ise, babam da oturmuş, ikisi iki yandan hemençeyi emmeğe başlamışlar. Babam rahmetli anlatır, gülerdi.

Hoca Eynesil'de babamdan ayrılırken ona uzakta bir ev göstermiş. "Şu eve git, benim adımı ver, onlar seni misafir ederler" demiş. Babam o eve gitmiş, iyi karşılamışlar, anahtarı alıp, daha uzaktaki ağaçlar arasında, tek odalı bir eve götürmüşler. Orada ocak yakıp babamın ıslak elbiselerini kurutmuşlar, yedirmiş içirmiş ayrılmışlar. Babam da yorgunmuş zaten hemen yatmış. Biraz da korkulu yatmış. Öyle ya, şehirden uzakta, ağaçlar arasında, ıssız bir yerde, tek bir evde, tek başına, ben de olsam tiksinirim. İşte babam öyle tiksinerek yatmış. Yarı uyumuş, yarı uyanık imiş ki, karşısında üç sakallı adam belirmiş. Birinin elinde bir kadeh varmış. Birinin elinde bir kitap, birisinin elinde de bir mızrak varmış.

Babam çok korkmuş. Elinde kadeh olan, babam için, öbürlerine: "Artık izin verelim" demiş. Elinde kitap olan: "Daha zaman var" demiş. Mızraklı olan da: "Bu burada daha ne duruyor?" demiş de babamın kalçasına bir dürtmüş, babam can havliyle sıçramış, *"Selâmın kevlen min Rabbin Rahim, Selâmın kevlen min Rabbin Rahim."* üç defa besmele çekmiş, okumuş, üflemiş, gene yatmış. Gece yarısı aynı rüyayı bir daha görmüş, sabaha yakın bir daha görmüş, bir şeye de yoramamış. O kadar korkmuş ki kimselere görünme-

den sabah fecirle girmiş yola. Uzatmıyalım. Akçaâbat'ın Zevana Köyü'nde çalışmakta olan dayılarımın yanına gelmiş. Kaç günde gelmiş, orada kaç gün kalmış, bilmiyoruz. Hastaymış, gün geçtikçe başkalaşıyormuş. Sabahtan akşama kadar bir ağacın altında oturur, hep denize bakarmış, hiç konuşmazmış. Dayımgil bakmışlar ki bu böyle olmayacak, göndermişler köye.

Köyde de gene konuşmuyor, ateşler içinde yanıyor. Dedem derin hocaydı, buna okuyup üflüyor ama fayda etmiyor. Bir gün köyün hocası Mehmet Hoca, (O da büyük bir âlimmiş) İlyas Hoca'nın oğlu gelmiş, hastaymış, gidip onu bir yoklayım demiş, bizim eve gelmiş. Gelmiş ki babam bir kenarda büzülmüş oturuyor, hararetten de yanıyor. Mehmet Hoca hal hatır etmiş. İşte ne olduysa, nasıl olduysa babamın dili orada açılıyor, başlıyor söylemeğe. Zevana Köyü'ndeki rüya olayını da dedemgil ondan sonra öğreniyorlar. Hatta babamın bacanağı Haci Bilâl, Hicaz'a giderken Halep'te kaldıkları sırada babamın rüyasında gördüğü Hurşit Bey'i sorup soruşturuyor. Kendisinin orada olmadığını söylüyorlar. Büyük bir arazi göstererek, tâ şuradan şuraya kadar Hurşit Bey'indir, diyorlar.

Bey amca, babam ermişti. Rüyasında gördüğü Hurşit Bey de, kızı Leylâhan da gerçek kişilerdi.

5. FİKİR ÇEVRESİ

Hicrânî'yi her yönüyle tanıyabilmek için 1949'da Kayseri'de, Erciyes Matbaası'nda basılan "ERZURUMLU ŞAİR HİCRÂNÎ" adlı kitabın birinci sayfasının bir bölümünü, anlatım biçimine, yazımına ve noktalamasına dokunmadan aynen alıyorum.

"Erzurum Vilâyeti'nin İspir ilçesinin Ahbunuz Köyü'nden İlyas oğlu Haci Taştanım. Ve mahlasım şair Hicrânî 324 doğumluyum. Dutan vatandaşlara eserlerimi tebrik ederim.

Ey matlubu möhöbbet olan vatandaşlar yadigâr olarak bir kaç parça şiir anlatacağım. Allahu celle celâl hazretlerinin hidayetiyle evvela insan ne olduğunu bilmesi lâzımdır. Cenabı Hak insanlara bütün kitaplarda ve Kur'an'ı Kerim'de bildirmiştir.

İnsan olan mahluk lisana lâyık
Çünkü insandadır sırrı hakayık
İnsan isen hakkı bil hak seni bilir
İnsan lisan ile olmuştur ayık

Bir kerre nazar et kemik damarda tende
Hiç bir mahluk var mi böyle bedende
Cehennem de sende cennet de sende
İstersen köşkönü yap istersen yık

İşte efendiler şu şiirlerde temsil olunan maddî ve manevî olan eserleri yazıyorum. Demek ki insan iki kısımda halk olmuş zahir kısmı deri et kemik damar kan gözdeki ziya yedi kısım ve yedi kısımdaki bâtın maddeleri var imân haya akıl fikir bir de vicdân işte Cenab-ı Hak on dört madde ile bir vücut halk ettiği şekle insan derler bu zahir cismânî olan mad-

deler ahiri toprak olur. Fakat manevî maddeler ebedîdirler.''

Hiç bir düzeltme yapmadan ağzından çıktığı gibi kitaba alınan bu sözlerle Âşık, insanı anlatıyor. ''Övülmüş yaratılmış'' olan insana Tanrı, diğer yaratıklardan farklı olarak, imân, haya, vicdan, akıl gibi değerler ve konuşma gibi yetenekler verdiğini: Gerçeklerin sırrının insanda olduğunu, cennetin, cehennemin, iyiliğin, kötülüğün, her şeyin insanın içinde olduğunu, Tanrı'nın her yerde ve insanda olduğunu, yüce Tanrı'nın insanı bildiğini, insanın da Tanrı'yı bilmesi gerektiğini söylüyor. Bu manevî varlıkların insanı tamamladığını söyleyerek tasavvuf'un âdeta bir özetini yapıyor: ...Bu okur yazar olmayan Âşık, bu fikir seviyesine nasıl gelmiştir?

Bunun bizce üç önemli kaynağı var:

1. Elbetteki yaradılış. (Tanrı vergisi.)
2. Bayburt'un halk kültürü zenginliği.
3. Bayburt'ta derece derece tasavvufa hizmet etmiş olan kişilerin meclislerinde bulunup ayık kafası, uyanık gönlüyle bu felsefeyi kavramış olması.

Bu kişileri kısaca tanıyalım:

DEDE EFENDİ
(1878-4.9.1973)

Dede Paşa da denirdi. Asıl adı Musâ'dır. Bayburt'un Yazıbaşı (A.Lori) Köyü'nden, Ağalar ailesindendir. 18-19 yaşlarında iken Nakşıbendî şeyhi Erzincanlı Beşir Efendi'ye bağlanmış ve 80 yıllık ömründe her türlü dünya zevklerini bırakarak:

''Böyle bir Sultan'a evlat olmuşuz
Daha bundan büyük şânımız mı var''

diyerek dergâhın hizmetinde bulunmuştur.

Sohbetlerinin banda alınan bir bölümünü kitap haline getiren F.Kuyumcu, kitabın 12. sayfasında:

"Hali, fiili ve ameli ile sünnet ve şeriatın ıtrından ibaret bir duruma gelmiş; sadakatı onun sureten olduğu gibi sireten de Hz. Sıddık'a benzetmiş, her hal ve davranışı onu Sıddık-ı Ekber Efendimize eş etmiş.

Gayeleri İslâmın zaferi olan bu dede ve torun, yan yana gelse birbirinden ayırmak güçtür. Bir sahabe efendimiz kalkıp da geriden bakacak olsa uzunca olan hafif öne eğik, 30-35 kilo gelebilecek vücudunu anîden görse:

— Ya Eba Bekir! diye seslenmekten kendini alamaz" diyor.

Dede Paşa'nın çok tatlı, inandırıcı bir kaç sohbetinde de biz bulunduk. Ekrem Ocaklı ile evimizde misafir olmuş, iftar sofralarımızı şereflendirmiştir. Biz de Çakıllı (Hanzar) Köyü'nde Ekrem Ocaklı'ya misafir olduğumuz zaman, Dede Efendi ile birlikte Âşık Hicrânî de orada idiler. O iki günlük sohbeti şimdi zevkle hatırlıyoruz.

AĞLAR BABA
(1880-1958)

Bayburt'un Oruçbeyli (Siptoros) Köyü'nden şair ve Nakşibendi Şeyhi İrşâdî'nin torunudur. Kendi adı da İrşâdî'dir. Babası Küşâdî ve dedesi İrşâdî gibi o da Nakşibendî şeyhi olmuştur. Çevrede ailelerine "Şeyhler" denir.

Ağlar Baba'nın mürşidi, Erzincanlı Terzi Baba'dır. Gönlünün bütün heyecanı ile Allah sevgisini dile getiren şiirlerine "Ağlamalar" der. Ağlamaları, M.Fahri Yılmaztürk tarafından 467 sayfalık bir kitap halinde toplanmıştır. Kitabın sonuna doğru 32 sayfasında yararlı açıklamalar yapılmıştır. Dili dedesi İr-

şâdî'ye göre daha ağırcadır. Irşadî'nin bir koşması kitabımıza alınmıştır. [150] Aşağıda Ağlar Baba'dan bir örnek sunuyoruz:

BEYT-İ AĞLAR BABA

Ol Ulu Zât'ından fermân alanlar
Mekteb-i irfan'da meclis olanlar
Pîrlerin elinden sâki sunanlar
Sâkiler dolanur kadeh Allah der

Mektepte okudu Kırklar Yediler
Bâtın defterinden manâ aldılar
Defterde olanı hem ağlattılar
Diller ağlar amma kalpler Allah der

Ağlar Baba deli divâne oldu
Dört sene zarfında bir hâle geldi
Senden evvel sâkîsini doldurdu
Bir melek elinde sâkîm Allah der

EKREM OCAKLI
(1914)

Dede Efendi Ekrem Ocaklı'nın mürşidi, Ocaklı Dede Efendi'nin müridi idi. Şeyhine gönülden bağlanmış, tevazuların en güzelini ondan öğrenmişti. Eli açık, evi herkese açık bir gönül adamı idi. Bayburt'un Demirözü Bucağı'na bağlı olan Çakıllı (Hanzar) Köyü'ndeki çiftlikevinde misafir eksik olmazdı. Dede Efendi ve Hicrânî de sık sık bu misafirler arasında bulunurlardı. Yenilir, içilir, sohbet edilirdi. Kimi zaman bu sohbetler günlerce sürerdi. 10. Dönem Milletvekilliği de yapmış olan Ekrem

Ocaklı Trabzon Lisesi'ni bitirmişti. Şair değildi, ama Divan Edebiyatı'nı, özellikle Fuzûlî'yi ezbere bilirdi.

Cinaslı şiirler yazmayı Hicrânî'ye Ekrem Ocaklı'nın tavsiye ettiğini, onun da tavsiyeye uyarak bu tür şiirler de yazdığını, Kemal Parıldar'ın, *Bayburt'un Sesi* Dergisi'ndeki, Bayburtlu Hicrânî, adlı yazısından ve Selahattin Tuncer'in mektubundan öğreniyoruz:

Gül yüze
Gül bağında gül yüze
Gül dolana gül yüze
Geçen hafta doksandı
Bugün çıktı gül yüze[142]

FAHREDDİN KUMBASAR

Bayburt Müftüsü Fahreddin Efendi, uzun boylu geniş göğüslü, güler yüzlü bir adamdı. Kısa sakalı ona pek yakışıyordu.

Büyük bir din bilgini idi. İslâm tasavvufunu en iyi bilenlerden birisi de o idi. Bu niteliğini, bile bile, tevazuun gerisinde tutuyordu. Öylesine alçak gönüllü idi ki büyüklerle büyük, küçüklerle küçük olabiliyordu. Çağdaş bilimleri teşvik eder, gençleri cesaretlendirir, yönlendirirdi. Ham sofuluğu hoş karşılamazdı. Bayburt ağzıyla öyle tatlı bir konuşması vardı ki sohbetine doyulmazdı. Hicrânî'nin ondan çok şeyler öğrendiği muhakkaktır.

Fahreddin Efendi Gümüşhane'de genel meclis üyesi iken, ilin yabancı dillerden alınmış olan köy adlarını Türkçeleştirmek görevi bize verilmişti. Ben o zaman ortaokulda Türkçe öğretmeni idim. İşin içine girince, çok hatalar yapabileceğimizi, bu konunun, uzman bir ekip işi olduğunu anladık, özür diledik.

Sonradan köy adlarının bu Türkçeleştirme işini, İçişleri Bakanlığı yurt çapında yaptı; bu arada çok da hatalar oldu. Örnek:

Bayburt'ta *Baksi* Köyü'nün adı, *Bayraktar* olmuştur. Bu bir hata idi. Çünkü, Oğuz Türklerinin *ozan*, Tonguzların *Şaman*, Altay Türklerinin *kam* dedikleri; kopuz çalan, şiir söyleyen, sihir yapan, hekimlik eden kişilere, Kırgız Türkleri de *Baksi*, diyorlardı.

Görülüyor ki tarihimizin derinliklerinden gelen ve Bayburt'ta bir köyümüze ad olan özbe öz Türkçe kelime *Baksi*'nin, Bayraktar olarak değiştirilmesi yanlış olmuştur.

UZUN KURBANZÂDE HÜSEYİN EFENDİ

Onu da Rahmetli Müftü Fahreddin Efendi ile Gümüşhane'de genel meclis üyesi iken tanımıştım. O da çok uzun boylu, yumuşak huylu, sözü, sohbeti çok tatlı bir adamdı. Geniş din bilgisi vardı. Divan Edebiyatını, özellikle Fuzulî'yi çok iyi biliyordu. Zihnî Divanı ezberinde idi. Eski yazısı çok güzeldi. Ortamını bulmuş olsaydı ünlü bir hattat olabilirdi. Kütüphanemde onun kaleminden çıkmış, bir defter dolusu divânî, celî, sülüs yazılar vardır.

Hicrânî'nin bir arsa sahibi olabilmesi için Mahmut Kemal Yanbeğ'le birlikte çok gayret ettiği bilinmektedir.

KÂZIM KÖKLÜ
(1912-4.12.1974)

Rahmetliyi de genel meclis üyeliğinden, belediye başkanlığından, politikadan, tanırız. Kısa boylu, zeki bakışlı, hareketli, becerikli bir adamdı. Eli açık, dostluklarına sadıktı. O günkü dar imkânlar içinde, bu nitelikleriyle, belediye başkanı olarak Bayburt'a iyi hizmetler etmiştir. Tasavvuf konusunda o da hayli yol almış, tasavvufun zevkini yaşamıştır. Hicrânî ile ilgisi daha çok maddî olmuştur.

OSMAN OKUTMUŞ

Kendisini samimiyetle Bayburt'a adamış olan aydın bir kişidir. Halkevi çalışmaları, dernek çalışmaları, diğer sosyal çalışmaları ile ve sahibi bulunduğu Bayburt Postası adlı gazetesi ile Bayburt'a büyük hizmetler etmiştir ve etmektedir. Bu nitelikleri ile Hicrânî'yi çok korumuş, daha da tanınmasına yardımcı olmuştur.

NİYAZİ PARILDAR

Hicrânî'nin köyünün bulunduğu Suyaaşağı bölgesinde tahsildar idi. Bu sebeple Hicrânî'nin çok yakini olmuştu. Sesi çok güzeldi. Her fırsatta, her yerde Celâlî'den, Hicrânî'den deyişler okur, çevrenin ilgisini toplardı. Denilebilir ki Celâlî'nin de, Hicrânî'nin de daha çok tanınmış olmasında Niyazi Parıldar'ın büyük rolü olmuştur.Niyazi Parıldar, Bayburt'un Sesi Dergisi'nde Hicrânî hakkında inceleme yazısı çıkan Kemal Parıldar'ın babasıdır.

ALİŞAN AKENGİN
(1882-1964)

Askerlikte süvari başçavuşu olduğu için askerlikten sonra da hep "Alişan Çavuş" diye anılmıştır. Bayburt'ta herkes tarafından tanınıp sevilen eli açık, evi açık, gün görmüş birisi idi. Güçlü (Zarani) Köyü'ndeki evi misafirsiz kalmazdı. Ağlar Baba'nın hem müridi, hem akrabası idi. Dede Paşa'yla dosttular. Hep birbirlerinde toplanırlarmış. Hicrânî'nin de bu toplantılara katıldığı çok olurmuş. Şiir yönünden de Hicrânî ile anlaşırlarmış. Alişan Akengin, "Avni takma adıyla "Beyit"ler söylermiş: O "Beyit"lerden birisi:

"Ne hale düşmüşsün ey gönül dedim
Âleme ibretsin kendine gel gel
İbretle bakmazsın kudret göresin
Kuduret sahibi Yezdân'e gel gel

Mâhitap görünür devrânı güzel
Semânın nevrakı bağrımı ezer
Ârif-i billâhlar manâyı süzer
Uyan bu gafletten Yezdân'e gel gel

Meydâne girenin hüneri olur
Cevherin kadrini sarrafı bilir
Nefsini görenler çok geri kalır
Boşlayıp cidali Yezdân'e gel gel

Ciddile arayıp gözle rızasın
Boşla şu dünyanın cevr-i cefasın
Bahr-i masiyette Avni Gedâsın
Gözleyip rahını Yezdân'e gel gel

Alişan Çavuş'u ve o çevreyi, içinde yaşamış olarak Yahya Akengin daha iyi anlatıyor.

Yahya Akengin, Alişan Akengin'in torunudur. Şiirleri, romanları, tiyatro eserleri ile bugünkü edebiyatımızda yerini almış olan Yahya Akengin, yurt çapında girdiği yarışmalarda ödüller almış, 1985 yılında Yugoslavya'da düzenlenen uluslararası şiir gününe Türkiye temsilcisi olarak arkadaşı Coşkun Ertepınar'la birlikte katılmış, yüzümüzü ağartmışlardır.

Yahya Akengin diyor ki:

"Dedem 1. Dünya Harbi'nde Erzincan'da süvari başçavuşu olarak bulunur. Askerlik dolayısıyle yarım kalan medrese tahsi-

lini daha sonraları kendi özel çalışmalarıyla sürdürür. Aynı yıllarda Bayburtlu Ağlar Baba'ya intisap eder. Benim çocukluğumda Ağlar Baba, Dede Efendi (Dede Paşa) arasında sıkı bir gönül dostluğu olduğunu yakından biliyorum. Onların beyitlerle (şiirlerle) süren sohbetleri arasında adları sık geçen iki şair vardı: Celâlî ve Hicrânî. Hicrânî'den "Hicrânî Baba" diye bahsedilir şiirlerinin doğuşuyla ilgili menkıbeler anlatılırdı. Bildiğim kadarıyla birbirlerine misafir olarak gidiş gelişleri olurdu. Tabiî onların sohbetlerinde dile gelen ve Hicrânî'ye ait olanlar da dahil, okunanlar şiir diye adlandırılmaz, ermiş velîlerin deyişleri (beyitleri) olarak anılırdı. Çoğunlukla özel bir besteyle söylenirdi. Köyümüz Güçlü (Zarani) de dedemin bu büyük dostlarının geldiği günler, kalabalık sohbet toplantıları gece geç vakitlere kadar sürerdi. Bu toplantılardan bende kalan şimdi "Hoş bir sadâdır."

SELAHATTİN TUNCER

Hicrânî'nin daha yeni tanınmaya başladığı sıralarda genç bir öğretmen olarak Bayburt'ta göreve başlamıştır. Okumaya meraklı, şiire hevesli, tasavvufa yatkın bir yaratılışta olan Tuncer, Bayburt'a hizmet edebilmenin heyecanını da içinde taşımıştır. Halkevindeki çalışmaları, bu güzel arzunun sonucudur. Hicrânî ile ilgisi bu çalışmalar sırasına rastlar. Hele gezici başöğretmenliği bölgesi, Hicrânî'nin köyünün bulunduğu Suyaaşağı yöreleri olunca buluşmalar daha sıklaşmış, fikir alışverişleri daha çok olmuştur.

Selahattin Tuncer tasavvufta küçümsenmeyecek ölçüde bilgi sahibidir. Bu konuda Hicrânî üzerinde hayli etkili olduğunu sanırız.

Selahattin Tuncer'in

"Eya Şah-ı evliya ey velîler velisi" diye başlayan güzel bir medhiyesi var ki bunu "Hazret-i Pîr'im Dede Musâ Efendi'ye ithaf" notuyla yazmıştır. Tuncer'in elimizde hepsi birbirinden

güzel tasavvuf şiirlerinden yalnız birisini almak durumundayız.

Öpüştüğünü gördüm, şahikanın bulutla,
Hıçkırdığını duydum, Hafız'ın içli udla,
Oturdum sohbet ettim, meşhur İbnisuud'la.,
Mes'eleler danıştım Haci Bektaş Veli'ye.

Dolaştım Fârâbi'yle şehir şehir medrese
Bayezid'le başladık Besmele çekip derse,
Bir "Molla Kasım" çıkıp bana yalancı derse,
Onu da gönderirim, Yunus gibi deli'ye.

Bir sofrada Şems ile şarap içtik, ney çaldık
Sohbet-i Mevlâna'yla maverâlara daldık.
Ders gördük Gazâlî'den Zünnûn'dan ilham aldık
Horasan'lı İbrahim Ethem'dir hemdemimiz.

Cüneyt'le Bağdat'ta felsefe tahsil ettim,
İbnirrüşd'le beraber Tuleytule'ye gittim,
İslâm'da Sufiliği ben şerhettim, belirttim.
Sırrımıza vakıftır Maruf'tur hemdemimiz.

"En el-Hak" dedi Mansur, berdâr olduk beraber,
Bu cihan az görmüştür, Nesîmı gibi bir er,
Sultân ul Ulema'yla, Rum'a eyledik sefer,
Dımışk'ta sohbet ettik, Şeyh-i Ekber ile biz

Bir halkada hû!...çektik Şah-ı Nakşibend ile
Ebkemdi Söhreverdî, onu getirdik dile,
Zünnûn ile dolaştık, yıllarca çölden çöle,
Tekfirine uğradık bir softanın sebebsiz.

İlâhî sırlarını açıklayan ey Salâh,
Her kelimen bir isyan, her mısraın bir günah,
Şefaatçın, şüphesiz, Mübârek Resûllullâh,
Ehl-i Beyti, Âli Âbâ, canımız hembezmimiz.

Hicrânî'yi bir de Salah'ın kaleminden tanıyalım. Salahattin Tuncer bana yazdığı mektupta diyor ki:

"...Hicrânî Baba'yı gençliğimin en ateşli yıllarında tanıdım. Ozanlığının ve coşkun bir gönül adamlığının yanında büyük bir öğrenme ve kendisini yetiştirme hevesi içinde bulduğum ozanı, o zaman ki Bayburt'un elit topluluğu içine sokmak bana nasip oldu.

Bayburt'a her gelişinde değerli bilgin Fahrettin Kumbasar, Mehmet Oltulu, Kâzım Köklü, Ekrem Ocaklı gibi kişilerin sohbet toplantılarında bulunur, diğer taraftan kendisinden feyz aldığı Büyük Sofi, Ağlar Baba'dan başka gene değerli gönül adamı, Dede Efendi ile dostluk kurmuş ve tasavvuf neşesini ve kültürünü adı geçen bu kişilerden edinmiştir. Edebî kültürünü, zaman zaman köyünde misafir olduğu Rahmetli Ekrem Ocaklı'dan edinmiştir. Birgün, ortak bir sohbetimizde Rahmetli Ocaklı, Baba'ya, edebî sanatlardan söz açmış, bunlardan cinas, kinaye ve tevriyeyi anlatmış, Celâlî Baba'nın bunları rahatlıkla kullandığını örnekleriyle vermiştir. Şiire ve sanata çok yatkın olan ozanımız, kısa bir süre sonra Ekrem Bey'e (Gül yüze ve Yer de yer) redifli koşmalarını göndermişti. Ozanımız da üstadı Celâlî Baba gibi "Bilgisiz şiiri yağsız pilâva" benzettiği için ömür boyu Bayburt'un bilgin ve sofi kişileri ile dostluk bağları kurarak ve onların sohbetlerinde bulunarak kendisini yetiştirmeğe çalışmış ve bunun sonucudur ki, en çapraşık mistik sorun ve kavramları dizelerinde akıcı bir üslûpla dile getirmekte zorluk çekmemiştir.

KARABEY BALCI

Aydıncık (Malansa) Köyü'ndendir. Kendisi ve babası da şairdi. Hicrânî ile karşılıklı deyişler söylediği bilinir. Hicrânî'nin "Aşka düştüğü" ilk günlerden başlayarak ölünceye kadar deyişlerini yazıya hep o geçirmiştir. Hicrânî'nin her gittiği yere beraber gider, her "Meydan"da beraber bulunur, ona kâtiplik yapardı. 12 Aralık 1966'da öldüğü zaman Hicrânî ona:

"Kâtip nerde kaldı, kalem kan ağlar
Sözlerim süzgeçte süzüldü kaldı[71]

diye başlayan hazin bir ağıt yazmıştır.

ÖMER NADİR GÜRER

Hicrânî'nin aşka düştüğü ilk yıllardan başlayarak uzun yıllar hep yanında olmuş şair bir öğretmendir. Ne yazık ki hakkında başka bilgimiz yok.

BUGÜNKÜ HAYRANLARI

Yusuf Şahin

Hicrânî'nin köyden komşusu. Elinde Âşık'ın deyişlerinin ilk mısraları yazılı uzun bir liste var. Bu listedeki deyişlerin hepsini ezbere biliyor. Hicrânî'nin kendi köylerinden olmasının ona verdiği iftihar duygusu, her halinden belli.

Nevzat Karaoğlu

Konursu Köyü'nden. Hicrânî, babasının dostu imiş. Evlerinde ona çok hizmet etmiş. Bu hizmetlerini zevkle anlatıyor. Kendisi de şair. Hicrânî'nin nerde, kimde, hangi köyde kendi bilmediği bir şiiri olduğunu duysa üşenmeden o köye gidip şiiri alıyor ve getirip Bayburt'ta Cemal Aydın'a veriyor.

Cemal Aydın

Bayburt'un Suçıkan semtinden. O da babası İbrahim Aydın gibi bir Hicrânî hayranı. Âşık'ın bütün şiirlerini büyük bir titizlikle topluyor. Kimine göre 500, kimine göre 3.000 kadar toplamış. Güzel bir merak. Yayınlatabilirse de iyi bir hizmet.

Macit Aslan

Âşık'ın yeğenlerinden. Lise mezunu. Hicrânî'nin hayat hikâyesini ve şiirlerini çok iyi biliyor. Değirmencik Köyü'nden Müştak Keskin, Bayburt'tan Hacı Bilâl, Hacı Şaban ve kendi köyünden bir çokları Hicrânî adının yaşaması için gönül birliği halindedirler. Emekli öğretmen Salim Haslak'ta da Hicrânî'nin bir defter dolusu şiir varmış.

Hicrânî'nin en büyük hayranlarından birisi de Gümüşhaneli

Âşık Hasan Soydaş. Hicrânî'yi ziyaret için Bayburt'a gidiyor, görüşemiyor. Bunun üzerine yazdığı uzun bir destanın ilk dörtlüğü şöyle:

Duydum ki derya-yı ummân imişsin
Bir yudum su için ben sana geldim
Evvel Elif sonra Mim'e ermişsin
Seni delil tuttum ihsana geldim.

6. TASAVVUF ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Hicrânî'yi daha iyi tanımak için tasavvufun ne olduğu üzerinde kısaca durmayı gerekli bulduk.

Halk şairlerimizin, hatta klasik şairlerimizin ve daha çok da Bektaşi şairlerinin bağlı bulundukları tasavvuf dünyasına başlıca dört kapıdan girilir. Her kapının da ayrı ayrı ve küçük küçük kırk kapısı vardır. Bu dört kapıdan:

1. ŞERİAT KAPISI: Bu kapıda temel görev, İslâm esaslarına uymaktır. Yani, âyetlere, hadislere ve büyük imamların üzerinde birleştikleri kurallara uyulur. Şeriat bilgilerine tasavvufçular, "zahiri bilgi" derler. Onlara göre asıl bilgi, Ledün (Bâtın) bilgisidir. Bu da tarikat kapısında öğrenilir.

2. TARİKAT KAPISI: Bu kapıda istekli (talip), Ledün İlmi'ni öğrenmek için kendisine bir mürşid (yol gösterici) seçer, bütün benliğiyle ona bağlanır, uzun yıllar hizmet eder, tarikatın çetin kurallarını uygulaya uygulaya olgunlaşır, pişer.

3. MARİFET KAPISI: Tarikat Kapısı'nda demir gibi dövüle dövüle tavlanan mürid, Marifet Kapısı'nda gerçeğin tadını yaşar, burada edindiği anahtarla Hakikat Kapısı'nı açar.

4. HAKİKAT KAPISI: Burada kişi, artık bütün benliğinden sıyrılmış, Yaratan'la bir olma durumuna girmiştir, bu ne demektir:

Vahdet-i Vücud görüşünü benimseyen mutasavvuflara göre: Yaratılan, özde Yaratan'ın aynıdır. Yani âlem, Yaratan'ın sadece bir görünüşüdür. Âlemleri, Yaratan'dan ayrı düşünmek, başka bir Yaratan'ın varlığını kabul etmek olur ki bu, TEK TANRI, düşüncesine aykırı düşer, KESRET olur. Halbuki özün asıl

niteliği "TEK" olmaktır. Ebedî ve Ezelî olan O'dur, Allah'tır. Allah, kendi ilmiyle ve "KÜN" emriyle kendi tezahürü olan âlemleri yaratmıştır. O'ndan gelinmiş, O'na gidilecektir. Tıpkı denizden gelen ırmakların tekrar denize dönmeleri gibi.

Bir konuşmasında:

Kandil-i Kübra'da yandım yanıştım
Katre idim bir ummana karıştım[59]

Ayrı bir koşmada:

Bulabilsem can içinde Canân'ı
Anda mevcut her bir derdin dermânı[2]

"Elif ile uğradık Vehb-i İhsan'a
Hikmet bardağıyla kananlardanız"

"Varlardan var idi Halik-u Hudâ
Cümle eşya onda geldi vücûda"[75]

Bir diğer koşmasında:

"Sorulmaz hikmetin sual edeyim
Deryada denizde gölde sensin sen
Bütün mahlukatta olmuşsun kaim
Bahçede bağbanda gülde sensin sen[97]

Aynı koşmanın dördüncü mısraları şöyle bitiyor:

"Sarıda yeşilde alda sensin sen"

"İmânda ikrarda dilde sensin sen"
"Menzilde meydanda yolda sensin sen"

Bütün mevcudat Allah der:

"Tecelli bağında vakt-ı seherde
Sînesi derbeder kullar Allah der
Hidayet Mülkün'de Dost Bahçesi'nde
Açmış budağını güller Allah der"[101]

7. HİCRÂNÎ'NİN TASAVVUFTAKİ YERİ

Tasavvufçulara göre olgun bir kul, bir halde durmaz; halden hale girer. Bazı kere gönül gözü açık olur, gerçeğe ulaştığını sanır, ümitlenir, sevinir. Kimi kere kötümserliğe kapılır, üzülür, korkar, siner. Sonra gene cesaretlenir, coşar ki bu değişmelere tasavvufçular "Telvin" derler. Bunun bir üst makamının da "Temkin" olduğunu söylerler.

Bu bilginin ışığı altında Hicrânî'deki Telvin'e bakınız:

Âciz kaldım bu gönlümün elinden
Nerde hakim görse davâya gider
El çekmez tabipten her dem yareli
Kuşanmış kılıcı kavgaya gider

Gâhi meyhaneden girer mektebe
Gâhi âlim olur bakar kitaba
Gâhi ebâbildir konar türaba
Gâhi Anka gibi sema'ya gider[1]

Bir başka koşmasında:

Bugün gönül ile mahkeme oldum
Bazı güldür, bazı gülzardır gönül

Bazı bülbül olur, bağda oynaşır
Bazı Mecnûn olur, sarhoş dolaşır
Bazı cahil olur, cehle yaklaşır
Bazı edep, bazı arsızdır gönül[31]

Yine bir koşmasında:

Ne mürşidem ne zahidem ne sofu
Pervâneyim şem'a yananlardanım[59]

Başka bir şiirinden:

"Kibriyâ'dır azameti
Her âlemde var kudreti
Her eşyada hak sıfatı
Ayandadır pünhan değil"[122]

Mevlânâ:

"Hamdım piştim ve yandım" diyor.

Yunus Emre:

"Yunus miskin çiğ didik piştik Elhamdulillâh" diyor.

Hicrânî de ayni şeyi söylüyor:

"Aşkın fırınında piştim kızardım
Görün ne yenecek börek olmuşam"[7]

Aynı şiirin bir yerinde:

"Kendir idim aşk havanına girdim
Dövüle dövüle ipek olmuşam"[7]

Yunus Emre:

"Bize Didâr gerek
Bize Cennet gerekmez" diyor.

Âşık Hicrânî:

"Nebîler Serveri Şah-ı Muhammed

Hamdenlillâh bizleri eyledi ümmet
De ki matlubumuz değildir Cennet
Şafaat kıl bizi Dîdâr'a götür''[42]

diyerek Yunus Emre'yle aynı görüşü paylaşıyor. Bundan biraz da kuşku duymuş olacak ki:

''Çok ileri varma hey Gedâ Hicran
Korkam bu sözlerim olurlar isyan
O nasıl denizdir, o nasıl umman
Katresi yok, dalgası yok, sel bile''[120]

diye kendi kendini uyarıyor.

Bütün bu örnekler Hicrânî'nin tasavvuftaki yerini kendiliğinden belirlemiş oluyor, onun için diyoruz ki aynı zamanda Hicrânî bir tasavvuf şairidir.

Erzincan Depremi olmuş, (29 Aralık 1939) kırk bin kişi ölmüş, evler yıkılmış, ocaklar sönmüş, Hicrânî, hicran içinde:

''Sorulmaz hikmetin sual edeyim'' diyor ve gene de soruyor:

''Sorulmaz hikmetin sual edeyim
Söyleten sorduran sen değil misin
Nedir bu âlemi koydun tûfana
Emredip attıran sen değil misin

Nedir sersem ettin perişanları
Derd-i mend eyledin gözü kanları
Dedin ki Azrail alır canları
Can verip can alan sen değil misin''[96]

Sözlerinin isyan olduğunu herhalde o büyük Millî Keder'-in derinliğinden düşünemez olmuştur ki:

''Gam Bahrı'na düştüm yok mu kenarı'' diye sızlanıyor.

8. HİCRÂNÎ'NİN DİLİ

Hicrânî Bayburt'un Suyaaşağı yöresi ağzıyla konuşur. Biz bu ağızdan, burada geçen bir kaç kelime üzerinde çok kısıtlı olarak söz edeceğiz.

1. Bu yörede (k) ünsüzü, ince ünlüler yanında (ç)ye dönüşür: ülke>**ülçe**

"Al bu mektubumu ey bâd-ı Sabâ
Engin engin ülçeleri gez getir"(5)

2. Genel olarak Bayburt dolaylarında iyelikli adın (i) ve (e) halleri kullanılmaz: yüzüne>**üzen**/ adına>**adan**/ örneğine>**örnegen**

"Aldanır insanlar üzen bakmaya"
"Âlem meftûn olmuş o güzel adan"(60)

"Eremedim kahpe felek örnegen
Yolum düştü bir çıkılmaz dernegen"

3. a) Yazı dilimizdeki fiil ve ek-fiil 1. kişi ekleri -ım/-im, Bayburt yöresinde -am/-em biçimini alır: olmuşum>**olmuşam**/ değilim>**değilem**

"Aşkın furununda büşdüm kızardım
Görün ne yenecek börek olmuşam"(7)

"Beni sorma benden bende değilem"(18)

b) Fiillerde ve ek-fiillerde teklik 2. kişi eki -sın/-sin, yö-

rede -san/-sen biçiminde söylenir:
alırsın>**alursan**

"Bulursan şeref-i şanı baharın
Alursan taksim-i vakt-i seherin"

"Hangi bağdan bu çiçeği alursan
Ele melhem bene ağu olursan"

c) Fiillerde ve ek-fiillerde geniş zaman 3. kişi fiil tabanı, bir geniş ünlü ile sonuçlanıyorsa, bu geniş ünlü, Bayburt yöresinde zaman ekinden önce daralır:
deler>**delir** / eler>**elir**

"Derler ki her neşter mermeri delir
Felek bir elektir âlemi elir"(56)

ç) Şimdiki zaman -yor, eki Bayburt'ta -ir, biçimine dönüştürülerek kullanılır:
istemiyor>**isdemir** / emiyor>**emir**

"Güzel yaylasından kar istemirem
Ağaçsız budaktan bar istemirem"(45)

"Hicrânî öz Vatan'ın memenden emir"

d) Çokluk 1. kişi -iz. eki yörede -ik/ık, olur:
"Dahi dönemezik yol seferinden"

e) Fiillerin çokluk 2. kişi eki -sınız/-siniz zamir -n -si düşürülerek kullanılır:
deseniz de> **desez de** / başınız>**başız**

"Biz ki bir dilberin mübtelâsıyız
Lâyık desez de hoş, demesez de hoş"[28]

"Ecel neşterleri hicrân hançeri
Gene sînem deşti başız sağ olsun"[47]

f) Bileşik fiillerin Şart Kipinin şekil eki -se, Bayburt'un Suyaaşağı ağızlarında tekrarlanır: isen>**isense**
"Sen dertli isense ben hareretli"

4. Hicrânî daha çok din ve tasavvuf konulu deyişlerinde Arapça, Farsça kelimeler kullanmayı tercih ediyor. Bunların içinde de en çok kullanılanları aşağıdaki kelimelerdir:*ârif, âb-ı hayat,bâb, bâde, belâ, cemâl, çarh, dâr, dost, fenâ huzur, huruf ikrar, ilim, illâ, imlâ irfan, izhar, katre, kalem, kelâm, kervan, kırlar, künye, levh, Leylâ, Lokman, mahlukat, mahşer, mecnûn, matlup masivâ, meftun, menzil, Mevlâ, meydan, Nakkaş, nâme,nâs, nefs, nûr, perişan, pervâne, perver, pîr, Rahman, ruh, sadâ, sarraf, ser, Seddar, sevdâ, sır, sîne, sohbet, suna, Sübhân, Şah, şefaat, Şems, şeydâ, şikâr, tabip, türap, umman, virân, vücud, yâd, zâr, zer, zülüf.*

5. Bu Arapça ve Farsça kelimelerden bazılarını yörede kullandıkları gibi, ses düşürülmüş, ses türetilmiş ya da ses değiştirilmiş biçimleriyle kullanır:

aşikâr>**eşgere**, ifşa>**ifşah**, ilm>**elim**, menekşe>**menemşe**, mihman>**mehman**, küheylan>**köhlan**, kıl ü kal>**galmagal**, met'a>**metah**, müezzin>**mezin**, mürüvvet>**mürvet**, rayıha>**reyha**, ruşen>**hürüşan**, muhabbet>**möhöbbet**.

6. Hicrânî şiirlerinde bazı âyetlere ve hadislere de yer vermiştir. Ancak bunların kimileri yanlış, kimileri noksandır. Bun-

lar sözlükte madde başı yapılmış, karşılıkları yazılmıştır.

7. Hicrânî'nin şiirlerinden tabiî olarak mahallî kelimeler de yer alır: *ayıkmak, barhar, buğur, dalatmak, heneg, herg, hozan, kâlmah, kav, kuzlamak, merek, puc, sibek, tepür.*

8. Kullandığı yabancı kelimeler içinde öyleleri var ki, bizde yabancı kelimelerin en çok kullanıldığı zamanda bile, az görülmüş kelimelerdir: *tahbir, tibyan* gibi.

9. Hicrânî'de az da olsa batıdan gelen kelimeler vardır: *adires, akıs, parsel, plân.*

10. Hicrânî, diğer mutasavvıf şairlerde görüldüğü gibi rumuz harfler kullanır:

ا elif		ile	الله	Allâh
م mim		ile	محمد	Muhammed
ب be		ile	بسمله	Besmele
ج cim	ile	Cemâl (Allâh'ın güzelliği) anlatılır.		

"İki sevdâ çeker bu deli gönül
Biri Elif'tedir birisi Mim'de"(62)

"Hikmeti var Elif'inde B'yinde
Bizim kısmet tecellinin reyinde"(118)

Hicrânî'de ve diğer tasavvuf şairlerinde "Üç harf, beş nokta" rumuzu çok geçer. Bu, (aşk) demektir. Eski yazıda (ش ş) nin üzerinde üç nokta, (ق k)nın üzerinde iki nokta vardır. (عشق aşk) kelimesi eski yazıda da üç harfle yazılır ve üzerinde beş nokta vardır:

"Evliya Enbiya içinde bâde
Üç harf beş noktanın birinde idim"(75)

(ك kef) ve (ن nun), Arap harfleri yanyana gelirse (كن kün) olur. Türkçe karşılığı "Ol"dur. (bkz. Sözlük)

""Kün" dedi kuruldu Ezel'den himler
Nakkaş-ı Billâh'ta yedidir Mim'ler"(26)

"Hicrânî okusun "kef" ile "nun"u
Ne mektep medrese ne dalda gördüm"(14)

11. Hicrânî de geleneklere uyarak: Pazar, dükkân, tezgâh, mücevher, sarraf, mal, met'a, meydan, mey, meyhane, şarap, dost, kantar gibi kelimeleri mecaz anlamlarıyla kullanmıştır:

"Eğer sarraf isen al metaımdan
Şehr-i lâ mekân'dan kâr istemirem"(45)

"İsmimiz Hicrân'dır dilimiz kantar
Gönlümüz dükkândır dil olur satar"(26)

"Meyhaneden gelişim var
Aşk şarabı noksan değil"(133)

"Doldur şarap konyağı
Yansın aşkın ocağı"(141)

"Hicrânî'yem meyhanede konyağı kullanmışam"
"Rarıyı zemmetme zahit ben ona bulanmışam"

Tasavvuf şairleri şarap kelimesini çok kullanırlar. Fakat rakı ve konyağı aynı mecazi anlamda yalnız Hicrânî kullanmıştır.

12. Gene geleneklere uyarak Hicrânî masal ve efsâne kelimeleri de kullanmıştır: *Kafdağı, Anka (Hümâ), Leylâ, Mecnûn, Ferhat, Şirin, Zâloğlu Rüstem, Behlûl, Süleyman, Davut, Sadd-i İskender, Taht-ı Süleyman, Kasr-ı Süleyman* gibi.

13. Ülke, şehir, dağ, deniz, ırmak, rüzgâr, çiçek, kuş adlarının gerçek olanları ile hayalî olanlarını birlikte kullanmıştır.

ŞEHİRLER: *Horasan, Isfahan, Semerkant, Buhara, Konya, Trabzon, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane,Kayseri.*

DAĞLAR: *Cebel-i Lokum, Ağrıdağı, Tûr-i Sînâ, Hasandağı, Erciyes.*

DENİZLER: *Bahr-i Tiryak, Bahr-i Kafkaf, Bahr-i rem, Amik* Bahri, Gam Bahri.

IRMAKLAR: *Ceyhun, Çoruh, Fırat, Şat, Nil*

RÜZGÂRLAR: Samyeli, *bâd-ı Sabâ, kaba yel.*

HAYVANLAR: *Aslan, Köhlan, gölük.*

KUŞLAR: *Bülbül, şahin, baykuş,Anka.* Hemen bütün halk şairleri, hasret kavramının sembolü olarak turna kuşunu çok kullanırlar. Hicrânî ise bir tek şiirinde kullanmış.

ÇİÇEKLER: *Karanfil, gül, sünbül, lâle, menekşe.*
Âşıkımızın kullandığı renkler yalnız *sarı, yeşil, al ve kara*'dır.

KOKULAR: Yalnız *misk , anber, reyhan, gül.*

12. Hicrânî Arapça, Farsça, Türkçe kelimelerle ve Farsça ku-

ralına göre isim tamlamaları yapmayı ya da bu kuralla yapılmış olan tamlamaları kullanmayı çok sever:

câm-ı ezel, saki-i devran, âb-ı hayat, Firdevs-i Âlâ, mihnet-i dünya, Sırr-ı Hudâ, Beyt-i Kâbe, Şah-ı Enbiya, Feyyaz-ı aşk gibi.

Biz kitabımızdaki metinlerde bu tür 138 isim tamlaması saydık. Bunların içinde *ehl-i sakal, ehl-i hızar* gibi ilginç olanlarıda var.

Bu metinlerde Arapça kuralına göre yapılmış, *seddar ul guyup, sadık ul imân,* gibi yalnız iki tamlama vardır.

Gene bu metinlerde *Beyt-i Nûr-i Hudâ, Beyt-i Nûr-i Muhammed ve taksim-i vakt-i seher* gibi üç tane de ikili tamlama saydık.

Hicrânî'nin Türkçe isim tamlamaları, kuyumcu dükkânlarındaki mücevherler gibidir;

Ahlak ağacı, ahlak tezgâhı, akıl binişi, akıl aşısı, anber deryası, aşkın alayı, aşkın deryası, aşkın fırını, aşkın hanceri, aşkın tezgâhı, aşkın pazarı, beden iklimi, gam adası, gam rahı, gam fidanı, gönül arısı, gönül kervanı, gönül bahçesi, hamîde kursu, haya bahçesi, haya sırması, haya burcu, haya yaylası, kibrin çarşısı, kudret havuzu, masivâ dağı, sevda hızarı (13), *şefkat gömleği, tahammül postu, vicdan tavanı, zekâ kemeri.*

Hele "hicran" adıyla yaptığı tamlamaların güzelliğine bakınız:

Hicran bağı, Hicran beşiği, Hicran çölleri, Hicran dağları, Hicran deryası, Hicran hançeri, Hicran kolu, Hicran kadehi, Hicran kalemi, Hicran kantarı, Hicran neşteri, Hicran ordusu, Hicran sevdâsı, Hicran tacı, Hicran yelkeni.

13. Hicrânî'nin kendisi kelime türetiyor: *Yayıltı.*

14. Elimizdeki metinlerde Hicrânî'nin kullandığı Tanrı adları: En çok kullandığı Allah (C.C.)dir. Sonra *Ahed, Canân, Di-*

dâr, Dost, Elif, Gaafar, Hakk, Hudâ, Keremkâr, Leylâ, Mevlâ, Rab, Rahman, Perverdigâr, Sübhan, Sultan, Şah, Şahlar Şahı, Yâr.

15. Peygamberimiz için en çok kullandığı Muhammed (S.A.)dır. *Erenler Şahı, Mah-ı Dilber, Mim, Sultan-ı Enbiya, Server-i Enbiya.*

16. Hicrânî şiirlerin kimilerinde geleneklere uyarak, kimilerinde samîmî tevazuundan, kimilerinde de çaresizlikten kendisine şu sıfatları kullanır: *Biçâre Hicrânî, Edna Hicrânî, Gedâ Hicrânî, Kul Hicrânî, Mücrim Hicrânî, Sefil Hicrânî.*

17. Hicrânî şiirlerinde, Deyim'leri de rahatlıkla kullanır: Başına patlamak, Başında dümbelek dövmek, Başın kultukta olması, *Canı feda etmek, Gözün kan ağlaması, Söze kulak vermek, yanıp yanışmak, Yüzü kara gelmek, Yüzbeyüz olmak.*

18. Elimizdeki metinlerde Hicrânî'nin kullandığı bir tek atasözü var: "Aşk olmayınca meşk olmaz"(11)

19. a) Hicrânî'de cümle yapısı halk şairleri geleneklerine uygundur. Tek mısralı, iki mısralı, dört mısralı cümleleri vardır:

"Âciz kaldım bu gönlümün elinden"(1)

b) Bir mısrada cümle bitmiyorsa öbür mısraa geçmekte hiç zorluk çekmez:

"Ah edip gezdiğim ey Ganî Gaffar
Senin hicâbındır neyim var benim"(3)

c) Dört mısralı cümleleri çoktur, dile de hiç bir ağırlık vermez:

"Ehl-i aşkı çağından

Bülbül gibi bağından
Süleyman Otağı'ndan
Koğsan da hoş olacak''(144)

''Yüzüksüz parmaktan şivesiz dilden
Busesiz dudaktan kemersiz belden
Oynaşlı gelinden görüşlü duldan
Namuslu çingene kızı şirindir''(2)

d) Bir mısradan bir mısraa geçerken Eskiler'in (ki, kim) edatıyla yaptıklarını o, (dahi) edatıyla yaparak anlamı tamamlıyor. (dahi) edatını, (ve, gene, artık) anlamlarında kullanıyor:

''On beş yıldır aşk elması satarım
Dahi açılacak dükkânımız var''(10)

''Dost bağından aldım gül deste deste
Dahi bal verecek kovanımız var''(10)

''Günbegün devrolup bozuldu dünya
Dahi yaşanacak zaman mı kaldı''(54)

''Şaşırmış izini hep Anka tüccar
Dahi kervan geçmez yol kara kara''(56)

e) Eski şairler gibi (ki) edatıyla da cümle tamamlar:

''Ey gönül gel edepkâr ol
Ki mülk-ü saadettir bu
Hem Beyt-i Nûr-i Hudâ'nın
Tavaf-i Muhammed'dir bu''(129)

9. KİŞİLİĞİ

"Nebîm Muhammed'dir kitabım Kur'an
Kıblem Kâbetullâh sadık ul imân"[42]

Diyen Hicrânî, tam İslâm üzere yaşayan samimî bir Müslümandır. İslâmın erdemlerinden olan tevazu, onun en belirgin niteliklerinden biri idi. Kendini Gedâ Hicrânî, Mecnûn Hicrânî, Mücrim Hicrânî, Sefil Hicrânî diye sıfatlandırması, daha çok gelenek ise de çoğu da tevazuundandır. Karşısında büyük, küçük kim olursa olsun, "Benim Efendim, Benim Begim" diye hitap ederdi. Aslında kendisinin, başkalarından ayrı bir yaratılışta olduğunu, kendisi iyi biliyordu:

"Hicrânî'yem oldum böyle divâne
Ne deyim anlatım ey Bey'im sana
Lütf ile uğradık Vehb-i İhsân'a
Himmet bardağından kananlardanım"[59]

Böylece, vehb-i ihsan'a uğrayıp, himmet bardağından içen bir kişide, insan olarak, kendini üstün görme, ululanma duygusu olur. Ama o, tam tersine, büyük bir tevazu içinde, olgun bir başak gibi daima başı önünde olmuştur.

Birgün hıyar satmak için atıyla Aşağıkırzı Köyü'ne gider. Akşam da olmak üzeredir. Misafir olacağı evin ahırına, evin içinden geçilerek gidilmektedir. Ev sahibi, tanımadığı bu Tanrı Misafiri'nin atını ahıra çekmek ister. Hicrânî:

"Ben atımın bağlandığı yeri görmek isterim" diye tutturur. Ev sahibi, hiç tanımadığı bu "nâmahrem" kişiyi evinin içinden, çoluk çocuğunun arasından geçirmek istemez. Törelere de uygun değildir. Ama Hicrânî ısrar eder. Konuşma kabalaşır, tartışma haline gelir. Köylü başlarına toplanır. Misafir bir kişinin bu tür hareketine akılları yatmaz. "Onda ne acep kâr" olduğunu bilemezler, "divane" sanırlar. Âşık zor durumda kalmıştır.

İşte o zaman, o çaresizlik içinde, iki elini iki kulağına atar, acı, yanık, sitem d olu bir sesle:

"Bugün ateşime düşme pervâne
Hiç eksilmez sönmez nar vardır bende
Erittim cismimi gör yana yana
Bilmezler ne acep kâr vardır bende"

"Haznedar elinde dolu cevherem
Bir altın kantarı yok mu Kırzı'nın
Lâ mekân'dan metaım var malım var

Satmaya pazarı yok mu Kırzı'nın
diyor ve devam ediyor:

"Gece yarı oldu kaldım dışarda
Eşref hanedanı yok mu Kırzı'nın"

Vardı, elbette vardı. Ama "Anca ayıktılar" ağırlamak için de birbirleriyle yarıştılar, ağırladılar, mutlulandılar.

Buna benzer bir olay da Masat Köyü'nde geçer. Köyde, köyün sevdiği, komşu köylerin saygı duyduğu Muharrem Ağa adında birisi vardır. Eli bol, evi herkese açık, sohbeti hoş bir ağa... Hicrânî'yi görmemiş ama adını duymuş, namını işitmiş, hayranı olmuş iyi kalpli birisi.

Hicrânî de kendisini gıyaben tanıdığını bildiği bu iyi kalpli ağa ile tanışmayı arzu eder, Bayburt'tan yürüyerek tâ Masat'a gider, yorgun, yorulmuş bir halde ağanın kapısına varır. Ağa da o gün, neye kızmışsa kızmış, öfkesi burnunda, çevresine bağırıp çağırıyor. Böyle bir zamanında karşısında perişan kılıklı birisini görünce hiç âdeti olmadığı halde onu sert bir biçimde koğar. İçli Âşık, bundan çok alınmıştır. Bu kötü davranış karşısında artık tevazuun da yeri yoktu:

"İsmimiz Hicran'dır dilimiz kantar
Gönlümüz dükkândır dil olur tartar
Gözümüz nişanda hedefe atar
Yokla künyemizi malda ne vardır"

diye devam eder. Muharrem Ağa birden şaşırır. Mahcup, öfkesi yatışmış bir halde Âşık'a sarılır, odasının başköşesine geçirir.

Hicrânî kendisine çok güveni olan bir âşıktı. Sessiz akan ırmaklar gibi içinden derin, içinden heyecanlı idi. Hele karşısındaki bir âşıksa eğer, hele Nihânî gibi iddialı bir âşıksa eğer, kendine güveni daha da artardı.

Âşık Nihâhî, kendini beğenen, başka âşıkları küçümseyen, kıskançlığını da gizleyemeyen bir âşık olarak tanınıyordu. Hatta başka âşıkların malını "benim" diye sattığı da Hicrânî'nin kulağına çalınmıştı. Bu duygu içinde 1938'de birgün Bayburt Halkevinde düzenlenen Âşıklar Haftası'nda Nihânî ile Hicrânî karşı karşıya gelirler. Bir yerde:

Hicrânî: Bizler hoş görürük yoksulu bey'i
Dağıtmışıh bele yüz bir derneği
Beğenip giymezdik haki ipeği
Bize keten telden bez lâzım değil

demesi üzerine Nihânî ağzını bozuyor. Aslında bulaşkan, sataşkan bir adammış:

Nihânî'yem gezdim eyledim seyran
Herkes ile verdim yüz bin imtihan
Buyburt'ta karşıma çıktı bir oğlan
Bize öpülecek yüz lâzım değil

Hicrânî bu pis sözün altında mı kalsındı?

Hicrânî: Kolay sefinemiz vurmaz karaya

Şuarasın dolap kurdun paraya
Eğer ferzeng isen gir kerhaneye
Gedâ Hicrânî'ye kız lâzım değil

diye karşılık veriyor. İlhan Yardımcı, *Büyük Ozan Hicrânî*, adlı kitabında diyor ki:

"Ondan sonra Nihânî, Bayburt'ta artık kimseye görünmeden kaçmıştır."

16 Temmuz 1946'da Gümüşhane Halkevi'nde gene Bayburtlu olan Âşık Cemâlî ile Hicrânî'yi karşılaştırdık. Cemâlî çok çekingen, çok mahcup bir yaratılışta. Böyle karşılaşmalara da hiç katılmamış. Ezilip büzülüyor, terler buram buram.

Hicrânî:

"Gönlümün gülşeni gözümün nuru
Sanma bugün elden kurtulacaksın
Dünyayı dolanmış Hicrân elinden
Altın makas ile yırtılacaksın"

diye başlayan uzun bir hırpalamadan sonra:

"Eremedim kahpe felek örnegen
Yolum düştü bir çıkılmaz dernegen
Hicrânî bir ehl-i âşık ararken
Bu Gümüşhane'de Cemâl'e geldik"

diye de gönlünü alır. Cemâlî gerçekten de "altın makas ile yırtılmış" olacak ki o günden sonra yavaş yavaş açılmaya başlamıştır.

İyilik Sever Hicrânî

Hicrânî iyilik sever bir adamdı. Yoksuldu ama gönlü zenginden de zengindi. "Birimiz, hepimiz için" diyor. Sosyal yardımlaşmayı çok seviyor; yardım işlerinde önayak oluyordu. Köyünde sadece bir evi ve bir kavaklığı vardı. Evi de, kavaklığı da o sırada yapılmakta olan köy camisine bağışla-

mıştır. İnanıyordu ki "Camiye konulacak her bir taşın bin sevabı vardır."

Camiye yardım için söylediği deyiş'in her bir mısraında ayrı bir fikir ağırlığı vardır. Öyle her önüne geleni de yardıma çağırmaz:

"Ömrün vefasını kalbin kirini
Kevser suyu ile yuyanlar gelsin"

"Gönlü zengin olanlar gelsin"

"Seherde huzura duranlar gelsin"

"Özü Hakk'a bağlı olanlar gelsin"[34]

Aydıncık (Malansa) Köyü'nde yapılmakta olan okul için de aynı yardım heyecanıyla söylüyor:

"Türk Yavrusu okumalı yazmalı
Yetişin ey millet murademiz var"

Bayburt'un Yedigöze (Dacırak) Köyü'nden Pirağa adında birisi, Bayburt'lu Hafız Ağa'ya borçludur. Hafız Ağa, Pirağa'nın ineğini alıp götürmek ister. Pirağa'nın çocuklarının geçimi, o ineğin memesine bağlıdır. Onun için ineği vermek istemez. Çekişme kavgaya dönüşmek üzeredir. Tam bu sırada Hicrânî çıkagelir.

Hafız Ağa'ya:

— Bak Ağa, sana bir teklifim var. Kabul etmezsen, bu ineğin yerine sana atımı vereceğim, der. Cevabı beklemeden de ellerini kulaklarına atar, acı acı, yanık yanık:

"Mürüvvet bâbında eyle merhamet
Halk eden Hallâk-ı âlem aşkına
Borçluya kahrile söyleme hocam
Doksan bin manâlı selâm aşkına"[80]

diye başlayan deyişini söyler. Hafız Ağa değil atı almak, değil ineği almak, alacağının tümünden de vaz geçer, halâllaşırlar.

Hicrânî'de Aşk

Hicrânî,"Câmı-ezel'den bâde içmiş, içine bir od düşmüş, yanmış yanışmış"[21]

"Elestü Bezmi'nde ikrar verip Hakk'a duranlardan" olmuş.

"Aşkın pazarı'nda dükkân tutmuş,"[10]

"Aşkın alay'nda nizama girmiş,"[9]

"Yay olup da aşk okuyla atılmış,"[18]

"Canını aşkına fedâ eylemiş,"[28]

"Aşka tutulalı dünya başına zindan olmuş"

"Aşkın fırakında Hümâ'yı geçmiş, aşkın bitmez tükenmez deryasında ledünnî sırrı'na ermiş ve gönül keremkârı'na meftûn olmuş"

bir âşıktır. Hicrânî'ye göre aşk:

"Âşıklara ışık verir, yanıklara ateş verir, sadıklara yol gösterir. Aşk âlemin cevheridir. İnsanı Mevlâ'ya meftûn eden aşktır. Aşk, Âdem'in nusha-i Kübrâsı'dır.

Âdem'in başını belâya sokan da aşktır. Mensur'u dâr'a götüren, Eyyub'u dertlere düşüren, Halil'i ateşe attıran da aşktır. Amma aşk olmasa meşk olmazdı, Âdem meydana gelmezdi. Hicrânî'yi söyleten de aşktır."[11]

"Sendeki muhabbet sendeki sevdâ
Ne Leylâ ne Mecnûn ne Hicrân'da var"

"İki sevdâ çeker bu deli gönlüm
Biri Elif'tedir birisi Mim'de
Ben gönül sevdâsın ikiye böldüm
Biri Elif'tedir birisi Mim'de"[62]

Gönül sevdâsını ikiye bölüp de bir bölümünü Elif'e, Yani Tanrı'ya; bir bölümünü Mim'e, yani Hz. Muhammed'e bağlandığını söyleyen Hak Âşık'ı Hicrânî, aynı zamanda Halk Âşık'ıdır ve insandır. Gönlünde bölünmemiş sevdâların da yeri vardır.

Erzurumlu Emrah'ın:

"Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedim mahmur musun dedi ki yoh yoh"

diye başlayan ünlü koşmasından esinlenerek söylediğini sandığımız "var, var" redifli koşmasında Hicrânî, duygusunda da, dilinde de samimidir:

"Dün seherde bir güzelden söz aldım
Dedim bûsen var mı dedi ki var var
Doksan dokuz kararlaştım yüz aldım
Dedim rızan var mı dedi ki var var

Güzel ile muhabbete başladım
Gör efendim ben ne günah işledim
Uyur iken yanağını dişledim
Dedim cezam var mı dedi ki var var"[43]

Hicrânî'de Ahlâk

Hicrânî'nin kendi ağzından çıkmış ve ağzından çıktığı gibi de kitaba geçmiş olan ahlâk hakkındaki düşüncelerini, ERZURUMLU ŞAİR HİCRÂNÎ, adlı kitaptan aynen alıyorum. Cümle yapısına, imlâsına, noktalamasına dokunulmamıştır.

"İnsanı insan eden ahlakı bir ağaca temsil ediyorum. Ağaç olmayınca meyve olmaz işde evvelâ ahlâkını yokla ve bu ahlâk da iki kısımdır, biri ahlâkı zemimedir ahlâkı zemime ağaçtır fakat çiçek açar meyve vermez meyvesiz ağacı keser yakarlar."

Burada:

"Ahlâkı hoş olan ehl-i edeptir
Vücud kovanıdır, zahirde kalptir
Gönül arısının gülü hicaptır
Bal istersin temiz çeki olmalı"[49]

dörtlüğünü de içine alan şiirinden sonra devam ediyor:

"Ey okuyan kardeşlerim hele bir ince fikirle düşün âdem nusha-i kübrâdır âlem de nusha-i suğradır. Ey hocam sen dersin ki âdem iki çorba ile dolan bekmez tuluğudur çok güzel ama âdemin cismini görme resmini görme kal perdesini kaldır hal kapısını aç kalpte lâmekân olan ovaya gir ordaki olan 18000 âlemi mevcut gör haya suyunda yıkan fikir güneşinde kuru zekâ kayığına bin tiryâk denizini gez kimya çeşmesinden iç görkü neler neler var açıldı havuzum akıyor."

Hicrânî'de Türklük Şuuru

Hicrânî, dinine çok bağlı olduğu, gibi Türklüğünün de tam şuuru içindedir. Onun için Türlük:

"Her tüccarın alamıyacağı bir mücevher yükü"dür. Rüzgârda, karda orduları yıkacak güçtedir. Her çelik tokmak ezemez Türk'ü, Çünkü "Birimiz hepimiz için"dir.

Ölüm Karşısında Hicrânî

Ölüm korkusu insanoğlunun ortak ve değişmez duygusudur. Yalnız Nebî'ler, Velî'ler, yani kendilerini büyük bir inanışa gönülden bağlamış olan Ulu Kişi'ler ölümden korkmazlar. Ölüm, onlar için "Hayatı tazelemektir." Yeni bir hayata kavuşmanın zevkidir.

Hicrânî bu konuda, ibadetini sürdürmek şartıyla gayet rahattır. O ölümü "Hakk'ın bir rahmeti" sayar:

"Bu fânı âlemin âdetidir bu
Hakk'ın kullarına rahmetidir bu
Elhamdullillâh Hakk'a sermâyemiz var"[70]

Sermâye, dediği ibâdettir. ''Gelenler hep geri gidecektir'':

''Geri kalmaz bu pazarın tüccarı
Alır gider bir kapıdan içeri''[47]

''Fenâ dünya ahiretin yoludur''
Yola arkadaşla gidilir''

Âşık'ın ''arkadaş'' dediği ibâdettir. Diyor ki:

''Yola arkadaşsız çıkıp da sonra kaderim-yazgımdır'' deme. ''Ruh gıdasız olmaz, gıda lâzımdır, gıda da ekmektir aştır.'' Yani ibâdettir. O halde yola çıkarken ekmeğini aşını da beraber götür. Gideceğin yer karanlıktır. Orada ışığın ateşin ibâdettir. Işığını ateşini beraber götür:

''Gelenler böyle gider çalış ol süvar
Halbuki bu yolda çok yayamız var''[70]

10. SANATI

Halk şairlerinde, onların deyimiyle "Kalem Şuarası"ndaki teknik aranmaz. Onların biçim ve öz endişeleri yoktur. Yani ölçü, kafiye, ritim, *öz şiir* gibi bir kaygıyı daha önceden duymazlar. O anda içlerinden ne gelmişse, nasıl gelmişse öyle söylerler. Bu deyişler, kendiliğinden şu ya da bu ölçüye uyar, biçimini alır. Bu biçim koşma olur, destan olur, türkü olur; konusuna göre de çeşitli adlar alır.

Âşıklar çoğu zaman bir söylediklerini bir daha aynen söyleyemezler. Hicrânî de öyle idi. Onun için aynı mısra ya da aynı beyit, başka başka deyişlerde de görülebilir. (bkz. 9, 10, 135, 136, 104, 105)

Hicrânî saz çalmayı bilmezdi. Her ne kadar Mahmut Kemal Yanbeğ, Bayburt Halkevi'nde düzenlediği, Âşıklar Haftası'ndan söz ederken Hicrânî için: "Sazını eline aldı, söylemeğe başladı" diyorsa da, 1946'dan sonra yakından tanıdığımız Hicrânî'nin bu marifetini görmedik. Belki de "Aşka düştüğü" ilk yıllarda bu işe de heves etmiş, yürütememiştir. (Olabilir).

Sesi gür ve güzeldi. Deyişlerini ezgi ile söylerdi. Söylerken coşar, coştukça söylerdi. Tıpkı hazinesi dolu bir pınar gibiydi, boyuna akardı. Yoruluncaya kadar "möhöbbet"ini sürdürürdü.

Bir "muhabbet" açılmaya görsün, artık hep söylerdi. Kendisi de zaten gönlünü ırmağa benzetir:

"Gönlüm ırmağında Hicrân bâdesin
İçenler sarhoştur içmeyene ne"

"Erzurumlu Şair Hicrânî" adlı kitabın 3. sayfasında: "Açıldı havuzum akıyor" diyor ve başlıyor:

''Haya bahçesinde ahlak ağacı
Biterse meyvesi şeker bal olur''[58]

Hicrânî, deyişlerinin çoğunu 6-5 ölçüsü ile söylemiştir. Bir çoğu da: 4-4, 4-4-3, 4-4-4, 3-7, 7-7, 7-8 ölçüleri iledir.

Âşık, kafiye ve ölçü konusunda titiz değildir. Onun için bu bakımdan bir çok deyişinde kusurlar bulmak mümkündür. Her ne kadar kendisi:

''Vezinsiz kafyesiz dolan şiire
Beyhude saz vurup tel kaybeder''

diyorsa da, gene kendisi, (kafiye)yi, (kafye) yaparak (i)yi düşürüp ses kaybediyor.

Hicrânî, Serbest Şiiri de denemiştir.

Deneme şudur:

Dinle bu aşkımı Bey'im nimetlere sığmaz
İns ü cin yazsa da lügatlara sığmaz
Keşf-i cihan eyle Bey'im t'an ile görme
San'atlara sığmaz
Tanımazdım mezhebimi doğdum ezherim
Kalbi cevherim
Asıl bir noktadır amma
''KESRET''lere sığmaz
Dil ile sarf olmaz Bey'im aşk u irade
Aldığım bâde
Sorsam bir katredir amma aletlere sığmaz
Üç harf beş nokta yazdırdı kalem Lemyezel
Sevdiğim güzel
Nasıl vasfedeyim bilmem âyetlere sığmaz
İdrak eyle ey Efendi'm akıl ermez aşka

Bu cilve başka
Hicrânî düştü düşeli cennetlere sığmaz

Hicrânî'nin konularını dinî olanlar, olmayanlar diye ikiye ayırmak mümkündür. Çevrede onu, daha çok dinî konuların şairi olarak tanırlar. "Hicrânî Baba" olarak ad almış olması da bu sebebledir. Ancak elimizdeki 193 şiir içerisinde yalnız 19 tanesinin konusu dindir. Diğerleri cami, okul, köprü yaptırma çağrıları; Geçim, hastalık, doktor, hemşire, trafik kazaları gibi sosyal konular; Vatan, millet, memleket, Atatürk gibi Millî konular ve her çeşit konu ona ilham vermiştir. Onun konu bakımından hiç bir taassubu olmamıştır.

Din dışı konularda daha rahat, sade, hareketli bir üslûbu vardır, gerçekçidir. 1939'da Çamlıkoz Köyü'nde yapılan muhtar seçimine bakınız, sanki bugünü anlatıyor:

"Çok söz bir arada coştu duruldu
Bir kaç defa masa kalktı, kuruldu
Kardeş kardeşine küstü darıldı
Halbuki bu işte noksanımız var

Herkes bir tarafa geçti düşündü
Kör gözler sulandı keller kaşındı
Kut'lar arkalandı sağ sol taşındı
Bir hastaya yüz bin dermanemiz var"

İkinci Dünya Savaşı sıralarında:

"Karıştı devletler döküldü kanlar
Çekildi semaya cesetten canlar
Nasıl gaflet etsin bunu duyanlar
Oku Türk Yavrusu oku da uyan
Vatan seni seslir uykudan uyan

Hicrânî'nin gerçekçiliğine bir örnek daha:

"Cihanı hükmüne almıştır para
Şimdi itibar var zengin'e var'a
Perîşan olmuştur fakir fukara
Gülleri bezeten bağbân kalmamış[95]

10 Kasım 1939 Atatürk'ün ölümü dolayısıyla ülke, romantik duygular içinde göz yaşı dökerken Hicrânî gayet gerçekçi:

"Battı akşamın güneşi
Korkma vatan doğdu eşi"

"Şafak yıldızının yeri
Boş kalır mı doğdu biri"

"Kapa bu matem düğmesin
Hilâline yâd değmesin
Sen ağlama el gülmesin
Gül Sancağım gül ağlama"[126]
diyordu.

Eskiler'in "tekrir" dedikleri sanatı Hicrânî ustalıkla kullanırdı. Onun tekrar edilen kelimeleri, gergef üstündeki dal dal nakışlar gibi renkli, hareketlidir:

"Geçti devir, geçti devran geçti dem
Ne bülbül var, ne sünbül var, ne naz var
Geldi firkat, geldi hasret, geldi gam
Ne tezgâh var, ne gergef var, ne bez var"[118]

Tasvirlerinin çoğunda derinlik yoktur. Onun "güzel"i de diğer âşıklarınki gibi:

Servi boylu, altın kemerli, ince bellidir. Elleri kınalıdır, tırnakları sedeftir. Ayaklarına cevher nalınlar giymiştir. Deste deste zülüflerine inciler takılıdır. Kaşları kudret, kirpikleri oktur. Dişleri inci, dili şirindir. Tane tane konuşur. Yüzü peçelidir. Peçesini kaldırdığı zaman gözler kamaşır.

Hicrânî'nin muammalı deyişleri de vardır. 6. Deyişte:

"Çıktım dört yanını devran eyledim
Burcunda on iki yaylaları var"

(Dört mevsim, 12 ay)

"Her yaylada otuz koyun sürüsü
Bir koyunun yirmi dörttür yavrusu"

(Her ayda 30 gün vardır, bir gün 24 saattir.)

"Kuzu da kuzladı altmış yavrusu
Bir yavrunun altmış memeleri var"

(Bir saat 60 dakikadır, her dakika 60 saniyedir.)

"Bir ağaçta gördüm kırk sekiz nergis
Burcunda açılmış meyveleri var"

(Arap Takvimine göre bir yıl 48 haftadır.)

Hicrânî'nin abartmaları hiç yadırganmaz.

"Yüz bin âlim ilim yüz bin manâlı
Yüz bin hakiminen yüz bin davâlı
Yüz bin Leyâ Mecnûn yüz bin sevdâlı
Meyhanede bir sarhoşa tay olmaz"[115]

Abartma konusunda Hicrânî'nin oğlu İlyas'ın hoş bir anısı var:

— Demin de dedim ya babam şakacıydı. Birisine küçük de

olsa bir iyilik etmeyi de çok severdi. İki eşeğimiz vardı. Babamla İspir'e gittik, meyve yükledik, köylerde satacağız. Yolda komşumuz Mahmut Ağa'ya rasladık. Babam ikram olsun diye Mahmut Ağa'ya:

— Mahmut Ağa eşeğin üstünden meyve al da ye, dedi Mahmut Ağa çekindi, babam:

— Al al, korkma yetim malı değil, dedi. Mahmut Ağa çekine çekine iki tek armutla bir avuç dut aldı. Yolumuza gittik. Babam bu alış verişten o sefer zarar etti. Sonra söylediği destanda Mahmut Ağa için de bir yer ayırdı.

"Dördüncüde gidip aldık armudu
Yanıldık da davet ettik Mahmud'u
Tek başına bütün bir tayı yedi
Malımızı yağme ettik ne dersiz"[89]

Bunun üzerine Mahmut Ağa bana
— Baban beni irezil etti. Demişti.
Bu mizah şiirinde zarif espiriler de vardır:

"On lira vermiştim iki semere
Sanki sarı lira düzdük kemere
Her tüccarda olmaz bu alavere
Bitmez hesaplara daldık ne dersiz"[89]

11. ŞAİRLİĞİ

Mahmut Kemal Yanbeğ'in 1938'de Bayburt Halkevi'nde düzenlediği, Âşıklar Haftası'nda Âşık Hicrânî kendini şöyle tanıtıyor:

"Evvel asaletten bildirim halim
Bize bu selvinin ummânı derler
Bağbanım İrşâdî selvim Celâlî
Bize ol çiçeğin reyhanı derler

Okuttular bize dilden pünhani
Her birinden aldım nice ihsanı
Tüccarım Zihni'dir çevrem Sümmânî
Bize ol tüccarlar nişanı derler"
(İnan Dergisi s.16)

Bu deyiş'ten anlıyoruz ki Âşık Hicrânî, şiirde, Celâlî'nin, İrşâdî'nin, Zihnî'nin ve Sümmânî'nin etkisinde kalmış. Deyiş'leri karşılaştırdığımız zaman bu gerçek, ortaya çıkıyor zaten.

Zihnî:
"Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş
Yavri gitmiş ıssız kalmış otağı
Câmlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler meclisten çekmiş ayağı"

Hicrânî:
"Yüz bin mihnet ile besledim bağı
Şimdi virân olmuş gülşen ocağı
Bülbül gitmiş ıssız kalmış otağı
Seherde dem çeken diller perişân

Zihnî:

Yıkmış çadırların göç etmiş Leylâ
Vardım ki boş kalmış yâr otakları
Dağı mesken etmiş biçâre Mecnûn
Akıtmış gözünden kan ırmakları

Hicrânî:

"Vardım dost bağına el çekmiş bağban
Dolanmış bülbülün dert ortakları
Ah çeker sünbüller çiçekler virân
Hâr ile horlanmış gül budakları

İrşâdî:

Şikâyetim vardır çarh-ı felekten
Bilmem neden bize mezak edindi
Yazın sebabetlik etmedi bize
Kışın Zemheri'de tak tak edindi

Gördü ki İrşâdî hail olmamış
Şu fâni dünyaya mail olmamış
Gayri işkenceye kail olmamış
Kafdağı'n ezmeğe tokmak edindi

Hicrânî:

Serencamım vardır felek elinden
Kement vurup bize tokmak edindi
Puştluk kılıcını asmış belinden
Rastgeldikçe yolum uzak edindi

Duydu ki Hicrânî dönecek diye
Masivâ dağından inecek diye
Pişpiş börek gibi yenecek diye
Benden bir aslana erzak edindi[152]

Celâlî:

Kaldı zevrakımız aşkın gölünde
Bir yana varması güç oldu gitti
Biçare gönlümüz sahra çölünde
Mecnûn'dan ziyade puç oldu gitti

Hicrânî:

Ben dilerdim muradıma ereyim
Sunam hangi bağın gülün dereyim
Senden gayrı kime gönül vereyim
Hicrânî dünyada puç oldu gitti[67]

Celâlî:

Atma miskin kalbine taş anda mihmân eğleşir
Sırr-ı Yezdân iklimidir Şah-ı Sultân eğleşir
Kalbgâh Beyt-i Hudâ'dır yıkıp virân eyleme
Hem nazargâh-ı Hudâ'dır günde mihmân eğleşir

Hicrânî:

Müjgan oku atma bana hâb-ı perişân durur
Kolu boynuma yay olmuş gönlü dervişân durur
Kaşların Rahmân yazılmış gözlerin rûşen durur
Seninle zulmete düşsem şems-ü kamer istemem

Celâlî'nin beş dörtlük tutan Devriye'sinin dördüncü dö şöyle:

Bulak başlarını bekledim durdum
Ben Halilullâh'ın nârını gördüm
Nuh ile beraber tufân'a girdim
Musâ Kerimullâh Tûr'unda idim

Hicrânî'nin on dörtlük tutan Devriye'sinin beşinci dörtlüğü de şu:

Hazret-i Nuh ile coşan da tûfan
Semek-i Yunus'a oldum ben mihmân
Ol Rem Bahçesi'ne Halil ul Rahman
Giren de Nemrud'un nârında idim

Bu iki dörtlüğü alt alta yazıp da okusak ayrı ayrı ağızlardan çıktığı belli olmayacak.

Sümmânî:
Ezelden bu dünya fânıdır fâni
Bugün varık yahu ya yarın hani
Hak bize çok verdi akl u iz'anı
Aşka daim hizmet etmek içindir

Hicrânî:
Bu fâni dünyada umma vefayı
Kendine beyhude alma cefayı
Eğer severisen zevk u safayı
Erinden boşanmış duldan haber ver

Her dönemde, her yerde her zaman rastlanılan ve herkesin sırtından geçinmeyi iş edinen yüzsüz, asalak bir insan tipini Zihni Otlakçı, Celâlî, batakçı, Hicrânî yaltakçı olarak birer destanla hicvetmişlerdir. Üçünden de buraya ancak ikişer dörtlük alabiliyoruz:

Zihnî:
Evinden kahveye sürer subh-udem
Kurulur mangala cümleden ekdem

Gelene efendim gedene ağam
Keselere dala dala otlakçı

Mansıbı rezalet yediği boktur
Uyuz tazı gibi ne aç ne toktur
Tütün bulamazsa zararı yoktur
Ayının tabanın yala otlakçı

Celâlî:
Kimsede beş kuruş görse yapışır
Uyuz itler gibi alır kapışır
Ver deyince basa çifte tepişir
Atar imânını nâra batakçı

Şüphelidir batakçının imânı
Arpanın gözüne verir samanı
Üç güne dediği bulur harmanı
Yeni düştü halâl kâra batakçı

Hicrânî:
Soldan sağa sağdan sola kavuşur
Essah yalan yalan essah konuşur
Konuştukça doğru dürüst danışır
Tavuk diye alır kazı yaltakçı

Her zaman yediği biberle turşu
Söz alıp satmaktır alış verişi
Yoktur boş saati sıkıdır işi
Kuru taşta bulur izi yaltakçı

Hicrânî'nin etkilerinde kaldığını söylediği bu şairlerden Zihnî, geniş kültürü, şiir tekniği, kelimeler, cümleler üzerindeki hünerine karşılık, Sümmânî'nin, Celâlî'nin, İrşâdî'nin irfânı, Hic-

rânî'nin derinliği, gönül gözünün açıklığı var. Hicrânî'nin şiirinde lirizm unsuru çoktur.

Örneklerinde görüldüğü gibi Sümmânî'nin, İrşâdî'nin, Celâlî'nin ve Hicrânî'nin kullandıkları kelimeler, cümleler, kavramlar, benzetmeler hemen hemen aynıdır. Çünkü bu bir gelenek edebiyatıdır. Bu edebiyatta da elbette ki kişilerin önemli yerleri vardır. Ama hepsi de sazlarıyla, sözleriyle, yaşantıları ve inanışlarıyla belli bir sosyal dönemi temsil ederler. Bu temsil işi, birinden öbürüne devrolu gider, yüzyıllar boyu.

Zihnî:

Savdı Mecnûn nöbetin şimdi benim rüsvay-ı aşk
Doğru derler her zaman bir âşık'ın devrânıdır

Hicrânî:

Bizden evvel nice âşık geçti böyle ah ile
Şimdi sıra geldi bize nevbet-i zamaneyiz

VE

Yahya Akengin

Erenler tutmuş elimizden muhabbetle
Avunur gideriz ikliminde şiirin
Devrolunur nöbet Veysel'den Veysel'e

12. DEYİŞLER

1

Âciz kaldım bu gönlümün elinden
Nerde hakim görse davâya gider
El çekmez tabipten her dem yareli
Kuşanmış kılıcı kavgaya gider

Halime giriftar olmadı gönül
Asla bir kararda durmadı gönül
Kocaldı kocaldı kanmadı gönül
Bezetmiş kendini havaya gider

Gâhi meyhaneden girer mektebe
Gâhi âlim olur bakar kitaba
Gâhi ebâbildir konar turaba
Gâhi Anka gibi semâya gider

Gâhi derbederdir gâhi dervişan
Gâhi gülmektedir gâhi perişan
Gâhi virânede olur baykuşân
Gâhi bülbül gibi bahçeye gider

Gâhi cevher olur düşer kantara
Gâhi tellâl olur çıkar pazara
Gâhi kayığını çeker kenara
Gâhi kaptan olur deryaya gider

İklim-i gönlümün her katmerinden
Tefsir-i tibyanda olan sohbetten
Hey Gedâ Hicrânî uyan gafletten
Bu geçen günlerin havaya gider

2

Ağyar saksının bal şerbetinden
Muhibb-i sadık'ın sözü şirindir
Kal ehli olanın nasihatinden
Bir ehl-i tarik'in izi şirindir

Çiçeksiz bahardan bülbülsüz gülden
Sünbülsüz selviden lâlesiz daldan
Hizmetsiz ustadan yarım molladan
Elbet meyhanenin sazı şirindir

Yüzüksüz parmaktan şivesiz dilden
Busesiz dudaktan kemersiz belden
Oynaşlı gelinden görüşlü duldan
Namuslu çingene kızı şirindir

Asaletsiz bey'in idaresinden
Bağbansız bahçenin gülzâresinden
Muhannet olanın dil yarasından
Mert yigitin elbet gürzü şirindir

Bulabilsem can içinde canânı
Anda mevcut her bir derdin dermânı
Sofi'de zahid'de kisbet lisanı
Gedâ Hicrânî'nin arzı şirindir

3

Ah edüp gezdiğim ey Gâni Gaffar
Senin hicâbındır neyim var benim
Dünya benim olsa etmem iftihar
Künh-i hesabındır neyim var benim

Geçti bu genç ömrüm her gün her saat
Felek sillesinden oldum muhannet
Akıl benim değil ruhum emânet
Bu ten turâbındır neyim var benim

El koyvermez kendi derdime yanım
Günbegün artmakta cürmüm isyanım
Kemiğim ateştir turaptır tenim
İlm-i cevabımdır neyim var benim

Ehed'dir birliği sıfat-ı zâtın
Bana derler yok senin irtibâtın
Hava-yi nefsile geçti hayatın
Nutkun hitâbındır neyim var benim

Eğer dedin ise kulum Hicrânım
Reddetme bâbından lütf-ü ihsânın
Erkân-ı usûlüm din-i imânım
Yüz dört kitabındır neyim var benim

4

Akıl baştan gitmiş olmuşam mestan
Kime vasfedeyim halimi felek
Ne tez hazan oldu yaptığım bostan
Baykuşlar çaldılar gülmü felek

Her nere gittimse payıma düştün
Bir gömlek giydirdin karşıma geçtin
Ölüm kefenimi boyuma biçtin
Gene bugün büktün kolumu felek

Hirçran çöllerine düşmüş uçayım
Bari ecel cam-ın doldur içeyim
Bir kapı koymadın çıkıp kaçayım
Her yandan bağladın yolumu felek

5

Al bu mektubumu ey bâd-ı Sabâ
Engin engin ülçeleri gez getir
Seninle durursa sual cevaba
Deste deste sözlerini düz getir

Ordu Alay kapısını bekle dur
Nevzat keskin tabur bölük nerde sor
El bağla dîvan'da edesin huzur
Dile fermen elden ele yaz getir

Söyle ki sil gözden "he" ile "sin"i
Kalpte beslemeli vatan dersini
Sıla'dan aldığı dilekcesini
El duymasın sar canından öz getir

Gir konuş otur kalk şöyle yüz yüze
Hicrân kaleminde kulak ver söze
Bizim hasret çıktı doksan dokuza
Sen hesap et bu efkârı yüz getir.

6

Âlem içre bir bağ gördüm efendim,
Acayip acayip devreleri var.
Çıktım dört yanını devran eyledim,
Burcunda on iki yaylaları var.

Her ylaylada otuz koyun sürüsü,
Bir koyunun yirmi dörttür kuzusu,
Kuzu da kuzladı altmış yavrusu,
Bir yavrunun altmış memeleri var.

Hicrânî söyledi böyle bir rumuz,
Meydanda isterim âşıkı temiz,
Bir ağaçta gördüm tam kırk sekiz nergis,
Burcunda açılmış meyveleri var.

7

Arsızdır bu gönlüm her sözden almaz
Aldırıp aklımı tepek olmuşam
Batnım genişledi her sözü duymaz
Ne zenginle zengin ne beg olmuşam

Bir bend kurdum derde yaslıdır başı
Burcu beştır altı bâbdır ocağı
On iki top otuz iki yaprağı
elli dört taş döndürür sibek olmuşam

Bir âli bağbanın gülünü derdim
Kırk sekiz sarrafa satlığa verdim
Kendir idim aşk havanına girdim
Dövüle dövüle ipek olmuşam

Gönlüm kenar değil daima gamdan
Peyda etti bizi ketm-i âdemdem
Virâne yatardım keşt-i ademden
Seksen bin kotanlı bir herk olmuşam

Buğday hamuruna yumurta koydum
Reyhanlı targanla kumaşa sardım
Aşkın fırınında piştim kızardım
Görün ne yenecek börek olmuşam

8

Aslında bir işret olmayan ırmak
Yegân yegân olur akar beyhude
Kibrin kafesinde ah çeken bülbül
Konamaz güllere çıkar beyhude

Bu aşkım ezelî olmuştur nehar
Sekiz perdegâhtır on iki pınar
Hûb yığnağında sevmese bir yâr
Canını od'lara yakar beyhude

Hicrânî vurgundur Şah'lar Şah'ına
Zülüf perçeminin tel gergefine
Çok çulhalar gerdim şal tezgâhına
Ebrüşüm telini takar beyhude.

9

Aşkın alayında girdim nizâma
Hedef iklîmine nişanımız var
Burhan'ı Kamûs'u tefsir bir yana
Mânâ halletmeğe imkânımız var

Kenzil-ül Rahman'dan gördüm izâhat
Okuyup yazdırdı İncilnen Tevrat
Zabur'da Kur'an'da hep âyet âyet
Lâ İlâhe İllâllah gibi fermânımız var

Erenler Şahı'nı gördüm bu gece
Okudum öğrendim hurufsuz hece
Gürcüce Ubraca Farsça Arapça
Yetmiş iki dilde lisânımız var

Hicran kaleminde kalbi tartamam
Bu sırr-ı Hudâdır alıp satamam
Yelkensiz gemiyle kulaç atamam
Kenar-ı bahir'da nişanımız var

10

Aşkın deryasıdır tükenmez bitmez
Kimya denizinde limanımız var
Âşık olan maşukunu terk etmez
İkrar verdik yare fermanımız var

Erenler Şahı'nı gördüm bu gece
Okuyup yazdırdı hurufsuz hece
Gürcüce, Ermence, Türkçe, Urumca
Yetmiş iki dilde lisanımız var

Aşkın pazarında dükkân tutarım
Damgalı kilodan alır tartarım
On beş yıldır aşk elması satarım
Dahi açılacak dükkânımız var

Gedâ Hicrânî'yem olmuşum meste
Dilimiz yangındır dimağım hasta
Dost bağından aldım gül deste deste
Dahi bal verecek kovanımız var

11

Aşk imiş ışık veren ışıklara
Aşk imiş ateş veren yanıklara
Aşk imiş derde bırakan Âdem'i
Aşk imiş devâ veren âşıklara

Aşk imiş mecnun eden leylâ için
Aşk imiş meftun eden mevlâ için
Aşk imiş memnun eden "Belâ" için
Aşk imiş rehber olan sadıklar'a

Aşk imiş Mansur'unu dâre takan
Aşk imiş Halil'i odlara yakan
Aşk imiş Eyyub'i derde bırakan
Aşk imiş lâyık olan tedbirlere

Aşk imiş cevheri künh-i âlemin
Aşk imiş nusha-i kübrâ Âdem'in
Aşk imiş hükm-ü Süleyman hatem'in
Aşk imiş delil-i dil ayıklara

Aşk olmazsa meşk olmazdı insana
Ebu ced âdem gelmezdi lisana
Aşk imiş okutan harfi Hicran'a
Aşk imiş Hançer-i Hak fasıklara

12

Azmedip bir gemi bahre dalmazsa
Karışıp dalgaya, yol bulanır mı
Herkes sanatında üstat olmassa
Persiz, pervanesiz mil dolanır mı

Erenler elinde ilmin sırdadır
Höcceti Mevlâda, meylim kârdadır
Aşkın pervanesi üçyüz perdedir
Tutup döndürmeğe kol dayanır mı

Hicrâni, sır haznesinde otur dediler
Feryadı âleme yetir dediler
Subhani zikrile getir dediler
Haşredek çekmeye can dayanır mı

13

Arzum yok zenginin baklavasında
Aslım arpa aşı içenlerdeniz
Ne börek ne çörek ne tavasında
İğne iplik ile uçanlardanız

Ne servet ne varlık ne aldım devlet
Ne âlim ne ilim gördüm icazet
Çoban çeşmesinden içtiğim şerbet
Varlıktan bir kenar geçenlerdeniz

Otuz yıl aşk ile kaldığım kadar
Dünya bize zindan oldu mukadder
Eyyup derdi ile oldum kafadar
Derdi tabibine açanlardanız

Âlemde Hudâ'nın lütf-ü nazarı
Sarrafına gösteririz pazarı
Aşkın tezgâhında sevrâ hızarı
Hicrân hançeriyle biçenlerdeniz

14

Ben bende gördüğüm zevk-u safâyı
Ne paşa ne melik ne elde gördüm
Ömrümde evimde her bir vefâyı
Ne evlât ne ahbap ne malda gördüm

Ayransız aş bişer arpadan ekmek
Şükründen âcizim vasfını etmek
Elbisem yün pamuk kendirden renk renk
Ne sarı ne yeşil ne alda gördüm

Şaldandır pantola vurduğum yama
Hiç meyil vermedim has ile hama
Yokluktan bir rütbe diktim yakama
Ne omuz ne beden ne kolda gördüm

Yağ yiyince kamaşıyor dişlerim
Yüz çevirdi ahbaplarım eşlerim
Mecnun'um Leylâ'yı sır sevişlerim
Ne bağda ne bülbül ne gülde gördüm

İmânım Leylâ'dır ben de mecnun'u
Candaki cânân'ın oldum meftunu
Hicrânî okursun "Kef" ile "Nun"u
Ne mektep medrese ne dalda gördüm

15

Ben bir dilber sevdim çok belden ince
Sarılıp kuçmanın imkânı mı var
Kisvesi ibrişim yüzünde peçe
Kaldırıp açmanın imkânı mı var

(Nakkaş ı billâhtır) zülfünün teli
El değmemiş yanakları mihreli
Yirmi sekiz toka, yedi düğmeli
Kaldırıp çözmenin imkânı mı var

Oturmuş hükmeder yakın, ırağa
Katra, katra bal akıyor dudağa
Siyah sürme çekmiş beyaz bukağa
Öpüp, öpüşmenin imkânı mı var

Sordum ki aslını hurîden değil
Cesedinde can yok, bağda gül değil
Bir örük üstünde yüz on dört kâkül
Tarayıp örmenin imkânı mı var

Altıbin altıyüz altmışaltı tam
Kolunda bilezik, parmağı hatem
Kapısı kevserdir, burması zemzem
Doldurup içmenin imkânı mı var

16

Ben bir dost elinin dürdânesiyem
Dillerim dostuma ağyar değmesin
Şarab-ı aşkımın meyhanesiyem
Mevsimsiz mahsule buhar değmesin

Ahlak tezgâhında telini eğmiş
Hayâ sırmasından nakşını dökmüş
Akıl binişini koluna giymiş
Bezenmiş sevdiğim rüzgâr değmesin

Fikir düğmesini dikmiş yakaya
Zekâ kemerini kısmış tokaya
Vicdan cilâsını çekmiş sîneye
Güneşten esirge kamer değmesin

Hicrânî'yem vasfedemem ben seni
Yedi kat hüccetle beslerim seni
Cân içinde imânımın mihmânı
Zühre yıldızıdır ülker değmesin

17

Bende şaştım şu gönülün fendine
Asla gün görmemiş bar ister gönül
Âlemi bağlamış zülfün bendine
Anadan doğmamış yar ister gönül

Dedim gönül nedir sendeki gayret
Daim eylemektir güzelle ülfet
Dedi kolay kolay geçmez hararet
Bu arza yağmamış kar ister gönül

Daim havadadır alçağa inmez
İkrar vermiş yara, sözünden dönmez
Al yeşil cevheri döktüm beğenmez
Açılmamış taydan dür ister gönül

Hicrânı'yam derdim çekemez oldum
Gönül senin çarhın bükemez oldum
Doldurdun kanımı dökemez oldum
El değmemiş bağdan nar ister gönül

18

Beni sorma benden bende değilem
Beni bir yıkılmış virândan sorun
Gelecek geçecek günde değilem
Beni bir semâ-i seyrandan sorun

Mecnûn diye halkın diline düştüm
Aklı verip mecnunlukla görüştüm
Beni bende bilme, ben benden geçtim
Beni Behlûl olan Dâne'den sorun

Solmadı asla bizim çimenlik
Geçmedi başımdan bu sersemenlik
Bir benim değildir bendeki benlik
Bu beni gezdiren Sultan'dan sorun

Yay olup da aşk okuyla atıldım
Elden ele sarraflara satıldım
Ceylân idim viranede tutuldum
Benlik bendin söken tufandan sorun

Ey Şahım vallâhi göreli sen'i
Açmadın yüzünü yaktın sen beni
Aslâ beğenmedim bendeki beni
Bu beni söyleten Suphan'dan sorun

Hey gedâ Hicrâni hey serseri dem
Neden geçmez oldu sendeki bu gam
Sınıfın beşerdir yaradış Âdem
Künyemi mekteb i irfandan sorun

19

Biçare bıraktın beni dünyada
Kime vasfedeyim halimi felek
Elinden içirdin zehirli bâde
Soldurdun bağımda gülümü felek

Kırdın kanadımı nasıl uçayım
Tabip yoktur yaralarım açayım
Bir kapı koymadın çıkıp kaçayım
Her yandan kestirdin yolumu felek

Şahin avcı gibi düştün payıma
Hasret kılıcını taktın yayıma
Ölmeden kefenim biçtin boyuma
Yayettin boynuma kolumu felek

Hicrâniyem kaldım aşkın cebrinde
Alır mükâfatın bir kul sabrında
Cenazem kılanlar yarın kabrinde
Yarsız kim kaldırır salımı felek

20

Bin dokuz yüz otuz tarihi sene
Açıldı başımda bağ birer birer
Rem ile birleşti mızrağ-ı sevdâ
Bastı vücuduma dağ birer birer

Şimdi değil ezel bahtım karalı
Tabip gelip bu yaramı sarmalı
Süflü bölüğünden olduk yaralı
Hep gelenler vurdu tığ birer birer

Onbbeşinde nevcivanlık var idi
Yaşım yirmi beşte gülüzâr idim
Haktan bir od düştü yandım eridim
Sızdı yüreğimden yağ birer birer

Sırrımı söyleyemem belki yâr duyar
Sevdâ kasap oldu derimi soyar
Kesildi kuvvetim kaldık ihtiyar
Karıştı saçıma ağ birer birer

Hicrânî'yem sevdâ şahı başımda
Almış kemendini gezer peşimde
Oturup kalkamam her duruşumda
Tebdil olmaktadır çağ birer birer

21

Bir âşık içmezse cam-ı ezelden
Çalkanarak halden hale düşer mi
Bir kişinin düşkün hali olmazsa
Terk-i vatan, gurbet ile düşer mi

İrade defteri elde olmazsa
Yetmiş iki lisan dilde olmazsa
Bülbülün sevdası gülde olmazsa
Seher vaktı daldan dala düşer mi

Hicrânî bir himmet alsa pîrinden
Ferhat çok çileler çekti Şirin'den
Bir yiğit yemezse yara serinden
Tabip gezip elden ele düşer mi

22

Bu aşkın ezelî pîr bâdesinden
O da bilinmez bir sır idi geçti
Devrolmadı bunun iradesinden
O da çiçeksiz bir bar idi geçti

Felek pençesini sîneme çaldı
Vücud düşvar oldu gönül kocaldı
Fehmimi götürüp aklımı aldı
Köz almaz ateşten nar idi geçti

Bir bilen bağına giremez oldum
Sırrımı ağyara veremez oldum
Mecnûnum Leyla'yı göremez oldum
Saharada bir hiss-i zâr idi geçti

Vücut iklimini verdik talana
Metah açtık sarrafına alana
Dediler kemal var ebsem olana
Elmastan yakuttan dür idi geçti

Gamlı devrolmakta bugünüm dünden
Gözler matlubunu kul Mabudundan
Hasret ateşinden sevdâ odundan
Derler ki Hicrânî eridi geçti

23

Bir gece manâda gördüm bir dilber
Dolanır cenneti izleri Mim'de
Saki-i devrân'da âb-ı hayatta
Halleri Errahmân yüzleri Mim'de

Cennet bağlarını hu der gezerler
Taze güller deste deste dizerler
Kudret havuzundan bâde süzerler
Kadehler Elif'te gözleri Mim'de

Ebrüşüm telinden halısın dokur
Yanağı misktendir zülüfler buğur
Daim ol mevlâ'ya "Yavedûd" okur
Dilleri Elif'te gözleri Mim'de

Kudret kalemiyle bir çatı çatmış
Firdevs-i Âlâ'ya zülfün uzatmış
Halk eyleyen Halik ne hob yaratmış
Cennette ol Hûri kızları Mim'de

Sekiz Cennetin de hob sunaları
Asiye Meryem'dir dost Sultanları
Âleme berk vurur yüzünün nuru
Dönmüş yalvarırlar nazları Mim'de

Bunu bilen insan dünyaya kanmaz
Sevdâ dilberlerinin oduna yanmaz
Sorsalar bu aşkın mayası sönmez
Gedâ Hicrânî'nin gözleri Mim'de

24

Bir Makriyostur çıktı yuvadan
Azgın canavarın sarkıntısı var
Sarı yılan gibi azmış kayadan
Sarkar kuyruğunu salkıntısı var

Boşanmış tavladan yularsız katır
Her rast geldiğinde bir çifte atır
Bu papazın hakkı bir keskin satır
Kanında şeytanın kalıntısı var

Köhlen ata bindik altun üzengi
Kokuyur üçüncü cihanın cengi
Takmış zillerini Umrum Frezengi
Kafasında sersem takıntısı var

Bütün devletlere sen misin hedef
Başında dövülür dümbelekle tef
Elinde saz taşı, yakanda sedef
Hazırlan madalya takıntısı var

Bindiğin taksinin kesik akısı
Kaburgan gerektir sakız yakısı
Cihanı pis eder leşin kokusu
Milleti bir duman sarsıntısı var

Merkebin sırtında kendirsiz palan
Seni yürütür mü kuskunsuz palan
Başân patlayacak kurduğun plân
Karşında çok parut parıltısı var

Hicrânî sözünü söyle muhtasar
Emrolur bir ecel rüzgârı eser
Bu zalim kendinden umudu keser
Kökte uçakların yayıltısı var

25

Bir nâme vereyim elimden sana
Ak kefen üstünde beraber göster
Her nerde ederse seni imtihan
Vücudun ol Şah'a ihtiyar göster

Kavdan yaptırdığım toprak ayiğin
Tapası duvağı ağzına uygun
Alaca kediyi kuduz tayugun
Mihne-ti dünyadan kisp i kâr göster

Üç bağ ot beş arka odun ederdik
Zemheri ayında tükendi derdik
Düşüp kapılara ele giderdik
Kalmamışdı bizde namus ar göster

Eser-i alemin tığı, tekdiri
Çingenden aldığın çubuk kevgiri
Kalmağı kalburu elek tepiri
Oku künyelerin aşikâr göster

Dolanıp gezerdik şehr i semâyı
Zulmatta görmezdik güneşi ayı
Olmuşduk dünyada âlem rusvayı
Kalmışdık arada bir eser göster

De ki Ey Allahım bizi red etme
Settar-ul Guyup'sun sırrım duyurma
Hicrani'den sual cevap söz etme
Emelsiz cürmüm çok günahkâr göster

26

Bir peri sevmişim huriden nazlı
Taramış zülfünü telleri "Mim"de
Yusuf u Kenan'ı Davut âvazlı
Sadası "Elif"te dileri "Mim"de

Dedim dilber ile girem pinhane
Dedi şeyda bülbül'müsün sen bana
Hop servi kameti dönmüş damene
Bezenmiş budağı gülleri "Mim"de

Arabi, Farisi, İbrani dili
Dedi benim yurdum lâmekân ili
Şaşırmıştım, o yar gösterdi yolu
Azm-i rah eyledim yolları "Mim"de

Yirmi sekiz babtır, birdir binası
Her babın üstünde kudret imzası
Elmas, yakut mücevherden kubbesi
Vardım ki yurduna illeri "Mim"de

Zülfün kement etmiş şemse, kamere
Arşı, kürsi cennet, cehennem nara
Çarşısı, pazarı bezenmiş nura
Dellalı, dükkânı, malları "Mim"de

Aldanmaz ağyara bu yola giden
Üstadım "Elif"te, dersimiz "Be"de
Sırr-ı esrarımı sorsan zahide
Gedâ Hicrâni'nin hallerin "Mim"de

27

Bir tüccara mevlâm vermezse bir kâr
Kapanır kervanı yolda ne vardır
Çeker bülbül gece gündüz ah! eder
Söyle Muharrem Bey, gülde ne vardır

"Kün" dedi kuruldu Ezel'den himler
Nakkaş-ı Billâh'ta yedidir Mim'ler
Devenin yününü giyerdi kimler
T'an ettin bizleri şalda ne vardır

İsmimiz Hicrân'dır, dilimiz kantar
Gönlümüz dükkândır dil olur satar
Gözümüz nişanda hedefe atar
Yokla künyemizi malda ne vardır

28

Biz de bu sevdâya vereli seri
İlik gitti damar gitti kan gitti
Et kemik ayrılmış yüzüldü deri
Vücut gitti ceset gitti can gitti

Bugün hesap ettim dünyayı boştur
Aldatır insanı cilvesi hoştur
Dünya mermer kale insanlar kuştur
Gelenler baş verip perişan gitti

Beyhude düşenler dünyada ah'a
Geçirdi ömrünü ah ile vah'a
Ne vezire kalır ne padişaha
Hani noldu göster süleyman gitti

Bir zaman hükmetti sedd-i İskender
Zâloğlu Rüstem'i kıldı derbeder
Damad-ı Peygamber Ali gibi er
Hayber Kalası'nı kuşatan gitti

Her gelen dünyaya çekti bir cefa
Nice Nebîler'e kılmadı vefa
Server-i Hudâ'dır Şah-ı Mustafa
Şeriat bendini gösteren gitti

Ömür defterinin dolmadı günü
Diler huzuruna hak sevdiğini
Kimse kesmez Azrailin önünü
Birgün derler elbet kul Hicran gitti

29

Biz ki bir dilberin mübtelâsıyız
Layık desez de hoş, demesez de hoş
Serencam-ı aşkın kerbelasıyız
Âşık desez de hoş, demesez de hoş

Canan dillerinden aldığı sadâ
Muhabbet gölünden sundu bir bâde
Biz canı bu aşka eyledik fedâ
Sadık desez de hoş demesez de hoş

Sükût ile sevda burcundan doğma
Biz edebi, arı eyledik yağma
Kalbim meyyit değil, gözümüz amâ
Ayık desez de hoş, demesez de hoş

Ey mücrim Hicrani Ey gönlü harap
Mescide giden de dinlerim kitap
Meyhaneye girsem isterim şarap
Namık desez de hoş, demesez de hoş

30

Bugün ateşime düşme pervâne
Hiç eksilmez sönmez nar vardır bende
Erittim cismimi gör yana yana
Bilmezler ne ac ep kâr vardır bende

Kurdum çadırımı yar otağında
Kestirdim kolumu dost tuzağında
Hikmet yaylasında kudret dağında
Güneşten erimez kar vardır bende

Ne âlem durурmuş ne kervan gitmiş
Ne haber alınmış ne gözler görmüş
Ne el destelemiş ne parmak dizmiş
Elmas diye kutlu dür vardır bende

Hicrânî'yem esrarımdan ne verim
Açmaz kapısını yurduma girim
Haki tel ipekten kurdum çadırım
Ordu konduracak yer vardır bende

31

Bugün gönül ile mahkeme oldum
Bazı güldür, bazı gülyazdır gönül
Katra i âlemde ummana daldım
Bazı dalar bazı kenardır gönül

Bazı bülbül olur, bağda oynaşır
Bazı mecnun olur, sarhoş dolaşır
Bazı cahil olur, cehle yanaşır
Bazı edep, bazı arsızdır gönül

Bazı güzel görür mestânelenir
Bazı çirkin görür hem mahzunlanır
Bazı turap olur yerde sınanır
Bazı sükût, bazı tayyardır gönül

Hicrani dünyada çektim çok acı
Kuşandım bedene oddan saracı
Boynuna bağlanır ecel kılıcı
Olzaman gidecek süvardır gönül

32

Bugün seher vaktı bu şirin bağda
Yine derdi arttı deli bülbülün
Berkenar değildir gamda fırakta
Sinesi dert ile dolu bülbülün

Ağaçlar kuşanmış türlü nakkaşı
Halk eden Halik'in ne hikmet işi
Seher'in vaktinde güllere karşı
Boynuna yay olur kolu bülbülün

Sünbüller dem çeker gül ile yâde
Cümlesinin gözü Bab-ı Ulyâda
Bir misal olur mu Beyt-i Kâbe'de
Vaktile ötüşür dili bülbülün

Çoktan terk eylemiş şirin bahçeyi
Bağbanla almazdı tamam sadâyı
Dokuz ay kesmedi gül elvedayı
Yine düştü bağa yolu bülbülün

Burcu nezaketli çimenli dağlar
Hicrân sevdâsında gözüm kan ağla
Güze çevrilende bozulur bağlar
Perişan olacak hali bülbülün

Bulandı deryalar geldi yaz bahar
Gelen bahar geçen yaza benzemez
Feryadı bülbülün bağları yıkar
Öten sada gamsız söze benzemez

Gam bahrına düştüm yok mu kenarı
Sökülmüş ömrümün temel duvarı
Vucudumu almış cehennem narı
Ceyhun ile sönen köze benzemez

Hasret şem'a oldu, ben pervaneyim
Bırak beni bu derdime yanayım
Şaşırdım ki hangi bağa konayım
Bu yıl bağın gülü teze benzemez

Kaptan derim gam bahrinde yüzene
Bârekallah benim halim yazana
Yıkılmış gönlümüz benzer hozana
Bu yılki güz, geçen güze benzemez

Hasret tabipleri yaram deştiler
Hicran kadehinden merhem saçtılar
Hep aşıklar böyle gamlı geçtiler
Hiçbirinin derdi bize benzemez

34

Çamlıkoz Köyünde bir beyt-i bina
Kuruldu halk için girenler gelsin
Bir taşın sevabı yazılır bine
Malı riza için verenler gelsin

Cennet parselini halk eden Allah
Tapusunu keser Öz Resûlullâh
Gönlüne zenginlik kalbe Beytullâh
Can fedâ eyleyip kuranlar gelsin

Mümin feyzi alır yüksek Huzur'dan
Mûsa olup sedâ duyanlar Tûr'dan
Mihrabı minberi kubbesi nûrdan
Kalb-i selim Hakk'a duranlar gelsin

Öğrenelim mescitlerin pîrini
Çekti asasıyla çizdi yerini
Ömrün vefasını kalbin kirini
Kevser suyu ile yuyanlar gelsin

Cebrâil keşfeder Mikâil yazar
İsrâfil mescidin plânın çizer
Melekler gece gün safları dizer
Seherde Huzur'a duranlar gelsin

Dokuz yüz altmış dokuz Muharrem birde
Rahmeti var temeli kurulan yerde
Himmet-i Kur'an'da himmet-i Pîr'de
Özü Hakk'a bağlı duranlar gelsin

Annen baban ceddin el açmış ister
Sen de gideceksin kalanı göster
Bir taşı esferdir birisi cevher
Ceddine bir hayır verenler gelsin

Kadın erkek zengin fakir ayrılmaz
Aydınlık yoludur giden yorulmaz
Hidayete uğrayanlar darılmaz
Malını meydana sürenler gelsin

Hakk'a gider mümindeki paralar
Hançer olup münafıkı yaralar
Ayan olur perdelenen karalar
Ak kara sırrına erenler gelsin

İllâ imza veren ruh tapusında
Mescid-i Aksâ'dır Hak yapısında
Gedâ Hicrânî'ye öz kapısında
Özden nasihatım alanlar gelsin

35

Çok gezdim kırk altı seyahatımda
Ben Gümüşhane'yi gördüm gidirem
Möhöbbet besledim hakikatımda
Bağlardan gülleri düzdüm gidirem

Çok gezdim vatanda bağrımda döner
Görmedim böyle bir ehl ile hüner
Genci kocamanı pervane döner
Bağrımda kanları sızdım gidirem

Sarraf idim metaımı duyurdum
Çar bucağı möhöbbetten doyurdum
Namzetleri makam makam ayırdım
Herkese arzuhal yazdım gidirem

Açılmış bağlarda çiçekler güller
Seherde hoş sadâ verdi bülbüller
Yayılsın şerefin işitsin eller
Herkese bir tedbir düzdüm gidirem

Ne şirin yapıldın sen Gümüşhane
Nasıl medhedeyim çıkmaz lisana
Ben bir dertli idim doğruldum sana
Bu tatlı canımdan bezdim gidirem

Teşekkürler kıldım Özcan Bayıma
Mücevher bağladı sanki tayıma
Elvedâ dediler dostlar payıma
Hicret denizinde yüzdüm gidirem

Bu sözü söylemem kendi dilimle
Gelen Mevlâ'dandır aşk-ı halimle
Hicrânîyem bugün kendi elimle
Ölmeden kabrimi kazdım gidirem

Çok sınadım beğim ben bu milleti
Kelam gevher olsa havalık derler
Herbirine etsem türlü hizmeti
Gene erkansızlık boyalık derler

Her ahbaba sadık diye sır versem
Yangın ciğerlere taze kar versem
Dost bağından gül döşürsem bar versem
Olur mu yabanda ayvalık derler

Kul olanın vardır hizmet nadiri
Herbirine alsam türlü tedbiri
Güzel yaylasına kursam çadırı
Ayrılmış çingende mayalık derler

Çıksam mecnun gibi eylesem seyran
Kalb-i sadıklara versem de imân
Arabi Farisi okusam İbren
Noksan hurufatta oyalık derler

Başıma konalı bu Hicran tacı
Her derde getirsem türlü ilacı
Sözüm altun olsa dişlerim inci
Yene sarbistanda kayalık derler

37

Çok sınadım beğim bu tecellimi
Gizli sır tuttumsa ayana çıktı
Demirden kurdurdum köşk temelini
Ahır harap olup virana çıktı

Dedim rençber olup ekeyim tohum
Odalar işledim yoksula bakım
Elime girmedi bir kabal hakkım
Onun da bir kısmı samana çıktı

Bahçivanlık ettim çiçek açmadı
Avcılığa çıktım bir kuş uçmadı
Han kahve işlettim yolcu geçmedi
Dedim bizim kısmet tavana çıktı

Dedim ahzatayla mal kazanayım
Şehirlere, beldelere varayım
Çarşılarda varıp dükkân kurayım
Altun koydum bakır madene çıktı

Kervancılık yaptım fil oldu katır
Hamama uğradım darıldı natır
Vardım ki tellâla bir biniş sâtir
Giydim iki kolum uryana çıktı

Vardım demirciye olayım çırak
Patlattık körüğü usta der eyvah
Para bizden oldu yıllarca ırak
Kefil verdim canım kurbana çıktı

Değirmen yaptırdım tutmadı bendi
Ben sağa döndürdüm o sola döndü
Meyhaneye girdim şem'alar söndü
Ay, kevkep buluta, zindana çıktı

Mescide uğrayıp kürse yanaştım
Tefsir etmek için bir kitap açtım
Muhibb-i Sadıkla biraz sırlaştım
Onun da ahırı düşmana çıktı

Dedim bize verme buğdadan çörek
Otuz iki dişim dökmüştür börek
Vardım filikaya çekem bir kürek
Ufaktan bir rüzgâr tufana çıktı

Taze yağı aldım dişim kamaştı
Mandanın kaymağı dilimi saştı
Zenginlik yanımdan bırakıp kaçtı
Bize züğürtlükten iâne çıktı

Hare döndü elime aldığım deste
Bülbül kuşu oldu karga kafeste
Dedim tabip olup el vurum hasta
El vurduğum hasta divâne çıktı

Dedim ki yapayım biraz terzilik
Düğme eylemedi yaptığım ilik
Diktiğim elbise hep delik delik
Darılıp müşteri bir yana çıktı

Vardım lokantaya yemek yemeğe
Usta durdu varlığımı çekmeğe
El attım kesemden hesap görmeğe
Beş çeyrek harçlılığım meydana çıktı

Tuttum çatalımı aldım elime
Hiç bakan olmadı benim halime
Dedim ki getirin yoğurtlu dolma
Baktım aslı yağsız coşana çıktı

Sevdâ benim ile eyleme henek
Süleyman Köşkü'dür yaptığım merek
Yüze taksim etti bu gamı felek
Tam doksan dokuzu Hicran'a çıktı

38

Dinleyin efendim kulak ver söze
Ara bul yoldaşın beraber götür
Bir uzun menzil var görünmez göze
Sırlaşıp sırdaşım beraber götür

Fâni dünya Ahiret'in yoludur
Gözle kendin yollar hırsız doludur
Âlem-i Berzah'ta yurdum halıdır
Ara bul yoldaşım beraber götür

Sonra deme kaderimdir yazgımdır
Rızaullâh matlubatım arzumdur
Ruh gıdasız olmaz gıda lâzımdır
Ekmek ile aşın beraber götür

Gaflet uykusundan ol kalbi ayık
Sonra çektirirler sefil serdarlık
Döşeğin topraktır evin karanlık
Işığın ateşin beraber götür

Mevlâm hidayet kıl Hicrânî kula
Tedbirsiz tesirsiz bırakma yola
Amelim kalkan et sağ ile sola
Kurtarsın öz başın beraber götür

39

Dinle gitti bizden kalpteki sevinç
Yolumuz sapada kapandı kaldı
Nuh tûfanı gibi çok kıldım itap
Yolumuz deryada kapandı kaldı

Yaz Özcan'ım bugün bir hoş da makal
Tebrik et dostları duysunlar ahval
Buyrulmadı yazdığımız arzuhal
Neden Adliyede kapandı kaldı

Sönmaz olundu bizde bu yanışanlar
Bugün yüz çevirdi dünkü kafadar
Evvelâ gönlümüz gezerken süvar
Yollarda piyade kapandı kaldı

Hicrânî hicret kıl eğlenme burda
Vücudum hayatta ruhumuz şurda
Makineler gitmez oldu Bayburt'a
Yol Gümüşhane'de kapandı kaldı

---

20 Temmuz 1946. Kardeşinin mahkemedeki tütün meselesi çıkmaza girmişti.

40

Dinle nasihatim hacer sıdk ile
Bu esrarı kimse bilmez Dikmetaş
Bir kararda duran Gâni Mevlâ'dır
Masivâ kimseye kalmaz Dikmetaş

Birgün olur temelinden sökülür
Ne zamandan beri böyle dikilir
Çalkanır dereler yerler dökülür
Kimse muradına gülmez Dikmetaş

Görmez misin bu Çoruh'u bulanır
Zikreder Mevlâ'yı her dem dolanır
Âşık maşukunu arayan bulur
Yatmakla menzile ermez Dikmetaş

Cümle mahlukatı olan mevcuda
Getiren getirdi bizi vücuda
Seherlerde hiç gittin mi sücûda
Böyle eşya Hakk'a olmaz Dikmetaş

Kametin ihtiyar olmamış nâzın
Nice yıl beklersin bu Hayık düzün
İşitmez kulağın görmüyor gözün
Hicrânî'ye selâm vermez Dikmetaş

Dikmetaş (A.Hayık) köyü düzlüğünde, yol üzerinde tek parça bir taş vardır. 5-6 metre kadar yükseklikte olan bu taş, alttan geniş, yükseldikce daralan bir ot yığınına benzer. Efsaneye göre bu, taş değil de ot yığınıymış zaten.

Vaktiyle bu taşın bulunduğu yerde bir Ermeni Mahallesi varmış. Suyun karşı yakası da Türk Mahallesi imiş. Yıllardan bir yıl çok ağır bir kış olmuş. Yemsizlikten mal, davar kırılmaya başlamış. Birgün bir Türk, çaresiz kalmış, varmış Ermeni Bey'inden yardım istemiş. Ermeni Bey'i:

— Olur demiş. Ollur ama kızını bana verirsen.

Zaten ayağı çekmiyerek "Gâvur kapısı"na giden Müslüman adam, hiç beklemediği bu teklif karşısında binbir pişmân, geri dönmüş. Dönmüş ama hayvanların da açlıktan acı acı melemelerine dayanamamış, bağrına taş basarak tekrar Ermeni Beyi'nin yanına (buna ağa, kral da diyenler var.) gitmiş:

— Pek iyi, vereceğim kızımı, malları kurtar.

O gece kız, sabaha kadar ağlamış,Allah'ına yalvarmış:"Allah'ım sen şu ot yığınını taş kes" diye yalvarmış duası kabul olmuş. İşte o ot yığını taş yığını olmuş. Adı da Dikmetaş" kalmış.

Halkın ağzında yer yer değişik söylenen şöyle bir tekerleme de var:
Esdür kabeyel esdür
Krala verme destur
Kralın otlarını
Hak emriynen daş kesdür.

41

Dokuz yüz otuz bir yeni tarihte
Çektiler koluma bağ göre göre
Rem ile birleşti mızrağ-ı sevdâ
Vurdu bedenime dağ göre göre

Onbeşimde nevcıvanlık varıdım
Yaşım yirmi dörtte bergüzarıdım
Yirmi beşte bir od düştü eridim
Sızdı yüreğimden yağ göre göre

Sırrımı söylesem korkam yâd duyar
Sevda kasap oldu derimi soyar
Kaçırdık gençliği düştüm ihtiyar
Karıştı saçıma ağ göre göre

Hicrânî'yam sevdâ şahı başımda
Almış kemendini gezer peşimde
Oturup kalkmamda her duruşumda
Tebdil olmaktadır çağ göre göre

42

Dost ile nâmemi sır savaşında
Yazmışam ol Ganî Gaffar'a götür
Sorulsa söyleme aşk ateşimden
Gizleme sırrımı eşkere götür

Şüphe yok ki uçan kanat yorulur
Ruh cesetten ceset ruhtan darılır
Birgün "Men Rabbüke" hesap sorulur
Lisanın "illâ"da ikrara götür

Nebîm Muhammed'dir kitabım Kur'an
Kıblem Kâbetullah Sadık-ul imân
De ki affet bizi Ey Ganî Süphan
İltica namemi özyare götür

Ebûbekir Ömer Osman hem Ali
Onlar Şafahattan değildir hâli
Zülfüne bağlıdır cennetin yolu
Durma bu ahvali Rehber'e götür

Nebîler Serveri Şah-ı Muhammed
Hamd-ü lilâh bizi eyledi ümmet
De ki matblubumuz değildir cenet
Şafaat kıl bizi Dîdâr'a götür

Seni ısmarladım Ganî Mevlâya
Kuzuların "Annem" diye ağlaya
Yaktı Hicrânî'yi bitmez çileye
Bu benim yazımı Hünkâr'a götür

43

Dün seherde bir güzelden söz aldım
Dedim bûsen var mı dedi ki var var
Dokszan dokuz kararlaştım yüz aldım
Dedim rızan var mı dedi ki var var

Güzel ile muhabbete başladım
Gör efendim ben ne günah işledim
Uyur iken yanağından dişledim
Dedim cezam var mı dedi ki var var

Uyanıp hışımla baktı yüzüme
Sönmez bir alevdir düştü özüme
Beyaz gerdanını verdi ağzıma
Dedim kazam var mı dedi ki var var

Dilber ile biraz halvette kaldım
Gönlüm meftun oldu yoldan yanıldım
Destursuz gül yanağından gül aldım
Dedim nizam var mı dedi ki var var

Hicranî'yam yarla biraz savaştım
Yürekten yanmışam yaramı açtım
Gerdanın topladım sığdım sığaştım
Dedim küsen var mı dedi ki var var

44

Durma kâtip durma kavuş pedere
Karalı mektubu yaz garip garip
Sabreyleyüp teslim olsun kadere
Kaldık deryalarda biz garip garip

Bahar gelip taze güller bittikçe
Vakd-i sahar bülbülleri öttükçe
Derya kenarına gidip geldikçe
Dolan dertli dertli gez garip garip

Elim ermez mektup versem postaya
Melhem olmaz hararetli hastaya
Her yolun düşdükçe çöl Abusta'ya
Kanlı yaşlar döksün göz garip garip

Dahi dönemezik yol seferinden
İçdik Azrail'in cam eserinden
Topla evlatların kalp defterinden
Sildir Harun ismin siz garip garip

Besle kuzuların gamli hevesi
Gözlerin kan ağlar şen gönül paslı
Hasretli gerdana zülüfler yaslı
Ağla sevdiceğim düz garip garip

Baybut coluğunda yelkensiz yüzdüm
Çeşmimden kan burmasın süzdüm
Hicrânî'yem fırkat gördüm dert yazdım
Dilim harareti söz garip garip

45

Eğer sarraf isen al metaımdan
Şehr i lâmekân'dan kâr istemirem
Ben satış emrini aldım Şâhımdan
Elmastan, yakuttan sor, istemirem

Terk-i âlem olman, hem dil-î şâden
Ne bağdan çekildin, ne ser-i hanen
Başımız bulutlu, burcumuz çimen
Güzel yaylasından kar istemirem

Ne rüzgâr dokunmuş, ne katre düşmüş
Ne bülbül uğramış, ne baykuş geçmiş
Ne yaprak vermiştir, ne çiçek açmış
Ağaçsız budaktan bar istemirem

Ne kalem dayanır, ne kâtip yazar
Ne ağyar dokunur, ne değer nazar
Tayyib i mekândır bizdeki pazar
Ehl i sârrafından sır istemirem

Mahlesim Hicrânî ismim Hacıyam
Gâhi şerbet olur, gâhi acıyam
Bahr i atlaslarda gezen avcıyam
Balık tutmak için tor istemirem

46

Elvanlı renk giymiş şu karşı dağlar
Gene kadem basmış ovaya bülbül
Seni irşad etmez bezenen bağlar
Yol bul ki gidesin Mevlâ'ya bülbül

Güz gelen de solar gülün penahı
Göster amelini sildir günahı
Birgün vakı olur Emr-i İlâhi
İsterler Divân-ı Kübra'ya bülbül

Bulursan şerefi şanı baharın
Alursan taksim-i vakt-i seherin
Nedir bu müşkülün nedir efkârın
Düşmüşsün gül ile davâya bülbül

Hicrân hancerinden vücudum yara
Arayıp bulmalı derde bir çare
Yarın mahşer günü Perverdigâr'e
Var mı götürecek hedaya bülbül

47

Ey kalb-i ferağım eser i efkâr
Şeyda bübül uçtu başız sağ olsun
Bu dünya kimseye olmaz yurd u yar
Lâle sünbül geçti başız sağ olsun

Kaskatı turapta yatanı göster
Hani noldu ceddin, atanı göster
Yaşadın murada yeteni göster
El çekip göçtüler, başız sağ olsun

Zengin, züğürt seçmez, yarı, ağayarı
Geçen ömür geçti, gün oldu yarı
Budakta yaprağı, çiçekte barı
Taze gül açtılar başız sağ olsun

Geri kalmaz bu pazarın tüccarı
Alır gider bir kapıdan içeri
Ecel neşterleri hicran hançeri
Yine sinem deşti başız sağ olsun

48

Geçti evvel bahar güvendi şeydâ
Gönül bahçesine ruzigâr düştü
Gonca gül dalında göründü hata
Fırak-ı bülbüle bir efkâr düştü

İklim-i sevdada olmaz edep ar
Hakkın vergisine olur mu inkâr
Demezler kalbinde nedir bu efkâr
Yeniden sîneme sönmez nar düştü

Gönül meftûn olmuş keremkârına
Elvedâ eylemiş tatlı canına
Gazel baş gösterdi gül fidanına
Vücut iklimine hüsn-ü zâr düştü

Hikmet bâdeleri taksim olurken
Elif Be'de herkes Nakkaş bulurken
Hep âşıklar hasretini alırken
Gedâ Hicrânî'ye bin efkâr düştü

49

Gel efendim kulak ver bu sözüme
İnsanlığın bir örneği olmalı
Her ne bilir isen söyle yüzüme
Baykuş değil göl ördeği olmalı

Gürgen ağacı olsam birgün yıkarlar
Devirip de arkam sıra bakarlar
Meyvesiz ağacı keser yakarlar
Dal olanın bir çiçeği olmalı

Ahlâkı hoş olan ehl-i edeptir
Vucud kovanıdır, zahirde kalbtir
Gönül arısının balı hicaptır
Bal istersen temiz çeki olmalı

Erkândır yoludur girene danış
Tercümansız dost var ara bul konuş
Haya yaylasının ovası geniş
Yaylaların kafa dengi olmalı

Her çiçeğin sakın gülünü derme
Edepsiz hayasız meclise girme
Hicrânî nefsine meydanı verme
Her dakka Kerbelâ cengi olmalı

50

Getiren getirdi bizi cihana
Getirmek Andan'dır kul hakkı değil
Halk etmezse bir çiçekte barını
Kemale yetirmek dal hakkı değil

Anasır dört ile halk oldu insan
Âlet-i katrede olur katre kan
Kendi kudretinden vermezse lisan
Tekellüm eylemek dil haddi değil

Mevlâ'nın ismiyle Muhammed aldı
Zikredenin artar ah u feryâdı
Pîrler'den almazsa lezzeti tadı
Hicrânî ağlatma bil haddi değil

51

Gönül bahçesinden bülbül uçurdum
Kime sorsam nere gitti bilen yok
Ördek gibi gölden göle geçirdim
Avcı gitti izi kayıp gelen yok

Derya deniz söndürür mü narımı
Feleğe çaldırdım gül ensarımı
Gam almıştır çiçeğimi barımı
Lâle melûl melûl ağlar gülen yok

Tunçtandır bize mi feleğin taşı
Aktı fırat oldu gözümün yaşı
Ali'm gitti elde değildir başı
Ortak olup dertlerimi bölen yok

Şahin ördek aldırmışam elimden
Ben ölürsem kimler tutsun salımdan
Kınamayın ben ayrıldım gülümden
Kan ağlarım göz yaşımı silen yok

Hicrân beşiğine girmiş yatarım
Gam terazisiyle firkat tartarım
Aşkın dükkânında hasret satarım
Ali'm gitti metaımdan alan yok

52

Gönül yaylasına göç eden göçsün
Göçenler kervandır göçmeyene ne
Üç harf beş noktanın manâsı için
Açanlar irfandır açmayana ne

Saz taşırım tellerine tel uymaz
Şebnelidir güllerine gül uymaz
Nuh çağıdır bizim bahre sel uymaz
Geçenler kaptandır geçmeyene ne

Yularsız gezenler sivâ elini
Cilsiz semer vurur ezer belini
Hakikat bâbına atıp elini
Açanlar insandır açmayana ne

Borcu olan Hakk'a borcun ödesin
Tehire bırakmaz farzı edâsın
Gönlüm ırmağında Hicrân bâdesin
İçenler sultandır içmeyene ne

53

Gönül eğlenmeğe semt-i kenarda
Yüzdür gemin bir ummana doğru git
Kimya Denizi'nde Tiryak Bahri'nde
(1)....

Sen deli isense ben hararetli
Açmazsam dertlerim perdeli katlı
Vezir vüzeralı eli beratlı
Hüküm veren bir sultan'a doğru git

Gönül ârif isen menzilde kalma
Tedbiren aldanıp gamlara dalma
Her bağbanın bahçesinden gül alma
Gün görmemiş bir reyhana doğru git

Hicrân neşterleri bağrımı deşme
Ben senden geçersem sen benden geçme
Mecnûn olup Leylâ ile dolaşma
Ey kul isen o Suphan'e doğru git

(1) Eski yazı ile yazılmış bir defterden alınmıştır. Bu mısra okunamamıştır.

54

Günbegün devrolup bozuldu dünya
Dahi yaşanacak zaman mı kaldı
Selboldu milletten edeb i hayâ
Kadında erkekte erkân mı kaldı

Cahiller divâne kâmiller sarhoş
Bülbül kafesinde ötüyor baykuş
Bağlar gazellendi meyveler mayhoş
Alılp koklayacak reyhan mı kaldı

Şehristanda alış veriş tüccarı
Haramı doldurdu baştan içeri
Köylüde kalmadı rahim eseri
Açıp sırlaşacak reyhan mı kaldı

Bu millet atıldı hep haremkâra
Nefsine aldandı zengin fukara
Lokman el vurmamış onulmaz yara
Tabipler elinde derman mı kaldı

Zaman ahırlaştı tarihler tamam
Dahi mihrabını beklemez imam
Müezzin camaatin yediği haram
Yenilecek temiz bir n'an mı kaldı

Hicrânî ulaştık biz bu tarihe
Seslenince halk uykudan ayıka
Kahraman lâzım ki bu sedden çıka
Kesret'ten Vahdet'e mekân mı kaldı

55

Hangi bir derdimi arzedem hocam
Kenardan köşeden taş atanlar var
Benlik çarşısında arzı, semayı
Şemsin zeri gibi kuşatanlar var

Aşıklar keşfeder, gülün hârını
Tamir eder her dem çar duvarını
Kibrin çarşısında ten pazarını
Nefsin halısından döşetenler var

İlme amel lâzım menzile erek
Fil deve beslemez samansız merek
Mescide varan da kâmil diyerek
Münafik yaşını boşatanlar var

"Yevme yunfehûnik" *(*)* nedir manası
"Kânet mırsadede" âyet imlâsı
"İnnecehenneme" kimler zümresi
Kervanı bu yola kuşatanlar var

Çağlamış gönlümüz Nuh tufanıyam
Kesilmez dumanım âğrı dağıyam
Hicrân kalemiyem, katl evrakiyem
Yol verip el ayak üşütenler var

(*) bkz. sözlük

56

Hangi bir efkâra dayansın bağrıma
Âlemi kuşatmış el kara kara
Şaşırmış izini hep Anka tüccar
Dahi kervan geçmez yol kara kara

Derler ki her neşter mermeri delir
Yas içinde bağbân kimden ses gelir
Felek bir elektir âlemi elir
Ötüşmez bülbüller dil kara kara

Güvenip bağıma vurmadım deste
Çağırırım Leylî sözde nefeste
Garip bülbül eğlenir mi kafeste
Açılır dalında gül kara kara

Hicrân'ın hicrânı gamın rahıdır
Beni mahzun eden bir Rum Şahıdır
"Kenzilürrahmân"ın sır tezgâhıdır
Ebrüşüm nakkaşta tel kara kara

57

Haramı halâli seçmeyen âşık
Dağıtır başından hal kaybeder
Lûgatı imlâyı bilmeyen kâtip
Elif'i yazarken dal kaybeder

Bahar eyyamında açılan sünbül
Kışın Zemheride yetişir mi gül
Bağlardan bir lezzet almayan bülbül
Kaçar hâr elinden gül kaybeder

Herkeste bulunur hüsn-ü mezenne
Zem ile okunmaz ilm-ü mezenne
Aslâ er kadrini bilmeyen zenne
Söndürür ocağı kül kaybeder

Yıkar her temeli görgüsüz üstat
Cahilden bir arif olmadı âbât
Sazda meyhanede gezen harâbât
Kız pazar ederken dul kaybeder

Dinle bu sözümü veresin makal
Kâtip neden vardır böyle kalmakal
Cahalet içinde gecen Ehl-i Hâl
Güngelir ovada yol kaybeder

Hicrâni'yem kayıt olmuşam mihre
Yelkensiz gemiyle girilmez dehre
Vezinsiz kafyesiz dolanan şiire
Beyhude saz vurup tel kaybeder

58

Haya bahçesinde ahlak ağacı
Biterse meyvesi şeker bal olur
Akıl aşısıdır onun ilacı
Hodayı aşlasan ehil bal olur

Üstüne doğunca fikir güneşi
Zekâdır seherde yıldızı eşi
Vicdan tavanına vurunca başı
Bakır madeni olsa sim izer olur

Hemide kursunu kalbe kuranlar
Sabrın mehrabında boyun buranlar
Tehemmül postunda kıyam duranlar
Leylâsız Mecnûndur sevdekâr olur

Naklen delil ister zahit satırdan
Virânede öğüt aldım natırdan
Bir saniye sevdiğim çıkmaz hatırdan
Onun için Hicrâni çilekâr olur

59

Hidayet mülkünde bir gülem Beyim
Saniyede açıp solanlardanım
Elestü Bezmi'ne ikrarım şahit
''İllâ'' deyip Hakk'a duranlardınam

Kandil-i Kübra'da yandım yanıştım
Katre idim bir ummana karıştım
Âşıklar Pîri'ne sordum danıştım
Altundan bir kadeh vuranlardanım

Ruhlar Meydanı'ında evvelki safı
Kalem-i Kurdet'te yazarken ''Kaf''ı
Ne mürşidem ne zahidem ne sofu
Pervâneyim şem'a yananlardanım

Tekellüm kılmazam sırrım hikâyet
Ne ders gördüm ne hadis ne âyet
Manâ vermekle olmaz nihayet
Dört kitap ilmine konanlardanım

Çekmeyen bilemez aşk encamını
Yananlardan öğren serencamını
Hayat üzre içtim ecel camını
Bin seneden önce ölenlerdenim

Hicrânî'yem oldum böyle pervâne
Ne deyip anlatam ey Bey'im sana
Lütf ile uğradık Vehb-i İhsan'a
Himmet bardağından kananlardanım

60

Hidayet mülkünde bir şeyda bülbül
Ötüşür seherde ah ah diyerek
Zülfün perçeminden açılmış bir gül
Koklaşır melekler Allah! diyerek.

Ne bağda açıldın ey gül-ü reyhan
Misk kokar âlemler açtığın zaman
Cennette huriler olmuştur hayran
Çağırırlar Habibullah! diyerek

Senin gibi bir dilber doğmaz anadan
Âlem meftûn olmuş o güzel adân
Zülfün perçemleri arş-ı âlâdan
Sadâ verer Sübhanallah! diyerek

On sekiz bin âlemin cesedi, canı
Seninçin yarattı bunca insanı
Sevdâ çöllerine düşmüş Hicrânı
Mecnûn olmuş Likaullah! diyerek.

61

Hocam sana bir nasihat edeyim
Akıt göz yaşını gülmezden evvel
Kuvveti bağban bil gencliği bülbül
İhtiyarlık sere girmezden evvel

Bu fâni dünyaya olamaz pilân
Gelen gitmektedir duramaz el'an
Her saat dakika kabre hazırlan (*)
Dokuz arşın bezi giymezden evvel

Ruh bir çark olmuştur yıkılır bendin
Yapılmaz üstat yok bulsun menendin
Her daim mürd olmuş bilmeli kendin
Karanlık mekâna girmezden evvel

Eğer bildin ise Perverdigârı
Kalb- vasılından et Girdigârı
Hicrânî ezelden etmiş bu kârı
Aşkın şarabını içmezden evvel

(*) *"Mûtû kable ente mût" (ölmeden evvel ölünüz.)*

62

İki sevdâ çeker bu deli gönül
Biri Elif'tedir birisi Mim'de
Bir evrakta iki nokta nazardır
Biri Elif'tedir birisi Mim'de

Şehr-i lâmekân'dan cihana geldim
Ne şâdolup ne zevk edip ne güldüm
Ben gönül sevdasın ikiye böldüm
Biri Elif'tedir birisi Mim'de

Elbet âşık olan mamşukun gözler
Bırakmaz avını gece gün izler
Benim bu gözlerim iki dem gözler
Biri Elif'tedir birisi Mim'de

Derler neden sönmez aşkın çarağı
Sızılar damarım iliğim yağı
Yâr sesine verdim iki kulağı
Biri Elif'tedir birisi Mim'de

Ezel ruhum kaptan kaba sızıldı
Ak bulanık âbdan aktı duruldu
Bu kalbime iki mihrap kuruldu
Biri Elif'tedir birisi mim'de

Sevdiğim Huzur'da karadır yüzüm
Daim alevlenmiş sönmüyor közüm
İki taksim oldu gecem gündüzüm
Biri Elif'tedir birisi Mim'de

Sevdâ Çölleri'nde Hicrânî Gedâ
Çok yalvardım kalkmaz aradan perde
Benim nişanım var iki Dilber'de
Biri Elilf'tedir birisi Mim'de

63

İspir Kazası'nın Ahbunuz köyü
Heyet kararına fermanımız var
Köy kâtibi geldi kuruldu masa
Rey toplamak için gümanımız var

Çok söz bir arada coştu duruldu
Bir kaç defa masa kalktı kuruldu
Kardeş kardeşine küstü darıldı
Halbuki bu işte noksanımız var

Çok devam eyledik gündüz geceler
Müzakere yaptı gençler kocalar
Çağrılıp huzura geldi hocalar
Boş değiliz ehl-i fermânımız var

Dinleyin vasfedim kalem-i dürü
Geldi kaymakam Bey yüksek huzuru
Reis kaza ile Nahye Müdürü
Buyruldu bir ulu divânımız var

Dokuz yüz otuz dokuz şubat ayına
Osman Haci girdi muhtar rayına
Erkek kadın birbirinin payına
Sanki Çinistan'da talanımız var

Büyük küçük birbirine katılır
Millet iki taraf oldu tartılır
Bir topal kör bin liraya satılır
Bulunsa bin kuruş ihsanımız var

Dalgalandı bu nas su gibi aktı
Müdür bey evleri tahrire çıktı
Ölenler dirildi, hastalar kalktı
Bir hastaya yüzbin dermanımız var

Herkes bir tarafa geçti, düşündü
Kör gözler sulandı, kelleler kaşındı
Kutlar arkalandı, sağ, sol taşındı
Her tarafa üç beş kervanımız var

Millet geçti iki sıralı safa
Kadınlar erkekler ikişer defa
Ahırda gizlenmiş kuru Mustafa
Tosunun ardında mihmahımız var

Nizam intizamla oldu bir usul
Herkes ettiğinden olmuştur mesul
Kenarda köşede kalmadı bir kul
Tebliğ ettik, gelin seyranımız var

Emrolundu bütün reyler bağlandı
Baktım ekseriyet Osman kazandı
Taksim i tecelli azâya çıktı
Bunada çok âlâ şükranımız var

Hicrân yelkeniyle bahre dalarım
Asefi gül gibi açıp solarım
Çalgıcıyam meyle davul çalarım
Gelen muhabbete meydanımız var

1939'da Çamlıkoz (Ahbunuz) Köyü'nde bir muhtar seçimi.

64

Kalkın turnam kalkın Konya Çölü'nden
Bele Dağları'nı aşın turnalar
Alın mektubumu hasret elinden
Şirin Ankara'ya düşün turnalar

Geç Kırıkkele'den Elmedağı'ndan
Kayseri'den Erciyas'ın sağından
Bir diylem var gec Sivas'ın bağından
Orda da durmayın Kalkın turnalar

Zara'ya uğrayın Karabağı'ndan
Suşehri'ne girin Çatalçay'ından
Karaysar bağı'na uğrayın erden
Orda da durmayın kalkın turnalar

Avcılar dadanır Kelkit özüne
Bir selâm ver Çekevi'nin düzüne
Geçince oradan Bayburt gazına
Orda da durmayın kalkın turnalar

Kopdağı yüksektir benzer hümâ'ya
Çekin kanatları çıkın havaya
Geçince orayı kon Aşkale'ye
Orda da durmayın kalkın turnalar

Sazlıktır ovası koyun kuzuya
Sakın uğramayın karayazı'ya
Erzurum'da ABDURRAHMAN GAZİ'ya
Hicrânî'den selâm verin turnalar

65

Kaptanıdım deryada yüzemez oldum
Esen rüzgarları sezemez oldum
Evvel cevher döker idim ağzımdan
Şimdi mavi boncuk düzemez oldum

Ah eden de cebelleri yakardım
Haykıran da meydanları yıkardım
Çelikten set çeksen söker, çıkardım
Şimdi ipek bendin çözemez oldum

Hasret oku derin açtı yaramı
Sinemde besledim derdi, veremi
Evvel tahrir eder idim âlemi
Şimdi kendi künyem yazamaz oldum

Hicrân hançerleri döner yarada
Mektûbatım vardır Gâni Mevlâda
Çıkar dolanırken sarpta, kayada
Şimdi düz ovada gezemez oldum

66

Kahpe felek ile bugün bir aydır
Bölüştük dertleri beş bana düştü
Cümle ervah düsdurunu alırken
Perçem ona vardı saç bana düştü

Tevekkül bâbında hikmet elifi
Sınadım seyrettim her bir maarifi
Bulmadım tabibi derde tarifi
Ağlamak onundur yaş bana düştü

Gam için dünyaya geldi hicrânî
Her bir irşâdınız arar dermanı
Şemsin zeri vakti öğle zamanı
Duvarın üstünde taş bana küstü

Duvar yaparken söylenmiş

67

Kalktı göç eyledi gönül kervanı
Dahi konuşmamız güç oldu gitti
Düzüp bezemiştik bağı bağbanı
Bütün emeğimiz hiç oldu gitti

Felek bir ok attı temelim yıktı
Ecel çırasını başımda yaktı
Herkesin evrakı bir yana çıktı
Bilmem bizim davâ nicoldu gitti

Ben dilerdim muradıma ereyim
Sunam hangi bağın gülün dereyim
Senden gayri kime meyil vereyim
Hicrânî dünyada puc oldu gitti

Karısının ölümü üzerine söylenmiş.

68

Kalb bir binadır ki bünyad-ı Hudâ
Öfke ile yıkma yapması güçtür
Anda mevcut durur bütün üftâde
Açma peçesini örtmesi güçtür

Çünkü lâmekândır sultan-ı akıl
Ahlak-ı hamîde çarkına takıl
Hicap et Mevlâdan kuldan haya kıl
Zamime yoluna sapması güçtür

Fikirdir güneşi zekâdır yıldız
Edebi yoludur erkânıdır iz
Vicdandır menzile ulaştırır tez
Aldanıp nefsine tapması güçtür

Hicrânî kuş ama bak şu bülbüle
Baş eğmiş yalvarır seherde güle
Yıkma çar duvarın kem külünk ile
Bozma temelini yapması güçtür

69

Kâtip bir arzuhal gönder Helap'e
Eğer bülbül ise Gülzâre gelsin
Belki tutmaz ise eli ayağı
Karışsın havaya rüzgara gelsin

Söyle figanımdır hasrette dili
Mecnûn olmuş bu sevdânın tebdili
Mecnûn edip beni tutmasın eli
Ezelden verdiği ikrara gelsin

Sevdâ çok kuvvetli küşadım yıktı
Felek kisbetini boynuma taktı
Erkânın yitirip tarikten çıktı
Din Muhammed dini izhara gelsin

Ne dertli sösylersin ey Gedâ Hicran
Bırak bu sevdâya yansın bir zaman
Arzuhalim almaz ise Leylâhan
Bir daha Mahşer'e yüz kara gelsin

70

Kâtip bir name yaz Kalb-i hüzünden
Bir dost iklimine taziyemiz var
Sinem eleminden gözüm yaşından
Ol bağban bağına hediyemiz var

Yaz bildir âlemin hizmetidir bu
Bu fâni dünyanın âdetidir bu
Hakk'ın kullarına rahmetidir bu
Elhamdülillâh Hakk'a sermâyemiz var

Göster masivânın nesi kalacak
Hangi tüccar vardır bunu alacak
Eriyip bu vücut türap olacak
Aslımız topraktan bir mayamız var

Hicrânî'yem bugün ciğerimde nâr
Gamın dalgasına karıştı rüzgar
Gelen böyle geder çalış ol süvar
Halbuki bu yolda çok yayamız var

71

Kâtip nerde kaldı, kalem kan ağlar
Sözlerim süzgeçte süzüldü kaldı
Kalbimn gama bağlı gözlerim çağlar
Kanlı yaş kirpikte dizildi kaldı

Ses veren de ses verirdi sesime
Coşa gelsem güvenirdi süsüme
Mızrak saldı gönlümdeki kürsüme
Boşandı zincirden çözüldü kaldı

Üç beş nâme yazdım selâm almadı
Benimle bir saat zevke dalmadı
Kelâm-ı cevherim tamam olmadı
Her biri bir yanda yazılı kaldı

Dokuz yüz altmış altı Birinci kânun
On iki Pazartesi olmuştur medfun
Özden kayıbettik bir darulfünûn
Eseri tarihte mâzili kaldı

Gönül avcın senden uzak değildir
Düşersin kurtarır tuzak değildir
Kazandığın sana rızık değildir
Çok analar yetim kuzusuz kaldı

Daha kimden sorak Paşa Balcı'yı
Terk etti Hicrânî kardeş bacı'yı
Yetim koydu Yahuza'yı Naci'yi
Herkes bir tarafta küsülü kaldı

72

Karıştı devletler döküldü kanlar
Çekildi semaya cesetten canlar
Nasıl gaflet etsin bunu duyanlar
Oku Türk yavrusu oku da uyan
Vatan seni seslir uykudan uyan

Çünkü Atan döktü vatanda kanı
Bastırma ayağın koma düşmanı
Unutma hiç toprağında yatanı
Oku Türk yavrusu oku da uyan
Vatan seni beslir uykudan uyan

Hiç yorulmaz yılmaz Türk'ün ordusu
Kavrarlar kabzayı korur namusu
Yatma uykularda Ey Türk Yavrusu
Oku Türk yavrusu oku da uyan
Vatan seni seslir uykudan uyan

Yüksektir tarihte Türk'ün temeli
Kolları kılıçtır süngüdür eli
Geçen Atamızı hatırlamalı
Oku Türk yavrusu oku da uyan
Vatan seni beslir uykudan uyan

Önümüzde bir geçidin geçimi
Düşündükçe ateş yaktı içimi
Geldi işte parti seçimi
Oku Ey vatandaş oku da uyan
Vatan seni seslir uykudan uyan

Halk Şairlerinden bakın Hicrân'a
Ruhum gibi güvenirim Vatan'a
Vatan ısmarladım seni Sübhana
Oku Türk yavrusu oku da uyan
Vatan seni beslir uykudan uyan

73

Kime vekil ettin giydin alları
Yakın iken ırak ettin yolları
Mihnet ile bitirdiğim gülleri
Varıp gittin bir soysuza yoldurdun

Sen beni sevseydin arar bulurdun
Bülbülün telinden bağlar dururdun
Madem ayrılmakmış senin muradın
Niye beni ateşine yandırdın

Hicrânî'yem der ki bakın halime
Dağlar dayanmıyor ah u zârıma
Elim ermez oldu kisb-i kârıma
Çünkü gül yüzlümü elden aldırdım

Erzincan'dan derlendiği söylenerek radyoda sık sık okunan bu türkü Hicrânî'nin oğlu İlyas Taştan'dan alınmıştır.

74

Kim ile gönlümü eyleyim karar
Ehl-i ahbabımda sadakat mı var
Elbet dertli olan bir tabip arar
Elde benim gibi hararet mi var

Gönül bir Anka'dır semâdan inmez
Bu aşkın şem'ası rüzgârla sönmez
Her sevdâ çekene Mecnûn denilmez
Gör âşık olanda keramet mi var

Sevdâdır insanı bırakır haya
Bend eder zülfünü Elif'e Ra'ya
Beyhude yanan çok kuru davaya
Sanat'ta hakikat kemîat mı var

Gönül gün geçirme gel kuru sözle
Avcıysan avını gece gün izle
Um mümin burcundan himmetin gözle
Ağyardan sana bir işaret mi var

Ehl-i ahbap işretinden çekildi
İnsanın kalbinin bağrı döküldü
Haya burcu temelinden söküldü
Dahi bundan büyük kıyamet mi var

Her günün içinde ömrümüz hata
Nice bu kulların gafletle yata
Pür zamanın mülkü hançerim ata
Hicrânî bu kara nihayet mi var

Erzurumlu Şair Hicrânî adlı kitaptan alınmıştır.

75

Mahlûkatı mevcudatı kurmadan
Ol zaman kudretin nurunda idim
Ulviyyet babında ayırdı Hudâ
Ol kandil burcunun yerinde idim

Tecelli eyledi nûr ile envar
Ol kandil üstüne geldi bir amber
Onda ruh ayrıldı hep birer birer
Doksan bir çarkının perinde idim

Varlardan var idi Halik-u Hudâ
Cümle eşya onda geldi vücûda
Enbiya evliya içinde bâde
Üç harf beş noktanın birinde idim

"Men Rabbüke" hitap buyurdu Mevlâ
Bu hitap âleme oldu havale
Nûr hattiyle yazdı onda bir imlâ
Harf-i Bismillah'in "B"inde idim

Hazreti Nuh ile coşan da tufân
Semek-i Yunus'a oldum ben mihman
Ol Rem Bahçesi'ne Halil-ül Rahman
Giren de Nemrud'un narında idim

Hazret-i İsa'dan aldım bir selâm
Dâvut Cercis ile kaldım vesselâm
Musâ Mevlâsiyle eylerken kelâm
Ol zaman ben Tur'un dağında idim

Bir Nûn'u "Nefahtü" ben istikbali
Tecelli mazharı buldum ikbali
Hayber Kalası'na inen de Ali
Zülfikar Düldül'ün sağında idim

Ol zaman verildi seyrile eser
Gezdim kaptan kaba bir zaman er er
Ol Beyt-i Kâbe'yi Halil Peygamber
Yaparken cevher-i bağında idim

Azm-i dünya ile nüfte yazıldım
Ruhtan geçtim cismaniye düzüldüm
Üç ırmaktan beş pınardan süzüldüm
Anamın babamın sülbünde idim

Üç ay cûş eyledim ol kızıl kana
Beş ayda dönmüşem cismile cana
Dokuz ayda azmeyledim cihana
Hicran deryasında derinde idim

76

Makamı maarifte ey Müdür beyim
Gel Allaha ısmarladık vaktidir
Vakit göç eyledi bağlandı dengim
Yol Allah'a ısmarladık vaktidir

Kalktı bizim nasip kalan hoş kalsın
Gelenler oturup halallık alsın
Bu Gümüşhane'ye elvedâ olsun
El Allaha ısmarladık vaktidir

Al kalemi ele yaz sen Özcan'ım
Ayrılık bâdesi doldu fincanım
Ya gelir ya gelmez ya çıkar canım
Kul Allaha ısmarladak vaktidir

Aldı Hicrânî'yi sönmez hararet
Açmayın efkârım ağırdır gayet
Sizler hoşnutlukla bizler selâmet
Kal Allaha ısmarladık vaktidir

77

Merhaba, merhaba bizim illere
Ehl i dert ortağı hoş safa geldin
Bülbül ü şeyyahsın gonca güllere
Serviler budağı hoş safa geldin

Horasan halısı, Isfahan şalı
Buhara kişveri, Semerkand malı
Hindistan tüccarı, Konya'nın alı
Kâmiller evrakı hoş safa geldin

Hicrân kadehinde var meyhanemiz
Zahire lekeli batına temiz
Yine ruşen oldu fakirhanemiz
Zulmetler çarağı hoş safa geldin

78

Meyil verdim bir yâre göze görünmez
Onunçün bağrımı dağlar gezerim
Lâñazardır onun misli bulunmaz
Döküp gözüm yaşın ağlar gezerim

Yüce dağ başında bir bağ yetirdim
Bezettim gülleri yâdlara verdim
Ne güldüm oynadım ne murat aldım
Aklıma vurdukça çağlar gezerim

Şu karşıdaki dağda bir çiçek bitmiş
Reyhasın âleme bütün dağıtmış
Bu nasıl bahçedir bağbanı gitmiş
Dalı yaprağını budar gezerim

Aşkın rençberini vurmuşam bağa
Bir kere nazar kıl sol ile sağa
Hicrânî'yi avcı tutu tuzağa
Kolumu boynuma bağlar gezerim

79

Medreseye girmez mescit tanımaz
Dinler meyhanede sazı muhtarlar
Her kim ile bir ahzata yaparsa
Pek sağlam konuşur sözü muhtarlar

Ucuz pahalıdır diye söz etmez
Ve lâkin almamış kakpıdan gitmiz
Ne kadar söylesem dahi işitmez
Sayar gökte ay yıldızı muhtarlar

Sözü konuşurken çok eğer büğer
edebi kollarken erkâne söğer
Bir para yedinde kalırsa eğer
Keçi diye yer öküzü muhtarlar

dolanır azâlar hep dili rumuz
Gezerler köylerde pek ehl-i namus
Alırlar salmayı vermezler makbuz
Çalar dolandırır bizi muhtarlar

Kimse bilmez bu Hicrân'nın t'anını
Deve çekmez gamdan olan tayını
O kadar avcıdır bulur avını
Kuru taşta bulur izi muhtarlar

80

Mürüvvet bâbında eyle merhamet
Halk eden Hallâk-ı âlem aşkına
Borçluya kahrile söyleme Hocam
Doksan bin manâlı selâm aşkına

Reddedip bir kulu etme iade
Eyleyen Mevlâ'dır seyyar piyade
Ulviyyet babında Tur-i Sinâ'da
Musâ ile bin bir kelâm aşkına

Rica arzeyledi Gedâ Hicrânî
Dilerim Mevlâdan olsun ihsâni
Ebabekir Sıddık Ömer Osmani
Seversen Resûl-ü Ekrem aşkına

81

Ne hain dadandın bağlara felek
Hem vurduğun yeri talan edindim
Kimini götürdün zevk-i işrete
Benim gözlerimi alkan edindin

Aldanır insanlar yüzeen bakmaya
Ne melik tanırsın ne Zelik Ağa
Gider iken Kafdağı'na yıkmağa
Beni de koluna kalkan edindin

Acep var mı bu menzile kavuşan
Sevdiğiyle doya doya konuşan
Haziran ayında güneş hürüşan
Geçen günlerimi zindan edindin

Doldurmuş zehirden nezzeti tadı
Gözde kalır çok civanın muradı
Felek bizim bağı kırdı taladı
Döküp küllerimi harman edindi

Beslediğim barı deremez oldu
Çoklar menziline eremez oldu
Hicrân yarasını saramaz oldu
Güz gelmeden gönlüm virân edindin

82

Nerde meclis görse girer süzülür
Deste deste düzer sözü yaltakçı
Haber almak için gayet üzülür
Çok dürüst görünür bazı yaltakçı

Soldan sağa sağdan sola kavuşur
Essah yalan yalan essah konuşur
Konuştukça doğru dürüst danışır
Tavuk diye alır kazı yaltakçı

Sıkı sıkı girer çıkar görünür
Yeşil sarı boyalara bürünür
Yakın gelse yüz üstüne sürünür
Bir sözle aldatır bizi yaltakçı

İçki içen ala keyfin çağıdır
Yakselince sanki AğrıDağı'dır
Gizli toplar eşkereden dağıtır
Çok gözetir sohbet sazı yaltakçı

Her zaman yediği biberli turşu
Söz alıp satmaktır alış verişi
Yoktur boş saati sıkıdır işi
Kuru taşta bulur izi yaltakçı

Üzüm satar kuru asma koruktan
Su beğenmez her çeşmeden oluktan
Haber verir her bilgiden tarihten
Sorsan bilmez kazı kozu yaltakçı

Onun doğru sözü var mı acaba
Satışı paradır aldığı caba
Hicrânî'yem bir kaç girdim hesaba
Çaldı dolandırdı bizi yaltakçı

83

Pîr'im verdi destur girdim bir bağa
Bağbân elin bahçe elin gül elin
Pervâneler gibi yandım çarağa
Ateş elin bu köz elin kül elin

Bir Mah-ı dilber'de kaldı nazarım
Sarraf bulup açamadım pazarım
Hurufsuz hecede imlâ yazarım
Kalem elin defter elin dal elin

Sevdâ beşiğinde aşkın uykusu
Bir kadeh doldurdu verdi sâkîsi
Seherde gelen de yârin kokusu
Rüzgâr elin bâdi elin yel elin

Mecnun olan etmez sırrın ifşahı
Beni sevindirdi Pîrlerin Şah'ı
Bir dükkândan aldım mali metahı
Meydan elin metah elin mal elin

Kimse bilmez ne bir güle benzerim
Çiçeksiz bağlara girmiş gezerim
Tiryâk Denizi'ne düşmüş yüzerim
Liman elin kaptan elin gül elin

Bülbül olmuşam ki güle nâçarım
Hicrân dağları'na düşmüş kaçarım
Nere gitsem bir muhabbet açarım
İşret elin sohbet elin dil elin

84

Pîrlerin elinde oldu pervâne
Dökmüş kâseleri ihsâna gider
Gene cuşa geldi feyyaz-ı şakım
Tevhid-i tahbirim Sübhan'a gider

İlm-ü ezel'inden kuruldu meydan
Cümle ervahında buldu bir derman
"Nehn-ü kasemnâ"da taksim-ü ferman
Herkes hizmet ile nişana gider

Sorma hikmetinden bana mevlâyı
Altı günde halk eyledi dünyayı
Bütün mevcûdatı olan eşyayı
Herkes Allah deyip divâna gider

Açtım bu dünyanın asaletinden
İstersen bildirim izahatından
Cümle yaratılan mevcudatından
Künye kalemidir fermana gider

Bir saniyede yaratamaz mı sultan
Demiştir hem "El acelet-ül mineşşeytan"
"Etteenni"de yetişir Rahman
Anınçin altı gün cihana gider

Kimbilir kimdedir Hakk'ın ihsanı
Harap diye zennetmezem insanı
Çekti kervanını gedâ Hicranî
"Kentü kenz" olanlar dükkâna gider

85

Revnağın kuşandı şu karşı dağlar
Gene kadem bastı ovaya bülbül
seni irşad etmez bezenen bağlar
Yol bul ki gidesin mevlâ'ya bülbül

Güz gelen de solar gülün penahı
Derceyle amelin sildir günahı
Bir var ki olur Emr-i İlâhi
İsterler Divân-ı Kübra'ya bülbül

Bozulur şerefi şanı baharın
Almışsan taksim-i vakt-i seher'in
Nedir bu müşkülün nedir efkârın
Düşmüşsün gül ile davâya bülbül

Hicrân hançerinden vücudum yare
Arayıp bulmalı derde bir çare
Yarın Mahşer günü Perverdigâ're
Var mı götürecek hedaya bülbül

86

Ruh bülbül-ü şeydâ oldu bu tende
kervanı görünmez izim var benim
Geçirirler bizi bin türlü sedden
Medet Allâh bir niyazınm var benim

Ateş düşmüş damarıma kanıma
Haber verin halim tabibanıma
Aman ver Azrail kıyma canıma
Dişleri bitmemiş kuzum var benim

Pülürek köyünde olduk bîmurat
Ağla garip anam mevlâ'dan imdat
Bu genç ömrüm bizden ne tez oldu yâd
dünyadan azmetmek arzum var benim

Varınca Ova'yı gam almış bezer
Anam delilenmiş ah eder gezer
Bülbüller ötüşür bağrımı ezer
Anasın yitirmiş kuzum var benim

Kefenim biçilmiş suyum kaynaşır
Yolum adım adım kabra yaklaşır
Hicrânî destanın duyan ağlaşır
Ezelden bu kara yazım var benim

Bayburt'ta Yelpınar (Pülürek) Köyü'nde iki aylık bir çocuğun öksüz kalması üzerine.

87

Seher vakti dost elinden bir nâme
İbrişim haliyle sarılı geldi
Bütün âbât etti gönlümü deme
Abı-hayat gibi dürüldü geldi

Açıp o namenin baktım şerhine
Kendim indim muhabbetin bahrine
El değmemiş imzasına mühürüne
Kalemsiz imlâdan görülü geldi

Aras bir göldür ki var ile yoğun
Çektim kantar üzre tarttım bir çoğun
Hurufi hecesi kanuna uygun
Üç harf beş noktadan kurulu geldi

Gönderen hoş, getiren hoş, yazan hoş
Yazdırandan gayrı hava bütün boş
Suda samek yerde insan gökte kuş
Bad ı sabâ ile sarılı geldi

Hicrânîyam selâm dua hedayem
Etrafım denizdir gamdan adayam
Yazdıran yazdırdı ben bir gedayem
Lokman tabip harfi delili geldi

88

Sendeki güzellik ey hüsn-ü şikâr
Ne âdem ne âlem ne cihanda var
Hüsn-ü cilâsında açılan bûse
Ne Yakup ne Yusuf ne Ken'an'da var

Kaşların fermandır gözlerin hakim
Şems ile kameri eylemiş mahkûm
Sendeki adalet sendeki hüküm
Ne Davut ne oğlu Süleyman'da var

Zulmet geceleri kılarsın ruşen
Cemâlin görenler olur perişan
Sendeki dilberlik sendeki nişan
Ne hûri ne melek ne gılmanda var

O vechin ülkerdir gözlerin mâhe
Kuşanmış mızrağın ol Nûr Allah'a
Sendeki menemşe sendeki rayha
Ne bahçe ne bağban ne reyhanda var

Kirpiklerin oktur tutmuş âlemi
kaşların yazılmış kudret kalemi
Ey Hüsn-ü Celâl'im methin tamamı
Ne Tevrat ne Zabur ne Kur'an'da var

89

Seksen lira verdik iki gölüğe
Dedik devam edek elma eriğe
Ne bilirdik sonu çıkar çürüğe
Otuz lira borçlu kaldık ne dersiz

Birinci seferde aldık kirazı
Yiyenler bizlerden olmadı razı
Ölenler şehittir kalanlar gazi
Hastalığa sebep olduk ne dersiz

İkincide varıp aldık zerdali
Sanarsın ki bütün zehirden dolu
Zavallı halk zaten zayıf mideli
Para ile sıtma aldık ne dersiz

Üçüncü seferde aldık eriği
Dediler göründü ölünün ögi
Köyden seçtik bir kaç çelik çürüğü
Bir kaç kişi kabre koyduk ne dersiz

Dördüncüde gidip aldık armudu
Yanılıp da davet ettik Mahmud'u
Tek başına bütün bir tayı yedi
Malımızı yağma ettik ne dersiz

Beşincide ise götürdük dutu
Yürüdü çanaklar kaplarla kutu
Eycene bastılar samanı otu[1]
Herkesten bir örnek aldık ne dersiz

Dedim artık oturalım hesaba
Başıma toplansın garip guraba
Bu kâr bana nerden gelir acaba
Bütün halka rusvay olduk ne dersiz

Seksen lira verdik iki sıpaya
Yüz lira var idi elde sermaye
Otuz lira borç yazıldı imlâya
Tüccarlıktan iflas ettik ne dersiz

On lira vermiştim iki semere
Sanki sarı lira düzdük kemere
Her tüccarda olmaz bu alavere
Bitmez hesaplara daldık ne dersiz

Hey gedâ Hicrânî dünyaya taptın
Servetini verdin değirmen yaptın
Biraz alışveriş tadından tattın
Burada yorulup kaldık ne dersiz

---

[1] *Hicrânî bu çerçiliği sırasında bir ölçü meyve verip tahıl alıyordu. Hile yapıp tahıla ot saman karıştırmışlar.*

90

Sevdâ şeherinde aşk pazarında
Bir çiçeksiz balın zerdesiyem ben
Güzeller zülfünde perçem telinde
Sadrin bahçesinin düğmesiyem ben

Kâtiplerde hurufatsız yazıyam
Meyhanede bektaşiler sazıyam
Bağdat kumaşıyam Basra beziyem
Lâmekân Şehri'nin makasıyam ben

Almış kalemini bir takım beyler
Her biri gönlümü nakşedip eyler
Durma Gedâ Hicrân gel söyle derler
Besbelli âşıklar sofrasıyam ben

91

Seyyah-ı bülbülüm gül ardı sıra
Konmaya gülzarı yok mu kırzı'nın
Deli diye toplandılar başıma
Bir semt-i kenarı yok mu kırzı'nın

Hazret-i Pîr'ime istikbâlim var
Görün bugün ne perişan halim var
Lâmekân'dan metaım var malım var
Satmaya pazarı yok mu kırzı'nın

Bilmem kime vasf-ı halimi verem
Mevlâm himmet eyle menzile erem
Haznedar elinde dolu cevherem
Bir altın kantarı yok mu Kırzı'nın

Duyurmadım esrarımı bir ferde
Kul olan dolanır hayırda şerde
Gece yarı oldu kaldım dışarda
Eşref hanedanı yok mu Kırzı'nın

Hicrânî'yem bu ad bana hava mı
Kul kulu reddetmek Hakk'a reva mı
Gelin Hoca ile görün davâ mı
Çavuşu muhtarı yok mu Kırzı'nın

92

Sırrı ifşâ eylemez Mecnûn dahi
Beni sevindirdi Pîrlerin Şahı
Lâ Mekân'dan aldım malı metahı
Meydan elin metah elin mal elin

Kimse bilmez ne bir göle benzerim
Çiçeksiz bağlara girmiş gezerim
Tiryak denizine dalmış yüzerim
Liman elin kaptan elin göl elin

Bülbül olmuşam ki güle tüccarım
Hicrân dağlarına düşmüş kaçarım
Nere gitsem bir muhabbet açarım
İşret elin sohbet elin dil elin

93

Sırrına erilmez Perverdigâr'ın
Bugün gam deryasın derin yarattı
Bir gün şadeyledi tez elden aldı
Gelen günü geçen günden arattı

Cihana gelenler lezzet aldı mı
Çeşm-i yaşın akıtmadan güldü mü
Geçen ömür geçti sizin oldu mu
Her künyenin son encamın kararttı

Hicrânî'yem göremedim bir şadlık
Ne kadar yaşasam ahırı yâdlık
Günüm günden olmaktadır berbetlık
Her bahçenin çiçeğini sararttı

94

Size dileğimdir aman Binbaşım
Bülbülüm öterim sehere karşı
Hasret ile akar gözümden yaşım
Yavuz'umu gönder bahara karşı

Sizi yargılasın Hazret i mevlâ
Öz vatana hizmet evladan evlâ
Gözümün nurudur, gönlümde cila
Bırakma sen bizi efkâra karşı

Beni matlubumda eyleme sâkıt
Sailim kapında mezun kıl nakıt
Bir servi ki çiçek açtığı vakıt
Andelip çığrışır gülzare karşı

Hicrân kaleminde yazdığım yazı
Bilmem kabul müdür acizin arzı
Evlâdın ataya geçen de nazı
Verir vucudunü hançere karşı

95

Sorma hikmetinden Kâtib-i Kudret
Tevâzu bâbında insan kalmamış
Meclise girerse bir dil-i nadan
Dahi para eder lisan kalmamış

Cihanı hükmüne almıştır para
Şimdi itibar var zengine var'a
Perişan olmuştur fakır fukara
Gülleri bezeten bağban kalmamış

Hicrânî gel doğrut Dergah-ı Hakkı
Bu varlık kimseye değildir baki
Birgün gelir derler "doldur evrakı"
Gözün doyurmaya zaman kalmamış

96

Sorulmaz hikmetin sorayım sana
Söyletip sorduran sen değil misin
Nedir bu âlemi koydun tufana
Emredip attıran sen değil misin

Zahir olsa kula sırrın eseri
Tecelli eylese bir nûr mazharı
Yedi kat semayı yedi yerleri
Emredip yıktıran sen değil misin

Şüphe yok alemi yapan yıkacak
Yerler sökülecek gökler akacak
Basiret gözünle zatın bakacak
Bu sırra erdiren sen dreğil misin

Mağripten Maşrıka hükmettin "Kaf"ı
Bunu bilmek mümkün itikat kâfi
Ne Arif-i Kâmil kalır ne zahit sofu
Beyaz bez giydiren sen değil misin

Nedir sersem ettin perişanları
Derd-i mend eyledin gözü kanları
Dedin ki Azrail alır canları
Can verip can alan sen değil misin

Bikülli varındır o "kün" emrinden
Muhammed'i halk eylyedin Nûr'undan
Kullara yakınsın Şahdamarından
Halbuki candaki can değil misin

Hicrânî uyandırdın sen erken
Müminler Divan'da "İllâ" der iken
Nere baksam isbatın var "Bir" iken
İlikte damarda kan değil misin

97

Sorulmaz hikmetin sual edeyim
Deryada denizde gölde sensin sen
Bütün mevcudatta olmuşsun kaim
Bahçede bağbanda gülde sensin sen

Kendi kudretinden emrim duyurdun
Kâf i nûn sırrından bir bina kurdun
Ellemel esmâya türlü renk verdin
Sarıda yeşilde alda sensin sen

Seninle bu âlem bulmuştur vücud
Elest ü Bezmi'ne ruhlara sücud
Birliğin isbatı her yerde mevcud
İmânda ikrarda dilde sensin sen

Kulundur kapında bu edna Hicrân
Nasıl öyle şah'a etmeyim şükrân
Yetmiş iki millet olmuştur kervan
Menzilde meydanda yolda sensin sen

98

Sözden anlamazsa söyleme kelâm
Varır bilmez ol esrara dokunur
Muhabbet babında veren de selâm
Cevabında iftihare dokunur

Asıl sitemkâra minnet eyleme
Beyhude kendüye zahmet eyleme
Cahil ile varıp sohbet eyleme
Söyledikçe zülf-ü yâre dokunur

Sen söylersin "küll-ü şey'in bilkader"
O söyler ki Tokat yolu düz gider
Manayı aksinden istihsal eder
Söylemeyin bir ikrara dokunur

Muhibbi'yim okumadım kitabı
Tahsil edemedim ilm-ü hesabı
Fasledemem kalpten gelen cevabı
Hurûç eder nazlı yare dokunur

Hicrânî ile karşılıklı atışmalar yapan Muhibbi, sohbeti ile çok hoş bir ihtiyarmış. 100 yaşında ölmüş.

99

Şu feleğin cevri dünya mihneti
Vurup pençesini dalattı bizi
Sevdanın güllesi aşk harareti
Çıkılmaz bir derde dolattı bizi

Bu dert onulmazdır bilirim zati
Onbeş yıldır verdik ömrü hayati
Aldı bugün vücuddaki sıhhati
Bütün halk içinde kınattı bizi

Pîr destinden gönül bir katre tadıp
Her geçidi evvel bizde sınatıp
Dünya bir zevk diye bizi aldatıp
-Eyvah- kahbe felek oynattı bizi

Yine Hicrânî'ye dert serencamı
Gönül viran olmuş kırılmış camı
Gör neyledi bize sonu, encamı
Tuttu yadellere fırlattı bizi

100

Tahammül yeter mi dil vasfedeyim
İzhar edem şimdi sırrın Erzincan
Yıkılmış binası virân görünür
Bellisizdir çar duvarın Erzincan

"İzâ zilzalehâ" âyetine bak
Cihanı yıkması yapana elhak
Sorulmaz hikmetin Halik-ı Mutlak
Arşa çıktı tütün nârın Erzincan

Girübân vereyim söze şikâre
Kalbim kan ağlıyor sinemiz yare
Yaz gelen de herkes döner gülzâre
Karelendi yaz baharın Erzincan

Elâ gözlü kızlar çok üftâdeler
Yiğit nevcivanlır hep Beyzâdeler
Yüksek pencereler ne hoş binalar
Kayıboldu hüsn-ü zârın Erzincan

Muradın almadı çok şirin diller
Bakire kızlardan şirin gelinler
Kara düğününe cemoldu eller
Melhem netsin yara derin Erzincan

Hicrân'î Mevlâdan gel dile himmet
Fânidir mâsiva yıkar akibet
Göz nazar değildir gazab-ı Kudret
Tez vurdu İsrafil Sûr'un Erzincan

---

29 Aralık 1939'da Erzincan'da büyük bir deprem olmuş, kırk bin kişi ölmüştü.

101

Tecelli bağında vakt-ı seherde
Sinesi derbeder kullar Allah der
Hidayet Mülkünde Dost Bahçesinde
Açmış budağını güller Allah der

Nahn-ü kasemna'da dil-i temirle
Kurdu bu âlemi bir "kün" emriyle
Şems ile kameri türlü tevirle
Salmış mızrağını diller Allah der

Server-i Hudâdır kul libasından
Âlem ruşen oldu hûb ziyasından
"Künfeyekûn" babın ol manâsından
Bu Gedâ Hicrânî yanar Allah der

102

Türklük ne demektir Türk oğlu Türk'üz
Her kelam vasfedemez yazamaz bizi
Her tüccar alamaz mücevher yüküz
Yüz bin sarraf olsa bozamaz bizi

Oku tarihleri Türkler en öğde
Kocamaz aşkımız biteriz kökde
Ayağımız yerde başımız gökte
Bir pehlivan yerden üzemez bizi

Kanımız besleyen birdir etimiz
Nur ile münevver durur çatımız
"Hepimiz bir" için siyasetimiz
Avcılar dolansa sezemez bizi

Gözümüz hedefte gönlümüz yarda
Vatan için kan besleriz damarda
Ordular yıkarız rüzgârda karda
Her mani önleyip kesemez bizi

Hicrânî öz vatan memenden emir
Sancakla dayanmış beklerim emir
Kemiğim mermerdir sınırım demir
Öyle çelik tokmak ezemez bizi

103

Varıp yara sorum gidecek yolu
Göstersin hakikat iz kapısını
Boş değil bu yollar aşk ile dolu
Pervâneye açsın güz kapısını

Geldik gideceğiz bunda durulmaz
Öyle dert vardır ki deva bulunmaz
Sıratı geçmeden Cemâl görünmez
Görmek ister isen yüz kakpısını

Bu nefs-i hevadan gönlünü indir
Anber deryasında kalbini yudur
Dil ile ikrarın mevlâ'ya döndür
Açtırma harama göz kapısını

Bu ne abtaldır ki asla fehmetmez
Nehyine seğirtir emrine gitmez
Arı kadar acep aklımız yetmez
Gider hardan gözler vız kapısını

Hicrânî der geçti ömrümüz böyle
Söyleten mevlâ'dır geleni dile
Çalış meyil verme kocaya dula
Bundan geri bekle kız kapısını

104

Varis-i Enbiya ey Pir-i Hocam
"Kâf-i Nun"dan âlem kurulmadı mı
Nur-u Muhammed'in yüz hürmetine
Ruhlar halk olup da dirilmedi mi

Nefahtü min" ruhu dedi Âdem'e
Haddini görenler düştüler deme
"Lâ" ile "İllâ"ya olduk mahkeme
İkrarımız Hakk'a verilmedi mi

Yazıldı höccetler ahd-i Misak'ta
Bir zaman eğlendi Bahr-i Mutlak'ta
Gezdirdiler bizi ince yolakta
"Nahn-ü Kasemnâ"ya girilmedi mi

Aşkın meydanında Ruh-u Muhammed
Ebubekir ile kıldılar sohbet
Burcunda durudu halk olan ümmet
Herkesin nasibi verilmedi mi

On beş yıldır Hicran bülbül-ü şeyyah
Benim matlubatım vermez mi Allah
Ruz u şeb eylerim böyle ah u vah
Benim bu gönlümde yorulmadı mı

105

Varisi Enbiya ey piri Hocam
Yetmiş bin hicab-ı sır ayanda mı?
Yüz on dört sure-i Âyât-ı Kur'an
"Lâkadkerremnâ"da kâr ayanda mı?

Mestâne olmuşam tâ kal-û belâ
İfadem halloldu ol Arş-ı âlâ
Bir mah-ı dilbere oldum müptelâ
İsmini söylesem yâr ayanda mı?

Bugün Hicrânî'nin işreti vardır
Mevlâ'nın yetmiş bin hikmeti vardır
Pirlerin elinden şerbeti vardır
İsrafil elinde sûr ayanda mı?

106

Vücut bir koğadır ruh adiresi
Zağ yapar içinde bal sesi gelir
Kıbal bir şem'adır imân ziyası
Yanar pervâneye bal sesi gelir

Nezaketli o bir şah'ın otağı
Anda mevcut olmuş yeşili ağı
Vücuttur insanın nezaket bağı
Açılır her yandan gül sesi gelir

Uyan bu gafletten ruh-u sultanım
Şüphesiz kopacak birgün tûfanım
Azrail avcıdır gezer insanım
Vah erişir birgün "yol" sesi gelir

Bu dünya kurulmuş "Nûn" ile "Kef"ten
Yerleri gökleri "Ha" ile "Kaf"tan
Gedâ Hicrânî'ye birgün hatiften
Vakıt tamam oldu "Gel" sesi gelir

107

Yaramı bağlayın Baş Hemşireler
Geldi bahar ayı yaz değer size
Bulandı ırmaklar, coştu dereler
Kaldırımdan yürün toz değer size

Siz yeni atıldız hayat bağına
Şeydâ bülbül gibi gençlik çağına
Yüksekliğin benzer Ağrıdağına
Seherin güneşi tez değer size

Ne güzel halk etmiş yaradan Allah
Cümleniz Müslüman Elhamdülillah
Hicrânî der, Barekallah. Maşallah
Gözleyin nazardan göz değer size.

Yare bir adires hele yaz kâtip
Divân-ı mahşer'de arasın beni
Ceset ruhta ruh cesette ağlarken
Bir semt-i kenarda arasın beni

Sualde cevapta hitapta şennas
Burc u perva döner cebrolur cennas
On bölük olup da bölünen de nâs
Bir bağ-ı gülşende arasın beni

Çıkmasın bir yana kesiktir yollar
Haklı haksız herkes gözetir kollar
Divan-ı kübra'ya varan da kullar
Ol Şah-ı Muhtar'da arasın beni

El atmasın amellerin tucuna
Gider birgün suallerin gücüne
Muhammed çıkarken mihrap burcuna
O hüsn-ü gülzarda arasın beni

Vermezse muradım ol Perverdigar
Girmezsem cenneti kılsa yadigar
Sıratta sualde yok isem eğer
Dolanıp Finnar'da arasın beni

On sekiz bin âlem ey sırr-ı Sübhan
Amelim yok ama kesmezem güman
Sekiz cennette de yok ise Hicran
Cemal'da Didar'da arasın beni

109

Yarin bahcesinde yarın bağında
Bülbüller koysalar nöbete beni
Birgün mihmân olsam pay-i tahtından
Koysalar bir bitmez hizmete beni

Elde sermâyedir kula irâdi
Akıl Mevlâdandır nefsin de yâdi
Nâmert okumuşam feleğin adı
Ne çâre bıraktın gurbete beni

Ne kadar methedip cevahir olsam
Dağ-ı dağıstan'da sevahil olsam
Yârin kâsesinde panzehir olsam
Katsalar dilinde şerbete beni

Ezelden bu mudur takdir kalemi
Bize gelmez oldu yârin selâmı
Hicrânî der olsa ömrün tamamı
Acep satarlar mı kıymete beni

110

Yazın bir nâme ki ehl-i âşık'a
Her güzele meyil düşürmesinler
Tebliğ edin yahu bağrı yanığa
Her güzele bir gül aşırmasınlar

Âşıklar girince vururlar meye
Bana derler söyler dertlidir niye
Lokantaya girip börektir diye
Fasulya aşını pişirmesinler

Öyle bir avcıyam bırakmam payı
Ben bilirim olur olmaz davâyı
Külünk diye ağaçtan kuşanıp yayı
Yetişmeyen barı düşürmesinler

Gedâ Hicrânî der sönmedi nârım
Çelikten kılıcım pulattan zorum
Ağrı dağlarında esen barharım
Düşüp dumanıma şaşırmasınlar

111

Yeter gönül yeter hicret edelim
Doldurup defteri dürmemek de var
Aşk ile derbeder oldum gezersin
Dünyada zevk safa sürmemek de var

Bu dünya fanidir deyip geçmeli
Ayrılık kadehin sunup içmeli
Her gördüğün ile helallaşmalı
Gördüğün bir dahi görmemek de var

Deme göz yaşımı silecem diye
Bulup dert ortağım bölecem diye
Güvenme gidip de gelecem diye
Gidip de geriye gelmemek de var

Ağla Hicrân ağla sen ne haldesin
Yetişmiş bir ayva bitmiş daldasın
Uyan bu gafletten ne hayaldasın
Kazandığın malı yememek devar

112

Yine baş gösterdi gam fidanımız
Çiçek açtı meyvesinde lezzet yok
İlikte damarda durdu kanımız
Bu dünyada bir pul kadar kıymet yok

Duyamadım kahpe felek fendini
Ecel çığı söktü ömür bendini
Sevdiğim yâdlara verme kendini
Can çekildi nazik tende kuvvet yok

Azrail pençesin vurdu sinemden
Bağlayın yükümü hasretten gamdan
İster ayna getir o bağ-ı rem'den
Günüm bitti su tükendi kısmet yok

Felek ile davâm hitam bulmadı
Yar ile bir safam ayım dolmadı
Ak ellerin kınaları solmadı
Bundan büyük nar-ı fırkat hasret yok

Kavim kardeş cenazemiz kaldırır
Göstermeyin anam aklın aldırır
Sevdiğim darılmış küsülü durur
Şirin dilde muhabbet yok sohbet yok

Küsülü bıraktım nazlı gelini
Güneş vurup soldurmasın alını
Mezarım üstüne zülfün telini
Döküp ağlamadan başka hizmet yok

Bana derler artık kaldır göçünü
Babam ağlar anam yolar saçını
Felek sillesini hasret tucunu
Yaman vurdu merhamet yok himmet yok

Hicrân bağlarında öten bülbüller
Konma bizim bağa yaslıdır güller
Nevreste çiçekler lâle sünbüller
Sam dokunmuş hiç birinde ziynet yok

Bayburt'un Aslandede (Kân) Köyü'nden daha on günlük evli iken ölen gencin ağzından.

Yine bugün vardım dost seyrânına
Açılmış erenler demi bir yana
Gözleri Yâsin'dir kaşları rahman
Sure-i imran'ın "lâ"mı bir yana

Şirindir sevdiğim hükmünde lillâh
Dediler "delilin" dedim, Beytullah
Zülfünün telinde Tebarekâllâh
Sure-i Necim'in cim'i görünür

Zamane bozuldu olmaz idare
Çalış ki bulasın başına çare
Çeksez bu âlemi vursaz kantara
Geda Hicrânî'nin gamı bir yana

114

Yüksek makamına Reis-i Vilâyet
Dileğim dünyanın idaresinden
Efrad-ı ailem âcizdir gayet
Bu ketim rızıkın gam belasından

Velînimetime arzuhal yazım
Lütf-ü ihsân eyle matlubum arzum
Yedi nufus beş dönümdür arazim
Şikâyetim geçim idaresinden

Reis-i Cumhura ben öz bir evlâdım
Temiz kanlı Türk'üm künyede adım
Bu Anayurdum'a verin muradım
Umarım kanunun bir maddesinden

Vali Bey Kaymakam Nahye Müdürü
Onlardır milletin gözünün nuru
Sizin ile gelir gönlüm süruru
Çıkartın gemimi gam deryasından

Pazahbun köyünde matlubatım var
Bir iskân gösterin kılayım karar
Elbet dertli olan davasın arar
Gönlüm Mecnûn olmuş pîr bâdesinden

Kâtip arzuhalim yazım fermâna
Perişan halimi deyin Sultan'a
Derdimin dermanı Haşim İşcan'a
Doldursun bir saki peymânesinden

Kerem kıl bir emir buyur Sultan'ım
Kazam İspir Ahbunuz'dur mekân'ım
Halk Şairleri'nden ben bir Hicrân'ım
Red etme Gedâyı ifadesinden

Toprak edinmek için Erzurum Valiliğine verilen dilekçe, Vali Haşim İşcan idi.

115

Yüz bin âlim ilim yüz bin manâlı
Yüz bin hakiminen yüz bin davâlı
Yüz bin Leylâ Mecnûn yüz bin sevdâlı
Meyhanede bir sarhoşa tay olmaz

Yetmiş bin bahçeli yüz bin bağbanlı
Doksan bin sunalı yüz bin mercanlı
Altmış bin bakire yüz bin nişanlı
Demhanede bir cıbıla kâr olmaz

Hicrânî kendini meth edip gezme
Tarayıp cevheri cem edip düzme
Gördüğün bağbana gel işin üzme
Her bahçenin bostanında bar olmaz

116

Esiriyem ben bu aşkın kalmışam naçar begim
Terk-i cihan eylesem de yok elimde kâr begim
Gördüğüm tabibe varsam dilerim dermanımı
Derdimin dilencisiyem eylemezem ar begim

Bilmez idim sevdâ nedir serı ser-geşt eyledim
Gemim mihnet yelkenim gam bahr-i rem'de eyledim
Gâhi yalan gâhi gıybet gâhi bühtan söyledim
Korkarım ki dü cihanda yakar beni nar begim

Ben de bilmem var mı benim bu sözümde bir hüner
Deniz feneri serimde gâhi yanar gâh söner
Bir dâneyim ben bu aşka cihan başımda döner
Saat besaat artmakta bende ah u zâr begim

Kimse bilmez ahvalini Hicrânî bîçâre'nin
Af et kusuruna bakma sen bu yüzü karenin
Verme tabipler eline zebuniyem yarenin
Mürüvvet bâbından olsun gel yaremi sar begim

117

Ey zahit bırak kitabı vasılilallah ol
"Küntü kenzem mahfiyyen" içre oturup bir şah ol
Aç küşadın keşt-i raha daldır "hay"yın bahrına
Semekler tavaf eylesin kabe-i Beytullâh ol

Miftahın bul bâb-ı Kudret Bahçes'ni açagör
"Mûtu en temût" câmını hayat üzre içegör
"Vetesimû Billâh" eşiğin bir hitaptan geçegör
Düşüp Nemrud'un narına sadık Halilullah ol

Aşk külüngün vur çelikten delsin yedi mermeri
Vur hancer-i sevdâya sen çekme giruben geri
İşte mertlik merdânelik geldi aslanlık yeri
Delip yetmiş bin hicaptan gecip fenafillah ol

Arzederim yedi yıldır geldim tavafa seni
Hicrânî'yem bilmem niçin harâbat gördüm beni
Senin değil veren ister birgün alır bu canı
Elhükmülillah'tır hocam istersen padişah ol

118

Geçti devir, geçti devran, geçti dem
Ne bülbül var, ne sünbül var, ne naz var
Geldi firkat, geldi hasret, geldi gam
Ne tezgah var, ne gergef var, ne bez var

Güzeller içinde beğenip aldım
Eşimden ayrılıpl ben geri kaldım
Bir uzun menzile Sunamı saldım
Ne giden var, ne gelen var, ne iz var

Dedim ki derdimden bilecek diye
Gözümden yaşımı silecek diye
Bir nâme gönderdim gelecek diye
Ne kalem var, ne kağıt var, ne söz var

Kaldı bilmem hangi dost diyarında
Hidayet bağının bergüzarında
Yolumuz bağlandı kış aylarında
Ne bahar var, ne eyyam var, ne yaz var

Hikmeti var "Elif"inde "Be"yinde
Bizim hasret tecellinin reyında
Kapandı muhabbet aşkın meyinde
Ne sohbet var, ne işret var, ne saz var

Mevlâdan bu ihsan inayet oldu
Geçen günlerimiz hikâyet oldu
Sefil Hicrânî'ye bir hayat oldu
Ne zülüf var, ne bukak var, ne yüz var

119

Gülleri hoyrat elinden dermenin faydası ne
Hâl ehlinin eserini sormanın faydası ne
Açılmamış dost bahçesi bab-ı rıhletten bana
Seher vakti ol bahçeye girmenin faydası ne

Kaptan olup yedi bahri yelken ile gezmemiş
İlm-i hikmet kitabını meşkeyleyip yazmamış
Dilber olup dost bağında lâle sünbül dizmemiş
Varıp ol heceyi elbet sormanın faydası ne

Ârif-i Billâh isen ger aldın ise hissedar
Elli almışa giden de akla olmaz itibar
On beşinde bir dilberi sarmanın faydası

Aşkın şarabını çektin, vurdun ise sen meye
Üzerinde bir eserdir kalır elde hediye
Hudasın emrolursa bir kula "gelsin" diye
Azrail elinden kaçıp sinmenin faydası ne

120

Hâşa sormam yarap senin hikmetin
Elif gördüm (be) yazılmış (dal) bile
O nasıl âlemdir yoktur kapısı
Kervan kalkmış, tüccarı yok, yol bile

Bir melek oturmuş eyler adalet
Dokuz esma ile çeker mükerret
o nasıl fermandır, o nasıl hikmet
Kalem yazar, imlâ noksan, el bile

Kurulmuş bir Bezm-i Hakk'a divandır
Dökülür mercandan ulâ meydandır
Ne melek ne tendir ne bir insandır
Can cesede girmez damak dil bile

Çok ileri varma hey Gedâ Hicrân
Korkam bu sözlerim olur da isyan
O nasıl denizdir, o nasıl umman
Katrası yok, dalgası yok, sel bile

121

Hey Hocam sorma halimden ben haberdar değilem
Ehl-i Ârif gördüm amma pek namuskâr değilem
Bütün halka rüsvay oldum düşeli sevdaya ben
Terk-i hayâ oldu bizden hem edepkâr değilem

Şeref-i dünya değildir rûz-u şep âhım benim
Mecnunem Leylâyı görmek her zaman gayem benim
Tâ ezelden dürr-ü mercan döküldü mayam benim
Her sarrafta bozulacak bir sim-i zer değilem

El zanneder pîr elinden ben bir bâde içmişem
Tiryâk Deniz'ine bir dalgaya düşmüşem
Ehl-i erbap bahçesinde çalışmış yetişmişem
Her rüzigâr ile solacak bir gülzâr değilem

Perişan halimi gören t'an eyler bana güler
Hicrân çöllerine düşmüş ah eder gönlüm meler
Nerde bir muhabbet etsem herkes hasarım diler
Sır verip sır alacak bir vefakâr değilem

122

Mübtelâyım deli gönül yâr ayanda pünhan değil
Her saniye her dakika ayandadır pünhan değil
Kibriyadır azameti her âlemde var kudreti
Her eşyadan hak sıfatı ayandadır pünhan değil

Elif birliğinde Allah görenler eylediler ah
Kim demiş görünmez Allah ayandadır pünhan değil
Cümle mahlukatı çifter ey divâne hüccet iste
Varlar'dan evveldir Var ayandadır pünhan değil

Dost elinden aldım nâme başını bağladım Mim'e
Yetmiş bin hicaplı amma ayandadır pünhan değil

Kalu Belâ-yı evrakta ikrar-ı imânım Hak'ta
Mahlukatı hep ihrakta sade yanan Hicrân değil

123

Seherlerde güller açar bülbül lisan usanmaz mı
Gül dökülür yarprak solar ya bu romman usanmaz mı
Samyeli vurunca boyun eğer lâle ile sünbül
Gider emeğin havaya ya bu bağban usanmaz mı

Bu bir sırdır sır içinde kuluna zâhir olmadı
Nice abdal olan kişi bundan bir hisse almadı
Tarih tamam halk bozuldu burada lezzet kalmadı
Çok binalar harap oldu duran insan usanmaz mı

Hicrânî'yem av elinden aşka düşmüş yanışıram
Sönmez hiç derdimin od'u kurtarmaya çalışıram
Nerede bir deniz görsem ırmak olur karışıram
Damar durdu can kurudu ceset ruhtan usanmaz mı

124

Sevdiceğim bu cihanda kisp ile kâr istemem
Benden gayrı yâr seversen namus-u âr istemem
Ben gönlümün dargınıyım değil senden sevdiğim
Sensiz bağa bağban olsam bağda gülzâr istemem

Ger ashab-ı fil yetişse çekmez gam-ı dengimi
Senden gayrı bu cihanda kimse sürmez cengimi
Şarktan garba hükmeylesem Taht-ı Süleyman gibi
Sadakatta sultan olsam iftiharı istemem

Müjgân oku atma bana hab-ı perişan durur
Kolu boynuna yay olmuş gönlü dervişân durur
Kaşların Rahman yazılmış gözlerin rûşen durur
Seninle zulmata düşssem şems-i kamer istemem

Hicrânî biçare kuldur reddetme onu ara
Aşk kılıcı bağrım ezmiş senden gayrı kim sara
Her vakıt varmak dilerim pek derin deryâlara
Senin muhabbet bahrından semt-ü kenâr istemem

125

Zahirde katre âbım yok deryay-yı ummân benem
Medresede kitabım yok manâ-yı devrân benem
Sorma zahit bize varlık bu kılığın içindedir
Şehr-i lâmekân'a tüccar dürdeki mercan benem

Taliim kuvvetli ama dolcasından dolan yok
Girme felek bizim bağa bağbanım var talan yok
Lisan bilmem dil öğrendim sözlerimden alan yok
Mevcûdatı konuşturur mühr-ü Süleyman benem

Bir bulutum her ülkeye yağmur olup yağmazam
Güneş bende kamer bende yıldız bende doğmazam
Ebâbîlim yüz bin Hicrân kâsesine sığmazsan
Yerler gökler derununda menzilsiz mekân benem

126

Battı akşamın güneşi
Korkma vatan doğdu eşi
Gül yurdum un dağı taşı
Gül sancağım gül ağlama

Şafak yıldızının yeri
Boş kalır mı doğdu biri
Gül yurdumun her biri yeri
Gül sancağım gül ağlama

Ey Türkoğlu hani Ata'n
Korkma öksüz kalmaz vatan
Geldi yeni iş yaratan
Gül sancağım gül ağlama

Kapa bu matem düğmesin
Hilâline yâd değmesin
Sen ağlama el gülmesin
Gül sancağım gül ağlama

Şefimiz İsmet İnönü
Doğdu TürkYurdu'nun günü
Çıkart kara giydiğini
Gül sancağım gül ağlama

Nedir Hicrânî bu figan
Bütün sallandı asûman
Seni şad istiyor Vatan
Gül sancağım gül ağlama

127

Bu Trabzon sevahili
Mekân tuttuk gurbet ili
Bir dilbere verdik meyli
Leylâsız mecnun değilem

Trabzon Polathane
Merkeze bağlı Zavane
Orda uğradım İhsan'e
Mecnûnum mahzun değilem

Kara Mehmetoğlu derler
Yapısında geldi pîrler
Tanımadım bir çok erler
Akılda mecnûn değilem

Uykudan kalkıp uyandım
Sönmez ateşlere yandım
Şarab-ı aşk ile kandım
Mekteb-i fünun değilem

Hicrânî'yem düştüm Pir'e
Tedbirin bağla takdire
Gönlümü bağladım "Bir"e
Gayriye meftun değilem

128

Defteri elde kâtipler
Sırrıma ihsân lâzımdır
Gül bezettim kırk naz ile
Bağıma bağbân lâzımdır

Hoştur güzellerin merdi
Öter baykuş açar derdi
Çoklar yâre canın verdi
Bana da kurban lâzımdır

Yeni düştün sen bu kâre
At okunu gir sipere
Meyil verme bir dilbere
Hûri-i gılman lâzımdır

Bülbülsüz gül şikârlanmaz
Sevdâsız dert efkârlanmaz
Her bir bahçe icarlanmaz
Bahçe-i Rıdvan lâzımdır

Hicrânî hu der gezersin
Kaşı karaya benzersin
Durmadan kanı sızarsın
Gözleri nişan lâzımdır

129

Ey gönül gel edepkâr ol
Ki mülk-ü saadettir bu
Hem Beyt-i Nûr-i Hudâ'nın
Tavaf-ı Muhammed'dir bu

Nebîn terk edip yatma
Ayağın kip tut uzatma
Vücudun cehime atma
Çün rûz-u saadet'tir bu

Melekler bağlanmış safta
Mücavir kullar sarrafta
Seksen bin hüccad tavafta
Müminlere beraattır bu

Mevcudum cümle mayası
"Küntü Kenzem" sermayesi
Arşurrahman'da ziyası
Saheb-i Nübüvvet'tir bu

Açık gönüller Hicrânî
Bütün mahlukatın canı
Takın edebi erkânı
Lil âlemin rahmet'tir bu

130

Meftunum matlubumu buldum
Tam karşımdan geldi geçti
Kıyam durup ikrar verdi
Defterine yazdı geçti

Yanağında lâle mercan
Her gördükçe eriyor can
Bilmem hangi behre kaptan
Tavus gibi üzdü geçdi

Sinesinde sefd-i serin
Ziyası güneşden derin
Parmağile zülüflerin
Alyanağı düzdü geçdi

Haçan o dilber göründü
Etim kamikden ayrıldı
Bûse istedim darıldı
Gözlerini süzdü geçdi

Yüzü benzer sanki aya
İsmini yazdım imlâya
Tabibdir Hicrân gedâya
Kara bahtım ezdi geçdi

131

Meftun-u aşk olan gelsin
İhl-i sarraftan almışam
Dertli olan devâ bulsun
İlm-i eltaftan almışam

Şemsi yok kamersin gece
Esen bâd-ı sabâ önce
Kâğıtsız kalemsiz hece
"Mim" ile "Kaf"tan almışam

Zikrettikçe dilim Sübhan
Kalbim coşup olur umman
Ziyaretim tamam doksan
Dokuz tavaftan almışam

Yolu erkânı salatı
Gürzü kalkanı aleti
Açıp künyem asaleti
Yazan eltaftan almışam

Deseler Hicrânî kemter
Pir'inden bir delil göster
Beddua sırrına rehber
Olan esnaftan almışam

132

Metaımdan alan gelsin
Derin deryadan almışam
Bugün aşkın pazarıdır
Veren Mevlâ'dan almışam

Süphansız söyleyen dilden
Seherlerde esen yelden
Şat Fırat'tan nehr-i Nil'den
Gelen dalgadan almışam

Gece zikrettiğim zaman
Demesinler buna noksan
Benim dersim tamam doksan
Dokuz Esmâdan almışam

Salatı farzı sünneti
Dini imânı gayreti
Ceddi mezhebi milleti
Açan künyeden almışam

Celâli cemalin "Cim"dir
Muradın "Elif"tir "Mim"dir
Sorsalar mürşid'in kimdir
Şah-ı Enbiya'dan almışam

Hicrânî üstadı Celâlî'nin bu deyişini çok sevdiği için buraya alınmıştır.

133

Meyhaneden gelişim var
Aşk şarabı noksan değil
Merdese mescit nâtamam
Hak Kitabı noksan değil

Cehl ile ülfet saçarım
Amik bahri'nden geçerim
Rakı da olsa içerim
Hak hicabı noksan değil

Siretimin serdarıyam
Suretimin külhanıyam
Kâh Anka'dan yukarıyam
Hak turabı noksan değil

Almışam böyle hedaya
Nefsile durdum dâvaya
Aldanmam "Lâ"da "İllâ"ya
Hak cevabı noksan değil

Dem çekerim devâ ile
Daim işim mevlâ ile
Hicrânî der kavga ile
Hak kitabı noksan değil

134

Ne beklersin bahtı kare
Gel gidelim yâre bülbül
Sen de benim gibi yârdan
Düştün mü biçâre bülbül

Dost bağını barhar aldı
Yüce dağları kar aldı
Döküldü güller saraldı
Derden derman ara bülbül

Nişan kalmadı dallarda
Bağbân perişan bağlarda
Ağlat gönlümü hallarda
Ara derden çare bülbül

Ne garip garip ağlarsın
Gülünden ayrılan yarsın
Silinmez gönlümden pasın
Oldum bahtı kare bülbül

Ben bu nâre yanacağım
Pervâneyim döneceğim
Biraz seni göreceğim
Şimdi değil sonra bülbül

Konuşalım yakın yakın
Bu düşvâr halime bakın
Atma bana hasret okun
Benim bağrım yâre bülbül

Hicrânîyem nâz içinde
Damarların köz içinde
Bu altı ay yaz içinde
Kondum bu gülzâre bülbül

135

Sana biraz methedeyim
Şikâr verdi değirmenim
Gece gündüz hiç döğülmez
Bir kâr verdi değirmenim

Sarıbaşım postu yüzdü
Buğdayı bulgura bozdu
Darının sırtında gezdi
İzhar verdi değirmenim

Mısır oldu iki parça
Arpayı ayırdı üçe
Çavdar incinmeden geçe
karar verdi değirmenim

Nöbetçi gelip yıkıldı
Öğüten bir dua kıldı
İşimiz Mevlâ'ya kaldı
Nazarlandı değirmenim

Hicrânî minnetin nedir
Ustasında var çok nadir
Altı yüz elli liradır
Zarar verdi değirmenim

136

Seherde bir sadâ aldım
Bülbül ağlar bağban sarhoş
Anınla mest olup kaldım
Gül açılmış romman sarhoş

İmâm-ı Âzam'dan diniz
Tevhid-i ikrarda diliz
Deniz içinde var deniz
Gem yüzdürmüş kaptan sarhoş

Dolanırken bâtın eri
Dedi gezdim her bir yeri
Çıktı kabayel rüzgârı
Dalgalandı liman sarhoş

Levh-i mahfuz'da kalemi
Cebrâil verdi selâmı
Mecliste de Hak kêlâmı
Ah çekiyor Kur'an sarhoş

Burcunda şebnemi soldu
Onu açtırmak güç oldu
Zaman geçti tarih oldu
Devir sarhoş devran sarhoş

Hurufatta gelmiştir (ya)
Dalgalandı yedi derya
Yarap bu ne beter dünya
Ölen sarhoş duran sarhoş

Vücuddan kızıl kan akar
Ömür bitmiş canlar çıkar
Hazırdır düldül zülfikar
Binen sarhoş meydan sarhoş

Yarap kaldık kalmakala
Akıl erer mi bu hale
Delidir cahil cühelâ
Bütün kâmil irfan sarhoş

Yedi kat yerler tazedir
Zaman kullara cezadır
Gökler İsrafîl gözetir
Usandı hep cihan sarhoş

Mevcud-u mahlukat hatta
Çok mahluk var her bir katta
Sade ben değlim hayrette
Nice yüz bin Hicrân sarhoş

137

Üzüm koydum zembile
Yiyelim senin ile
Kâtib-i devran bırak
Alma kalemi ele

İnciri dizdim tele
Gel gidelim otele
Beşibirlik takayım
Boğazındaki tele

Mendilin işliyelim
Yanın nakışlayalım
Cilveye başlıyalım
Sözlerim gelsin dile

Ey kâtip yaz fermanı
Olmaz imlâ noksanı
Karşındaki Hicrânî
Benzetme ehli dile

138

Bağbansız bağ olur mu
Gülsüz yaprak olur mu
Terk etme beni dilber
Sensiz otağ olur mu

Dil yetmiyor konuşak
Ya bu derdi bölüşek
Mahşer günü görüşek
Köşe bucak olur mu

Bülbül olup bağlasam
Bağında mihman kalsam
Yüzbin dertle sararsam
Kimse ortak olur mu

Kametin havaledir
Cennete kemaledir
El sanır ki Leylâdır
Barsız yaprak olur mu

Ararken derde çare
Açıldı taze yare
Hicrânî bahtı kare
Gamden fırak olur mu

139

Bugün yare kavuştum
Karyolası yerde yer
Busesinden avuçtum
Deli gönlüm yerde yer

Seher vakti uyurdum
Zemine kulak vurdum
Türaptan sada duydum
Anladım ki yerde yer

Hicrânî'nin cevabı
Cinastan açmış babi
Vucudum çorba kabı
Gelen giden yerde yer

140

Çarşıda gördüm elma
İster al ister alma
Ben giderim sevdiğim
Aman sakın darılma

Aman aman bu aşkımın halleri
Açıldı mı dost bağının gülleri

Dalda gördüm portakal
Tatlılandı oldu bal
Hicrân der ki sevdiğim
Sen bu gece burda kal

Aman aman bu aşkımın halleri
Açıldı mı şu Bayburt'un yolları

141

Doldur şarap konyağı
Yansın aşkın ocağı
Geldi içmenin çağı
Sultanım kâse doldur
Yarımın lütfi boldur

Doldur doldur kevseri
Aklım oldu serseri
Gönlümde yar eseri
Sultanım kâse doldur
Şahımın rahmi boldur

doldur doldur zemzemi
Canda canânın demi
Geçti Hicrânîn gamı
Sultanın kâse doldur
Pîrimin feyzi boldur

142

Gül dalında gül yüze
Gül dolana gül yüze
Geçen hafta doksandı
Bu yıl çıktı gül yüze

Bülbül fıraklı idi
sevâsı haklı idi
sünbülde saklı idi
Açıp çıktı gül yüze

Hicrânî'nin olmasan
Sararmasan solmasan
Beni yanân almazsan
Sonunda bir gül yüze

143

Halimin haldariyim,
Bir altın kantarıyım,
Kanadım yoktur felek,
Anka'dan yukarıyım.

dost bağından gül dersem,
Her söze cevap versem,
Biraz benliğe girsem,
Musâ kerim Tur'iyim.

Pendime devran dedim,
Kalbime seyran dedim,
Kabzam Elif, dalım Mim,
Düldül zülfikarıyım.

Benliğe girme Hicrân,
Korkarım söz sana bühtan,
Bu ten olan da virân,
Bir kabrin kararıyım.

144

Özcan'ım defterlerin
Dürsen de hoş olacak
Eldeki eserlerin
Sürsen de hoş olacak

Ehl-i aşkı çağından
bülbül gibi bağından
Süleyman otağından
Sürsen de hoş olacak

Şimdi kapanır bâblar
Fincan kadehler kablar
Kalkın gidin ahbaplar
Desen de hoş olacak

Dillerin satar bâde
Aşk ehlisin sen sade
Biz mücrime müsaade
Versen de hoş olacak

Hicrânî'yem muvafık
Gör beni bunda sadık
Ben de bir bağrı yanık
Desen de hoş olacak

---

20 Temmuz 1946

145

Üzüm koydum zenbile
Yiyelim sennen bile

Aman sevdiğim aman
Meğer güzellik böyle

Açıldı mı yanağının gülleri
Dalgalandı bu sevdânın selleri
Bal mı ahir nazlı yarin dilleri

Aman sevdiğim aman
Meğer sevdalık yaman

İnciri düzdüm tele
Gel gidelim otele
Bir beşibirlik takın
Boğazındaki tele

Aman sevdiğim aman
Meğer sevdalık yaman

146

CELÂLÎ'DEN

Çıkmış gam kervanım yük tutmuş Leylâ
Gözüne aldırmış pek ırakları
Vardım ki oturmuş hicran köşküne
Dağıtmış başından hep çırakları

Mecnûn göz yaşına derya dedikçe
Her katresi birden Mevlâ dedikçe
Sevdâ çöllerinde Leylâ dedikçe
Arşa direk olmuş aşk ocakları

Bir söze aldattı şeydâ'yı Leylâ
Yedi yıl bekletti sahrayı Leylâ
Bilmezdi Celâlû Leylâ'yı Leylâ
Sevdâdır kaynatınr bu nifakları

147

CELÂLİ'YE NAZİRE

Vardım dost bağına el çekmiş bağban
Dolanmış bülbülün dert ortakları
Ah çeker sünbüller çiçekler virân
Hâr ile horlanmış gül budakları

Düşünüp cenânı getirdim yâd'a
"Dostum geldi" diye vermedi sadâ
Kırılıp kâseler döküldü bâde
Köşe bucak olmuş el tabakları

Baykuşlar oturmuş hicran köşküne
O dilber bakmadı garip düşküne
Eğilip yüz sürdüm yâr eşiğine
Belki değmiş ola gül ayakları

Bad-ı sabâ götür o Leylâ yâra
Köşesinde otur kalbini ara
Sor ki meyil verdi bizden ağyara
Nasıl gördün söyle bu ilhakları

Hicrânî'yem duydum yaman halların
Yedi yıl gözledim halep yolların
Dağıt kalbindeki kıyl u kalların
Günbegün artmakta bu merakları

148

CELÂLİ'DEN

Karadeniz olsa âşıkın aşkı
Yüksektir yaylamız coşamaz burda
Bir yiğit ne kadar kahraman olsa
Karlı dağlar vardır aşamaz burda

Lütfeyle sevdiğim sana yazıktır
Sen bir cevhersin ki misalin yoktur
Bar veren ağcı irdeyen çoktur
Keserler kökünden yaşamaz burda

Gedâ'nın vârisi beylerdir dersem
Cenneti hacıya hocaya versem
Yolun doğrusunu nâsa göstersem
Derler ki Celâlî yaşamaz burda

149

CELÂLÎ'YE NAZİRE

Tellâl olup gezse kahraman-ı aşk
Ağırdır metaım satamaz bizi
Altın kantar gümüş çengel takılsa
Cebel-i Lokum var tartamaz bizi

Kerem kıl sevdiğim peçeyi kaldır
Bilinmez kıymetin sarrafın boldur
Karanfil aşlasan derler çalıdır
Çürütür toprağı tutamaz burda

Hakikat yolunu nâsa dünyada
Müstakim bâbından göstersin yad'a
Konup gül dalına versem hop sâda
Derler ki Hicrânî ötemez burda

150

İRŞÂDÎ'DEN

Şikâyetim vardır çark-ı felekten
Bilmem neden bize mezak edindi
Yazın sebabetlik etmedi bize
kışın zemheride sazak edindi

Hiç mi gelmem ben feleğim aynına
Sikke girmez borçlu kulun koynuna
Beni davul etti taktı boynuna
Şimşir tokmak ile tak tak edindi

El ârif'tir her esrarı sezerler
Palo'dan geçene inci dizerler
Eller köhlan ata binmiş gezerler
Bize boz eşşeği yasak edindi

Gördü ki İrdşâdî hail olmamış
Şu fani dünyaya mail olmamış
Gayrı işkenceye kail olmamış
Kafdağı'n ezmeğe tokmak edindi

151

CELÂLÎ'NİN İRŞÂDİ'YE NAZİRESİ

Ömür kütah ettim bir bağ yetirdim
Felek soldurmaya sazak edindi
Geçti civan ömrüm döktü gazelim
Gören kan ağlayıp fırak edindi

Kani ferah olsa dünya malına
Sinek konmaz muhannetin balına
Bülbül konmaz aslâ çalı dalına
Beni bir açılmaz yaprak edindi

Birgün olur bu köşkümü yıkarlar
Suyum ısıtmaya ocak yakarlar
Eller tüylü fese püskül takarlar
Bize boş kalpağı yasak edindi

Bu dünyanın vardı kıyl ile kalı
Anka bezirgânım açmazam malı
Gürgen kavı olmuş sefil Celâlî
Yıldırım demiri çakmak edindi

152

HİCRÂNÎ'NİN NAZİRESİ

Serencamın vardır felek elinden
Kement vurup bize tuzak edindi
Puştluk kılıcını asmış belinden
Rast geldikce yolum uzak edindi

Ben de şaştım şu feleğin haline
Hiçbir bülbül kondurmadı dalına
Bizi kalkan etti astı beline
Pençesin bağrıma mızrak edindi

El tabiptir her çıbanı deşerler
Ne kadar dost olsan kabrin eşerler
Herkes ipek telin bol bol işlerler
Bize boz ipliği uzak edindi

Duydu ki Hicrânî dönecek diye
Masıvâ dağından inecek diye
Pişpiş börek gibi yenecek diye
Bizden bir aslana erzak edindi

13. KARŞILAŞMALAR

Hicrânî gençliğinde bir çok âşıklarla karşılaşmış, atışmalar yapmış, muammalar söylemiş, muammalar çözmüş ve hemen hepsinde de üstün çıkmış bir âşıktır. Karşılaştığı âşıkların başında Sarıkamışlı Nihânî gelir. kelkit'in Salyazı(Posus) Köyü'nden İlhamî, Bayburt'un kırkpınar(Çıphınıs) Köyü'nden Burhanî, Tomlacık Köyü'nden Hilmî, Akşar(Balahor) Köyü'nden Cemâlî karşılaşmış olduğu âşıklardır. Cemâli'nin dışında hepsinden bazı örnekler Mahmut Kemal Yanbeğ tarafından Trabzon'da çıkan (İnan Dergisi)nde yayınlanmıştır. Kitabımızın hacmi bakımından biz burada yalnız Cemâlî'yle karşılaşmasından kısa bir örnek vereceğiz.

CEMÂLÎ

1909 yılında Bayburt'un Akşar Köyü'nde doğmuş, 1935'te nufusunu Gümüşhane'ye aldırmıştır.

Birgün köyünde cuma namazından sonra yanık sesli Hafız'ın okuduğu Kur'an "Göynüne dokunmuş, mest-i hal" olmuş, Allah!..., diyerek düşüp bayılmış.

O günden sonra altı ay hiç kimseyle, hiç bir şey konuşmamış. Doktorlar,ilâçlar, hocalar, kitap açtırmalar fayda etmemiş. Ama geceleri uyku arasında "Beyit" ler söylermiş.

Kendisi anlatıyor:

"O zamanlar gözlerim uykuda idi ama uyanıktım. Ne söylediğimi bilirdim de kalkıp oturamazdım, konuşamazdım. Tek başıma dolaşmayı severdim. Herkes beni delilenmiş sanırdı. Kimseyle konuşmazdım çünkü.

Birgün bir kuşluk vakti yürek coştu, söyledim, belki on dakika söyledim. Sonra gene lütuf kesildi, bayılmışım. Çünkü:

"Ben Huzur'a girdim mihrap sallandı" Bu günüme şükür.

Hicrânî:

Eremedim kahbe felek örnegen
Yolum düştü çıkılmaz bir dernegen
Hicrânî bir ehl-i âşık ararken
Bu Gümüşhane'de Cemâl'e geldik

Cemâlî:

Fikir aklımızın cevahir taşı
Gözümden dökülür hasretlik yaşı
Hicrân Cemâlî'nin âşık kardeşi
Gizlide gezerken ayâne geldik

Hicrânî:

Başıma konalı bu hicran tacı
Bu Gümüşhane'ye olmuşam yolcu
Nerde âşık duysam oluram avcı
Çıkmış sahralarda ceylân ararım

Cemâlî:

Güzeldir sözlerin kâmil aslında
Yiğitlik bellolur yiğit neslinde
Cemâlî dolgundur aşk faslında
Vasfını yapmaya Hicrân ararım

Hicrânî:

Sarraflar toplansa pazar açılsa
Ağırdır metaım satamaz bizi
Altun kantar gümüş çengel asılsa
Ben bir Kopdağıyam tartamaz bizi

Cemâlî:

Harâbat ehliolan aşkını süzer
Bu aşkın elindem değilen bîzar
Câfer-i tayyar olan dört yanı gezer
Şahine benzeriz tutamaz bizi

Hicrânî:

Çok zorum var kocalıktan pirlikten
Nice âşık kestirmişem erlikten
Tezgâhım tunçtandır telim çelikten
Her terzi makası yırtamaz bizi

Cemâlî:

Nice küheylandan aldım yarışı
İmlâyı imlâya getirdim karşı
Yüz bin şehir gördüm bin dahi çarşı
Her altın anahtar açamaz bizi

Hicrânî:

Hicrânî der bu sevdanın nesiyem
Temeli mermerden kurmuş kürsiyem
Hazreti Ali'den Pir lokmasiyem
Olur olmaz aslan yutamaz bizi

Cemâlî:

Her yanı Cemâl'in dert ile pişmiş
Aşkın bâdesini kudretten içmiş
İşte bu meydane er olan geçmiş
Her mancınık canım atamaz bizi

Hicrânî:

Gönül eğlenmeğe semt-i kenarda
Yüzdür gemin bir ummana doğru git
Kimya denizinde Tiryak Bahrında
Gem eğleyen bir limana doğru git

Cemâli:

Gemiyi gösterir limanda kaptan
Mahir usta isen dalgada çalkan
Eğer âşık isen hayatta yıkan
Gam deryası bir nişana doğru git

Hicrânî:

Sen dertli isense ben hararetli
Açmazam dertlerim perdeli katlı
Vezir vüzeralı büyük beratlı
Hüküm veren bir Sultan'a doğru git

Cemâlî:

Aşk ehli'nin gene neşter çaresi
Eyyub'e benziyor sızlar yarasi
Sanma ki sözlerim kâğıt karası
Düzül yola o gülşene doğru git

Hicrânî:

Gönül ârif isen menzilden kalma
Tedbiren aldanıp gamlara dalma
Her bağbanın bahçesinden gül alma
Gün görmemiş bir reyhana doğru git

Cemâlî:

Erbaplar sırrında gönlün güzeli
Âlemde değildir misli bedeli
Gâh bir mecnun olur bazı Gazalî
Dertli isen o dermana doğru git

Hicrânî:

Hicran neşterleri bağrımı deşme
Ben senden geçersem sen benden geçme
Mecnun olup Leylâ diye dolaşma
Ey kul isen o Suphâna doğru git

Cemâlî:

Hizmetçi kapında cemâl, Hicrânî
Eksilmez gönlünden aşkın gümânı
Sözü bağlamanın geldi zamanı
Sadık isen o devrana doğru git

Hicrânî:

Akıl baştan gitmiş olmuşam mestan
Kime vasfedeyim halimi felek
Ne tez hazân oldu yaptığım bostan
Baykuşlar çaldılar gülümü felek

Cemâlî:

Dost bağına girdim bir zaman gezdim
İnceden inceye eleyip süzdüm
Aşkın deryasında gece gün yüzdüm
Ayırdı gönlümü devirdi felek

Hicrânî:

Her nere gittimse payıma düştün
Bir gömlek giydirdin karşıma geçtin
Ölüm kefenimi boyuma biçtin
Yay ettin kolların boynuma felek

Cemâlî:

Giydiğin libaslar açmış masmavi
Bıraktın âlemi dahi Hümâ'yı
Gökte yıldızları yerde semayı
Farz ettin bizlere ölümü felek

Hicrânî:

Hicran çöllerine düşmüş uçayım
Bari ecel câmın doldur içeyim
Bir kapı koymadın çıkıp kaçayım
Her yandan bağladın yolumu felek

14. BEYİTLER

Ağyar saksısının bal şerbetinden
Muhibb-i sadık'ın sözü şirindir[2]

Ahlak tezgâhında telini eğmiş
Hayâ sırmasından nakşını dökmüş[16]

Arzum yok zenginin baklavasında
Aslım arpa aşı içenlerdeniz[13]

Aşkın alayında girdim nizâma
Hedef iklîmine nişanımız var[9]

Aşkın fırınında piştim kızardım
Görün ne yenecek börek olmuşam[7]

Ben gönül sevdasın ikiye böldüm
Biri Elif'tedir birisi Mim'de[62]

Bir âşık içmezse câm-ı ezelden
Çalkanarak halden hale düşer mi[21]

Bir kapı koymadın çıkıp kaçayım
Her yandan bağladın yolumu felek[4]

Biz ki bir dilberin müptelâsıyız
Lâyık desez de hoş demesez de hoş[28]

Bugün ateşime düşme pervâne
Hiç eksilmez sönmez nar vardır bende[30]

Bulabilsem can içinde canânı
Anda mevcut her bir derdin dermanı[2]

Dinle nasihatım sakla cevherim
Dağ başında esen yelden ırak ol

Dost bağından aldım gül deste deste
Dahi bal verecek kovanımız var[10]

Fikir düğmesini dikmiş yakaya
Zekâ kemerini kısmış tokaya[16]

Gam bahrına düştüm yok mu kenarı
Sökülmüş ömrümün temel duvarı[33]

Gönül arısının balı hicaptır
Bal istersen temiz çeki olmalı[49]

Hasret tabipleri yaram deştiler
Hicrân kadehinden merhem saçtılar[33]

Haya Bahçesinde ahlak ağacı
Biterse meyvesi şeker bal olur[58]

Hep âşıklar hasretini alırken
Gedâ Hicrânî'ye bin efkâr düştü[48]

Hicrân beşiğine girmiş yatarım
Gam terazisiyle firkat tartarım[51]

Hicrân Hançerinden vücudum yara
Arayıp bulmalı derde bir çare[46]

Hicrânî'yem sevdâ şahı başımda
Almış kemendini gezer peşimde[20]

Hidayet mülkünde bir şeydâ bülbül
Ötüşür seherde ah ah diyerek[60]

Kandil-i kübrâ'da yandım yanıştım
Katre idim bir ummana karıştım

Kaptan derim gam bahrinnde yüzene
Bârekallah benim halim yazana[33]

Kendir idim aşk havanına girdim
Dövüle dövüle ipek olmuşam[7]

Kibrin çarşısında ten pazarını
Nefsin halısından döşetenler var[55]

Kibrin kafesinde ah çeken bülbül
Konamaz güllere çıkar beyhude[8]

"Kün" dedi kuruldu ezelden himler
Nakkaş-ı Billâh'ta yedidir "Mim"ler[26]

Nebîler serveri Şah-ı Muhammed
Hamd u lillâh bizi eyledi ümmet[42]

Nebîm Muhammed'dir kitabım Kur'an
Kıblem Kâbetullah Sadık-ul imân[45]

Uğrama bahrına geç kenarından
Hicrânî'yem başım kavgalı bugün

Varlardan var idi Halik-u Hudâ
Cümle eşya onda geldi vücûda[75]

Sıra No	Deyişlerin ilk mısraları	Sayfa No
1	Âciz kaldım bu gönlümün elinden	75
2	Ağyar saksısının bal şerbetinden	76
3	Ah edip gezdiğim ey Ganî Gafar	77
4	Akıl Baştan gitmiş olmuşam mestan	78
5	Al bu mektubumu ey bâd-ı Saba	79
6	Âlem içre bir bağ gördüm efendim	80
7	Arsızdır bu gönlüm her sözden almaz	81
8	Aslında bir işret olmayan ırmak	82
9	Aşkın alayında girdim nizâma	83
10	Aşkın deryasıdır tükenmez bitmez	84
11	Aşk imiş ışık veren âşıklara	85
12	Azmedip bir gemi bahre dalmazsa	86
13	Arzum yok zenginin baklavasında	87
14	Ben bende gördüğüm zevk u safâyı	88
15	Ben bir dilber sevdim çok belden ince	89
16	Ben bir dost elinin dürdânesiyem	90
17	Ben de şaştım bu gönlümün fendine	91
18	Beni sorma benden bende değilem	92
19	Biçare bıraktın beni dünyada	93
20	Bin dokuz yüz otuz tarihi sene	94
21	Bir âşık içmezse cam-ı ezelden	95
22	Bu aşkın ezelî pîr bâdesinden	96
23	Bir gece manâda gördüm bir dilber	97
24	Bir Makaryostur çıktı yuvadan	98
25	Bir nâme vereyim elimden sana	99
26	Bir peri sevmişim huriden nazlı	100
27	Bir tüccara Mevlâm vermezse bir kâr	101
28	Biz de bu sevdâya vereli seri	102
29	Biz ki bir dilberin mübtelâsıyız	103
30	Bugün ateşime düşme pervâne	104
31	Bugün gönül ile mahkeme oldum	105
32	Bugün seher vakti bu şirin bağda	106
33	Bulandı deryalar geldi yaz bahar	107
34	Çamlıkoz Köyü'nde bir beyt-i bina	108
35	Çok gezdim kırk altı seyahatımda	110

36	Çok sınadım beyim ben bu milleti	111
37	Çok sınadım beyim bu tecellimi	112
38	Dinleyin efendim kulak ver söze	115
39	Dinle gitti bizden kalpteki sevinç	116
40	Dinle nasihatim hacer sıdk ile	117
41	Dokuz yüz otuz bir yeni tarihte	119
42	Dost ile nâmemi sır savaşında	120
43	Dün seherde bir güzelden söz aldım	121
44	Durma kâtip durma kavuş pedere	122
45	Eğer sarraf isen al metaımdan	123
46	Elvanlı renk giymiş şu karşı dağlar	124
47	Ey kalb-i ferağım eser-i efkâr	125
48	Geçti evvel bahar güvendi şeydâ	126
49	Gel efendim kulak ver bu sözüme	127
50	Getiren getirdi bizi cihana	128
51	Gönül bahçesinden bülbül uçurdum	129
52	Gönül yaylasına göç eden göçsün	130
53	Gönül eğlenmeğe semt-i kenarda	131
54	Günbegün devrolup bozuldu dünya	132
55	Hangi bir derdimi arzedem hocam	133
56	Hangi bir efkâra dayansın bağrım	134
57	Haramı halâli seçmeyen âşık	135
58	Haya bahçesinde ahlak ağacı	136
59	Hidayet mülkünde bir gülem beyim	137
60	Hidayet mülkünde bir şeydâ bülbül	138
61	Hocam sana bir nasihat edeyim	139
62	İki sevdâ çeker bu deli gönül	140
63	İspir Kazası'nın Ahbunus Köyü	141
64	Kalkın turnam kalkın Konya Çölü'nden	143
65	Kaptanıdım deryada yüzemez oldum	144
66	Kahpe felek ile bugün bir aydır	145
67	Kalktı göç eyledi gönül kervanı	146
68	Kalp bir binadır ki bünyad-ı Hudâ	147
69	Kâtip bir arzuhal gönder Halep'e	148
70	Kâtip bir name yaz kalb-i hüzünden	149
71	Kâtip nerde kaldı, kalem kan ağlar	150

72	Karıştı devletler döküldü kanlar	151
73	Kime vekil ettin giydin alları	152
74	Kim ile gönlümü eyleyim karar	153
75	Mahlûtatı mevcudatı kurmadan	154
76	Makam-ı maarifte ey Müdür Bey'im	156
77	Merhaba merhaba bizim illere	157
78	Meyil verdim bir yare göze görünmez	158
79	Medreseye girmez mescit tanımaz	159
80	Mürüvvet bâbında eyle merhamet	160
81	Ne hain dadandın bağlara felek	161
82	Nerde meclis görse girer süzülür	162
83	Pîr'im verdi destur girdim bir bağa	163
84	Pîrlerin elinde oldu pervâne	164
85	Revnağın kuşandı şu karşı dağlar	165
86	Ruh bülbül-ü şeydâ oldu bu tende	166
87	Seher vakti dost elinden bir nâme	167
88	Sendeki güzellik ey hüsn-ü şikâr	168
89	Seksen lira verdik iki gölüğe	169
90	Sevdâ şeherinde aşk pazarında	171
91	Seyyah-ı bülbülüm gül ardı sıra	172
92	Sırrı ifşâ eylemez Mecnûn dahi	173
93	Sırrına erilmez Perverdigâr'ın	174
94	Size dileğimdir aman binbaşım	175
95	Sorma hikmetinden Kâtib-i Kudret	176
96	Sorulmaz hikmetin sorayım sana	177
97	Sorulmaz hikmetin sual edeyim	178
98	Sözden anlamazsa söyleme kelâm	179
99	Şu feleğin cevri dünya mihneti	180
100	Tahammül yeter mi dil vasfedeyim	181
101	Tecelli bağında vakt-ı seherde	182
102	Türklük ne demektir Türkoğlu Türk'üz	183
103	Varıp yara sorum gidecek yolu	184
104	Varis-i Enbiya ey Pîr'i Hocam	185
105	Varis-i Enbiya ey Pîr-i Hocam	186
106	Vücut bir koğadır ruh adiresi	187
107	Yaramı bağlayın Başhemşireler	188
108	Yare bir adires hele yaz kâtip	189

109	Yarin bahçesinde yarın bağında	190
110	Yazın bir nâme ki ehl-i aşık'a	191
111	Yeter gönül yeter hicret edelim	192
112	Yine başgösterdi gam fidanımız	193
113	Yine bugün vardım dost seyrânına	195
114	Yüksek makamına Reis-i Vilâyet	196
115	Yüzbin âlim ilim yüzbin manâtı	198
116	Esiriyem ben bu aşkın kalmışam naçar begim	199
117	Ey zahid bırak kitabı vasilallah ol	200
118	Geçti devir, geçti devran, geçti dem	201
119	Gülleri hoyrat elinden dermenin faydası ne	202
120	Haşâ sormam Yarâp senin hikmetin	203
121	Ey Hocam sorma halimden ben haberdar değilem	204
122	Müptelâyım deli gönül yar ayanda pinhan değil	205
123	Seherlerde güller açar bülbül lisan usanmazmı	206
124	Sevdiceğim bu cihanda kisp ile kâr istemem	207
125	Zahirde katre âbım yok deryay-yı umman benem	208
126	Battı akşamın güneşi	209
127	Bu Trabzon savahili	210
128	Defteri elde kâtipler	211
129	Ey gönül gel edepkâr ol	212
130	Meftunum matlubumu buldum	213
131	Meftun-u aşk olan gelsin	214
132	Metaımdan alan gelsin	215
133	Meyhaneden gelişim var	216
134	Ne beklersin bahti kare	217
135	Sana biraz methedeyim	218
136	Seherde bir sadâ aldım	219
137	Üzüm koydum zenbile	221
138	Bağbansız bağ olur mu	222
139	Bugün yâre kavuştum	223
140	Çarşıda gördüm elma	224
141	Doldur şarap konyağı	225
142	Gül dalında gül yüze	226
143	Halimin haldariyim	227

144 Özcan'ım defterlerin 228
145 Üzüm koydum zenbile 229
146 Çıkmış gam kervanım yük tutmuş Leylâ 230
147 Vardım dost bağına el çekmiş bağban 231
148 Karadeniz olsa âşıkın aşkı 232
149 Tellal olup gezse kahraman-ı aşk 233
150 Şikâyetim vardır çark-ı felekten 234
151 Ömür kütah ettim bir bağ yetirdim 235
152 Serencamım vardır felek elinden 236

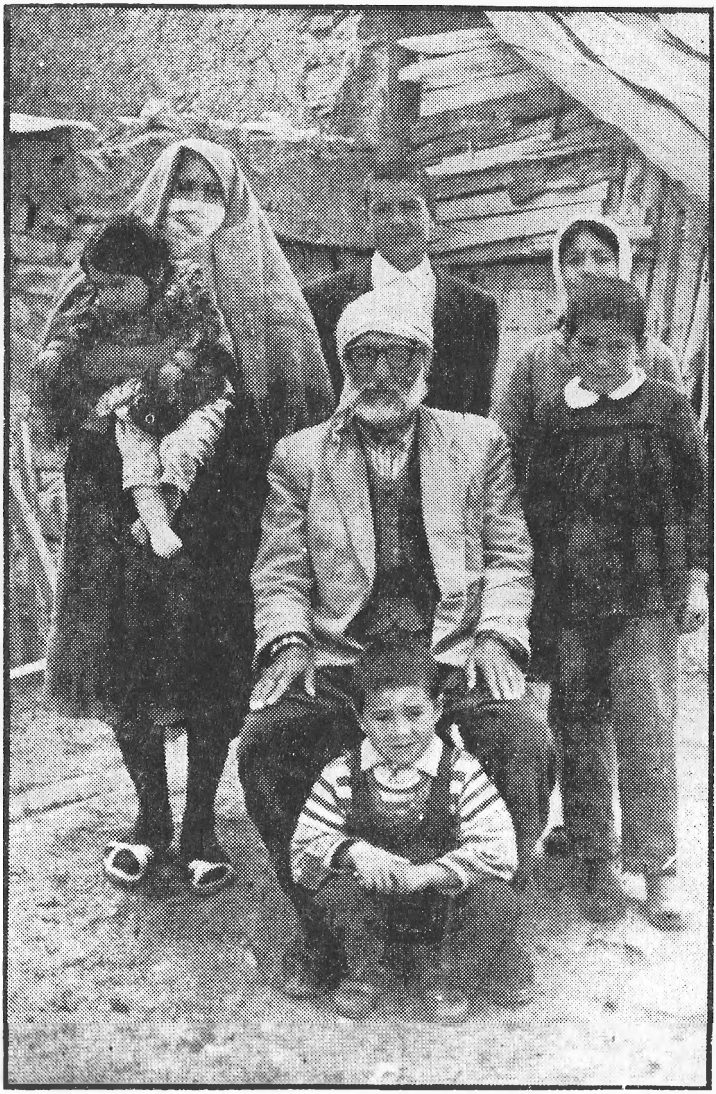

İkinci eşi Havva ve Çocukları

Çamlıkoz Köyü

17. KAYNAKLAR

FINDIKOĞLU Ziyaeddin Fahri: Bayburtlu Zihni, İstanbul 1950.

HAŞLAK Salim: Celâlî, Halk Ozanı Dernek Yayınları 1963.

KÖPRÜLÜ M.Fuat: Türk Saz Şairleri, Cilt 3. Kanaat Basımevi İstanbul 1940.

KUYUMCU F.Dede: (Dede Paşa)'nın banda alınan sohbetlerinden bazılarını içine alan 179 sayfalık bir kitabın 7-19. sayfaları.

ÖZTELLİ Cahit: Hicrânî: Samsun'da çıkan Kopuz Dergisi'nin Mart 1944, Sayı 11.

PARILDAR Kemal: Bayburt'un Sesi Dergisi, 21 Şubat 1971.

SAN Sabri Özcan: Âşık Hicrânî: Gümüşhane'de çıkan Gümüşeli Gazetesi, 1946. Sayı, 504, 505, 506, 507,508,509,510.

SAN Sabri Özcan: Âşık Hicrânî: Bayburt Postası Gazetesi, 1965.

SEVENGİL Refik Ahmet: Çağımızın Halk Şairleri 1967 İstanbul, sayfa 285-288.

YANBEĞ Mahmut Kemal: Âşık Hicrânî: Trabzon Halkevi Dergisi, 1943-1944. Sayı 6, 7, 8, 9, 10.

YANBEĞ Mahmut Kemal: Hicrânî: Türk Folklor Dergisi 1965-1966. Sayı 174, 176, 188.

YANBEĞ Mahmut Kemal: Hicrânî-Burhanî Karşılaşmaları. Türk Folklor Dergisi. 1965-1966. Sayı: 196, 197, 198.

YARDIMCI İlhan: Büyük Ozan Hicrânî 1968.

YILMAZTÜRK Fahri: Ağlar Baba (İrşad-i Bayburdî Hayatı ve Beyitleri, Açıklamalar. Gül Matbaası-İstanbul 1984)

17. SÖZLÜK

A

abâd (A.s.): 1. Bayındır, şenlikli. 2. Yer, şehir. 3. Çokluk anlamıyla tamlamalar yapar: Sadâbâd, Haydarâbâd.

abdal (A.i.): 1. Bön insan. 2. Erenler. 3. Ahmak.

ab-ı hayat (A.F.İ): Hayat suyu, sonsuz dirilik verdiğine inanılan efsane suyu.

ab-ı zemzem (A.F.i.): Mekke'de Kâbe içinde bulunan kutsal kuyunun suyu, zemzem.

Abusda: Bayburt'ta Çakırbağ köyünün eski adı.

acep (A.i.): Acaba, şaşılacak şey.

âciz (A.s.): Gücü yetmez, beceriksiz acınakcak durumda olan.

adalet (A.i): Doğrudan ayrılmama.

adem (A.i): Yokluk.

Âdem (A.i.): İnsanların atası, ilk Peygamber ve ilk insan.

âdil (A.s.): Adaletli, haktan yana olan.

adires (adres) (Fr.i.): Bir kimsenin arandığı zaman bulunabileceği yer.

ağyar (A.i.): Yabancılar. Âşık olana göre de sevgilisiyle görüşen herkes.

Ahbunuz: Bayburt'ta Çamlıkoz Köyü'nün eski adı.

ahid (ahd) (A.i): And.

âhır (A.s.): En son.

ahiret (A.i.): Ölüm ötesi dünya.

ahlak (A.i.): İnsanın yaratılıştan ya da sonradan edindiği huy.

ahlak-ı hamîde: Beğenilecek ahlak nitelikleri.

ahval (A.i.): Durumlar, haller.

akibet (A.s.): En sonunda.

âlem (A.İ.): Kâinat, bütün yaratıklar.

Ali (A.i): 4. Halife, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, damadı.

âli (A.s.): Yüce,yüksek.

allem el esmâ: Kur'an-ı Kerim'de Bakara Sûresi'nin 31. âyetinde: "ve Âdem'e isimler öğretti" denilmektedir. "Errahmân allemel Kur'an" Allah Kur'an öğretti."

âlim (A.s.): Bilgin.

âma (A.i): Kör.

amel (A.i): 1. Din emirlerinin yerine getirilmesi. 2. İş. 3. Uygulama.

amel defteri: Dünyada yapılan iyiliklerin ve kötülüklerin bir bir yazılarak ahirette, büyük hesap gününde açılacak defter.

anasır (A.i.): Parçalar. Dört unsur: hava, su, ateş, toprak.

anber (A.i.): 1. Hind Denizi'nde adabalığı denilen bir balığın midesinden çıkarılan güzel kokulu, kara bir madde. 2. Güzelin saçı.

anka (A.i.): Masal dağı olan Kafdağı'nda bulunduğu söylenen bir masal kuşu. Halk arasında Hüma kuşu da denilir. Bir adı da Devlet kuşudur. Zümrüd-ü anka da denir.

andelîp (i.): Bülbül.

ar (A.i.): Utanılacak şey.

ârif (A.i.): Sezgili kişi, gerçeğe ermiş olan. Tasavvuf terimi olarak ârif; Bâtın ilmini bilene denir. Bâtın ilmi, okuyarak değil, bir mürşidin yol göstericiliği ile ve aşk ile elde edilir. Ârif olan okur yazar da olmayabilir. (bkz. irfan)

ârif-i billâh: Allah'ın sırlarına ermiş olan.

arş (A.i): Gök'ün dokuzuncu katı, en üst ve en son tabakası.

uzunluk ölçü birimi.

arz (A.i.): 1. Bir şeyi anlatma. 2. Gösterme. 3. Görünme.

arzuhal (arz-i hal): Dilekçe.

asalet (A.s.): Soyluluk, köklülük.

ashab-ı fil: Kur'an-ı Kerim'de Fil Sûresi'nin 1. âyetinde adı geçen fil sahipleri.

Asiye (A.i.): Mısır Firavnı'nın Hz. Mûsa'yı Nil Irmağı'ndan kurtarıp büyüten karısı.

aşk (A.i.): Coşkulu sevgi. Gerçek aşk:

Allah sevgisi. Mecazî aşk: Güzele karşı duyulan sevgi. Allah sevgisine ulaşmak için onun yarattığı güzel'i sevmekle de mümkün olduğu öne sürülür.

âşık (A.s.): Birini seven, tutkun, yanık. Hak âşık'ı: ârif olanlar. (bkz. ârif)

âvâz (F.i.): Ses, bağırma.

ayan (A.s.): Açık, meydanda.

âyet (A.i.): Kur'an'ı Kerim Sûrelerini oluşturan cümleler.

ayıkmak (T.): Uyanmak, aklı başına gelmek.

azamet (A.i.): 1.Ululuk, büyüklük, 2. Kibirlilik.

azm (A.i.): 1. Kesin karar. 2. Yola çıkma.

Azrail (A.i.): Dört büyük melekten biri, Ölüm Meleği.

B

bâb (A.i.): Kapı. bâb-ı kudret: Güçlü kapı. Allah. bâb-ı rihlet: Ölüm kapısı. Bâb-ı Ulya: Büyük kapı, Tanrı kapısı.

bâd (F.i.): Rüzgâr.

bâde (F.i.): İçki.

bâd-i sabah (bâd-i sabâ): Güneydoğu esen rüzgâr.

bağbân (F.i.): Bahçevan.

Bağ-ı İrem: Cennet. İslâm rivayetlerine göre Ad Kavmi Hükümdar Şeddat'ın Cennete benzetmek için yaptırdığı bahçe.

Bahçe-i Ridvan: Cennet Kapıcısının bahçesi. Cennet bahçesi.

bar (T.i.): Meyve.

bâr (F.i.): Yük.

bâr (F.s.): Saçan, yağdıran, serpen anlamında bileşik kelimeler yapar. girenbâr, giryebâr.

barhar(By): Kuzeyden gelen rüzgâr

basiret (A.i.): Kalp gözüyle görmek, olacağı, olmadan önce sezmek.

bâtıl (A.s.): Doğruya ve gerçeğe karşı olan fikir.

Bâtın (A.i.): 1. Allahın adlarından biri. 2. Her şeyin iç yüzü. 3. Gizlilik.

bâtınî (A.s.): Kur'an'ın açık anlamlarını kabul etmeyerek onlara değişik anlam vermek suretiyle amel eden meslek mensupları. Bunlar Tanrı sırrına erdiklerini iddia ederler.

batn (A.i.): Karın.

Baybud Coluhu: Bayburt Çoruh'u.

be (A.i.): Arap harflerinin ikincisi. (b) ile başlayan (Besmele)nin rumuzu olarak kullanılmaktadır.

beçare (biçare) (F.s.): Çaresiz, zavallı.

Behlûl (A.i.): Hayır sahibi. Harun Reşid'in kardeşinin adı da Behlûl'dür. Delice davranışları vardı Behlûl'ü Dânâ da denir.

belâ (A.e.): Evet. Allah ruhlar âlemini yarattığı zaman onlara "Elest ü birabbiküm" Yani "Ben sizin Tanrınız değil miyim?" diye sordu. Onlar da "Belâ" yani "Evet" dediler. (Âraf Sûresi, âyet 171)

bend (F.i.): 1. Kendine bağlama. 2. sed, baraj. 3. Yazılarda paragraf.

benlik (A.i.): Kendi kişiliğine önem verme, gurur.

berat (beraet) (A.i.): Bir suçla ilgili olmadığı anlaşılma.

bergüzar (F.i.): Anılmak üzere verilen armağan.

berk (T.s.): Katı, sıkı, sert.

berkenar (F.s.): Kenarda.

beşare (beşaret) (A.i.): Sevinçli haber.

beşer (A.i.): İnsan.

berzah (A.i.): 1. Ruhların Kıyamet Günü'ne kadar bekleyecekleri, dünya ile Ahiret arasındaki yer. 2. Aralık.

beyt (A.i.): 1. Kâbe. 2. Ev. 3. Manzumelerin iki mısrası.

Beytullah (A.i.): Kâbe.

bezemek (T.i.): Bakmak, süslemek, yetiştirmek.

bezirgân (F.i.): Tüccar.

bezm (F.i.): Meclis.

bikülli (A.zf.): Hepsi, bütünü.

billâh (A.zf.): Allah için.

bimurad (F.s.): Mutsuz.

biniş (A.i.): Çok bol cübbe.

Birincikânun (A.i.): Aralık ayı.

boran (T.i.): Gök gürültüsü, şimşek ve rüzârla karışık yağmur.

bukak (T.i.): Köstek.

burç (A.i.): 1. Kale duvarlarının en yüksek yeri. 2. Takım yıldızların ortak adı. 3. Ağaçların en yüksek dalı.

buse (F.i.): Öpücük.

bühtan (A.i.): Birine yalandan bir şey kondurma, iftira.

bünyad-ı Hudâ: Tanrı yapısı, vücut.

C

cahil (A.s.): Bilgisiz.

câm (F.i.): Kadeh.

cânân (F.i.): 1. Sevgili. 2. Tasavvufta vücud-u mutlak

cebel (A.i.): Dağ.

Cebrâil (A.i.): Kur'an Sûreleri'ni Hz. Muhammed'e getiren Büyük Melek.

ced (A.i.): Dedeler.

cefa (A.i.): 1. : Eziyet. 2. Tarikat adamının kalbindeki perişanlık.

cehd (A.i.): Çalışıp çabalamak.

cehim (A.i.): Cehennem

cehl (A.i.): Cahillik

cem' (A.i.): Toplama.

cemâl (A.i.): Yüz güzelliği, Bu güzellik Tanrı kemâlinin bir görüntüsü, olduğu düşünülerek, ona erişmek için bir yol sayılır.

ceset (A.i.): Ölü insan vücudu.

cevahir (A.i.): Cevherler. (bkz. cevher)

cevher (A.i.): 1. Çok değerli. 2. Maden yatağından çıkan minareller.

cevr (A.i.): Haksızlık edip incitme. 2. Tarikat adamının ruh yolunda ilerlemesine engel olan şey.

Ceyhun (A.i.): Asya'da bir ırmak

cihan (A.i.): Yaratılmış âlemlerin hepsi.

cil: Semerlerin içine konulan kuru saz otu.

cilve (A.i.): 1. Tanrının inanmış olanların kalbindeki görünüşü. 2. Güzel görünen davranışlar.

cim (A.i.): Arap harflerinin 4. südür. Cemâl (güzellik) kelimesinin ilk harfi olduğu için cemâl'in rumuzu olarak kullanılır.

cinas (A.i.): Söylenişleri bir, anlamları ayrı olan birden çok kelimeyi bir arada kullanma sanatı.

cismanî (A.i.): Din işlerinin dışında olan.

civan (F.i.): Genç.

cühelâ (A.i.): Cahiller, bilgisizler.

coşan (B y.): Çökelik.

cünûn (A.i.): Delirme, deli olma.

cüri bize (B y.): Âşık oyununda bir terim

cürüm (cürm) (A.i.): Suç.

Ç

çar (çihar) (F.i.): 1. Dört. 2. Çarşaf.

çarh (F.i.): 1. Talih. 2. Felek. 3. Gök. 4. Makinelerin döner kısımları.

çerağ (F.i.): Mum, kandil.

çeşm (F.i.): Göz.

çilekâr (F.i.): Çile çeken.

Çinistan (F.i.): Çin ülkesi.

Çoruh: Kopdağlarından çıkıp Bayburt'tan geçerek Sarp'tan denize dökülen ırmak.

çün (F.e.): Çünkü.

D

Dacırak: Bayburt'ta Yedigöze Köyü'nün eski adı

dağ-ı derun: Yürek acısı.

dağlamak: Kızgın bir demirle deri üzerine iz yapmak.

dahi (T.e.): Artık, başka, gene, bile anlamlarıyle kullanılır. "Dahi kervan geçmez yol kara kara."

dalatma (B y.): Saldırı, sözle hırpalama.

Dalama, biçiminde de kullanılır: "Baştan aşağı beni bir daladı ki sorma."

daim (A.s.): Daima, sürekli, her vakit.

damen (F.i.): Etek.:

dâne (dânâ) (F.s.): Bilen, bilici.

dâr (F.i.): İdam sahpası. (Dağ ağacı)

dargın (targın): Yemeklere konulan ve Bayburt'ta, Erzurumda çok kullanılan güzel kokulu bir ot.

dar ul fünûn (A.i.): Üniversite.

dâvâ (A.i.): 1. : İddia. 2. Hak aramak için mahkemeye baş vurma.

Dâvud (A.i.): İsrail Hükümdarı ve Peygamber.(M.Ö. X.yy.). Sesi çok gür, kalın ve güzel olduğu için bu tür seslere, dâvûdî, denilmiştir.

dehr (A.i.): Dünya.
delil (A.i.): Yol gösterici.

dem (A.i.): 1. Göz yaşı. 2. Kan.

dem (F.i.): 1. Zaman. 2. İçki. 3. Soluk. Demlenmek ve dem çekmek: İçki içmek.

derc (A.i.): 1. Gazeteye, kitaba, dergiye, yazı koyma. 2. Araya sıkıştırma, sokma.

derbeder (F.s.): Kendine bakmayan, düzensiz, nerde akşam, orda sabah, tipleri, serseri.

derdmend (F.s.): Dertli olan.

dergâh (F.i.): 1. Tanrı katı. 2. Tekke. 3. Büyük kimselerin kapısı.

derya (A.i.): 1. Çok geniş bilgisi olan adam. 2. Deniz.

derun (F.i.): Bir şeyin, bir kimsenin içi.

dest (F.i.): El.

destur (F.i.): İzin

devran (A.i.): 1. Felek. 2. Zaman. 3. Dönem.

devir (A.i.): 1. Zaman. 2. Bir şeyin kendi ekseni etrafında dönmesi. 3. Dervişlerin âyin sırasındaki dönmeleri. 4. Ölü defnedildikten sonra elden ele para dolaştırılarak yapılan tören.

didâr (F.i.): 1. Tanrı. 2. Sevgili.

dil (F.i.): Gönül, "Hem dil-i şâdân": Sevinçli gönül.

dilber (F.i.): Güzel, gönül götürücü.

dil-i şâdân: Sevinçli gönül.

divan (A.i.): 1. Mahşer günü bütün insanların Tanrı huzurunda olması. 2. Eskiden devlet adamlarının kurduğu büyük meclis. 3. Eski şairlerin bir düzen içinde şiirlerini topladıkları kitap. 4. Bir çeşit sedir.

divâne (F.i.): Deli. Dünya işlerini terk ederek kendisini Tanrı'ya adamış adam.

diyar (A.i): Ülke.

dost (F.i.): 1. Tasavvuf'ta Tanrı. 2. Bir başkasını karşılıksız, gönülden seven.

döşürmek (By): Devşirmek.

düge (T): İnek olma yaşına yaklaşmış olan dişi dana.

düldül (A.i.): 1. İskenderiye Emir'i Mukavkas tarafından Hz. Muhammed'e armağan edilen katır. 2. Konuşma dilimizde zayıf atlara denir.

dürr (F.i.): 1. Güzel söz. 2. İnci.

dürdâne (F.i.): İnci tanesi.

düşvar (F.i.): Güç, zor.

E

Ebabekir (Ebubekir) (A.i.): Erkeklerin ilk müslüman olanlarından birincisidir. Her konuda Hz. Muhammed'e gönülden bağlı olduğu için adına, Sıddık denilmiştir.

ebâbil (A.i.): Dağ kırlangıcı. Habeş Komutanı Ebrehe'nin fillerle güçlendirilmiş ordusunun üzerine taş yağdıran kuşlar.

ebrüşüm (ibrişim) (F.i.): Kalınca bükülmüş ipek iplik.

ebsem (A.s.): Konuşmayan, susan.

ecel (A.i.): İnsan ömrünün sonu, ölüm vakti.

ecel câmı: Ölüm.

edâ (A.i.): 1. Ödemek. 2. Durum, biçim.

edeb (A.i.): Söz ve davranışta herkesin beğendiği yol.

diylem (By): dinlenme

edebkâr (F.s.): Edepli olan.

edna (A.s.): Aşağı, pek değersiz.

efkâr (A.i.): Fikirler.

efrad-ı aile: Ailedeki kişiler, çocuklar çocuk

efrad-ı ıyâl: (bkz. efrad-ı aile)

ehed (A.i.): Tek. "Ehed Allah"

ehil (ehl) (A.s.): 1. Sahip olan, malik olan. 2. Becerikli, elinden her iş gelen. 3. Bir yerde oturanlar, o yerin halkı. ehl-i ârif: (bkz. ârif). ehl-i dil: Gönlünü Allaha vermiş olanlar. ehl-i hal: Tanrı sırlarını sezmiş olanlar, erenler. ehl-i hızar: Hızarcı ustaları. ehl-i iman: İman edenler. ehl-i irfan: (bkz. ehl-i hal). ehl-i sakal: Yaşlı başlı kişiler. ehl-i tarik: Bir tarikatın adamları.

el'an (A.zf.): Şimdiye kadar, henüz, daha.

elem (A.i.): Dert, acı, dere.

elestü (A.i.): Tanrı'nın Âdem'i yarattığı zaman sorduğu "Eles tü birabbiküm(Ben sizin Allah'ınız değil miyim.) de olduğu gibi, olumsuz soru biçimidir. Ruhların ilk yaratıldığı an olarak kullanılmıştır.

elhak (A.zf.): Doğrusu, gerçeği.

elhamdulillah (A.ün.): Allaha şükrederim. Allaha şükürler olsun, anlamında.

ehl hükm ü lillâh: Hüküm Allah'ındır.

elif (A.i.): Arap harflerinin ilkidir. Allah Adı, bu harfle başladığı için Tek olan Allah'ı simgeler.

ellemel esmâ (Allemel Esmâ): Bakara Sûresi'nden "Allah Âdem'e bütan isimleri öğretti.

eltaf (A.s.): Lutûf, iyilik, güzel. Eltaf-ı Kudret: Allahın güzelliği.

elvedâ (A.ün.): Allaha emanet olunuz, Allaha ısmarladık.

enbiya (A.i.): Peygamber.

encam (F.i.): Son. "Encamını Allah bilir."

Ene-l-Hak: "Ben Hakk'ım" demektir. Tasavvuf Felsefesi'ne göre Allah'tan başka hiç bir gerçek varlık yoktur. Öyleyse bu iddiayı ilk defa ortaya atan Hallac-ı Mansur'un bu sözü,onun Allah'lık iddiasına kalkışması demek değildir. O, kendi varlığının, büyük varlık içinde eridiğini görerek, yani dervişlerin deyimiyle "Hak ile Hak" olduğunu duyarak ben "Hakk'ım" demişti. Demek oluyor ki bu söz, bir varlık iddiası değil, tam tersine bir yokluk iddasıdır. Çünkü "Allah'tan başka varlık yoktur." 13. yüzyılda bu incelik kavranılmadığı için Hallac-ı Mansur idam edilmiştir.

ensar (A.i.): Yardımcılar. Hz. Muhammed'i Medineye davet edip ona yardımda bulunanlar.

envar (A.i.): Nurlar.

er (T.i.): 1. Erkek. 2. Anadolu ağızlarında koca.

eren (T.s.): Ermiş olan kimse. Dervişler için ad olarak da "Erenler" biçiminde kullanılırdı.

erkân (A.i.): 1. Âdetler, kurallar. Bu kurulun ileri gelenleri, Devlet büyükleri.

Errahmân: Tanrı'nın isimlerinden. Bütün yaratılmışlara merhamet eden, rızıklarını veren hayır ve rahmet eden Allah.

esalet (asalet) (A.i.): Soyluluk.

esma (A.i.): İsimler. "Esma-i Hüsnâ" Allahın isimleri

esrar (A.i.): Sırlar.

eşgere (aşikâr) (F.s.): Açık, açıkça.

eşref (A.s.): Pek şerefli.

et teennî (A.i.): İhtiyatlı ve akıllıca davranmak.

evc (A.i.): En yüksek nokta.

evlâ (A.s.): Birinci.

evrak (A.i.): 1. İşlem görmüş kâğıtlar. 2. Kâğıt yaprakları. 3. Burada günahların, sevapların yazılı olduğu düşünülen kâğıtlar.

eyyam (A.i.): Günler.

Eyyam-ı Ezel: Başlangıcı olmayan günler.

Eyyub (A.i.): 1. İsrailoğulları peygamberlerindendir. Halkını dine çağırdığı zaman yalnız yedi kişi katılmış, başına türlü felâketler gelmiştir. On oğlunu birden kaybetmiş, malı mülkü gitmiş, üstelik korkunç bir hastalığa yakalanarak, etleri çürüyüp dökülmeğe başlamıştır. Bütün bu felâketlere karşı sabretmiş, Allahına şükr eylemiş, sonunda her türlü nimete kavuşmuştur. Sabretmeğe örnek olarak

gösterilir.

2. Eyyup Ensâri, Hz. Muhammed zamanında, İstanbul'un ilk kuşatılmasında ölmüş. Mezarının bulunduğu yere Eyyup adı verilmiştir.

ezel (A.i.): Başlangıcı olmayan zaman.

F

fanî (A.s.): Sonu olan, gelip geçici olan, var olan bir şeyin yok olması.

faide (A.i.): İşe yarama, yararlı olma.

farz (A.i.): Yerine getirilmesi Tanrı emri olan işler.

fâsık (A.i): Ortalığı karıştıran, insanları bir birine düşüren, fesatçı.

fehim (fehm) (A.i): Anlayış, anlama.

felek (A.i): Talihleri çizdiği sanılan bir güç.

fenâ fillâh: Tasavvuf'ta insanın kendisinden ve bütün dünya işlerinden vaz geçip "Bir"e erişmiş olması.

fend (F.i): Yalan, dolan.

ferağ (firak) (A.i): Ayrılık, ayrı düşme.

Ferhad (A.i): Ferhat, Şirin masalının erkek kahramanı.

ferman (F.i): 1. Tanrı buyruğu. 2. Padişah buyruğu.

feryad (F.i): Ağlama, sızlama.

feyekûn (A.fi): Olur.(bkz.)kün-feyekûn)

feyz (A.i): Bereket.

feyyaz (A.i): Gür, bereketli, bolluklu.

fezâ (A.i): Uzay.

figan (F.i): Bağırarak ağlama.

filika (İt.i.): Gemilerdeki sandal.

finnar (A.i): Cehennem.

firdevs (A.i): Cennet'teki 6. bahçe.

firkat (A.i): Ayrılık.

G

Gaffar (As.): 1. Allahın isimlerinden biri. 2. Bağışlaması çok olan Allah.

gaflet (A.s): Farkında olmama, boş bulunma. Uyku hali.

gakgar (By.): Sohbet.

gam (A.i): Büyük acı, tasa.

gamküşâr (F.s.): Tasa gideren, tasa götüren.

gani (A.s.): Zengin.

gayyub (A.i): Kaybolan.

gazab (A.i): Öfke.

gazel (A.i): 1. Ağaçların sonbaharda dökülen yaprakları. 2. Edebiyatta bir nazım biçimi. 3. Türk müziğinde bir makam.

gedâ (F.i.s.): 1. Âşık. 2. Yoksul, zavallı.

gergef (A.i): Üstüne kumaş gerilerek nakış işlenen dikdörtgen biçiminde bir çerçeve.

gılman (A.i): 1. Daha bıyığı bitmemiş gençler. 2. Cennete hizmet eden meleklerin erkek olanları.

girdigâr (F.s.): Allah C.C.

giribân (F.i): 1. Ümit etme, sanma. 2. Yaka.

girifdâr (F.s.): 1. Yakalanmış, tutulmuş olan. 2. Tutkun.

goronga (By): Hayvan yemi.

gölük (By): Eşek.

gühergâh (F.i): Değerli taşların bulundurulduğu yer.

gülşen (F.i): Gül bahçesi.

gülzâr (F.i): Gül bahçesi.

güman (F.i): Ummak.

gürz (F.i): Ağır topuz.

güz (F.zf): Sonbahar.

Ğ

ğalah (By): Tezek yığını.

ğalabende (By): Tezek yığınının üstünde ve etrafında oynanan bir oyun.

H

hab (F.i): Uyku.

Habib-ullah: Allah'ın sevgilisi. Hz. Muhammed

hacer A.i.: Taş.

hadi (A.i): Hz. Muhammed'in sözleri.

hal ehli: Bir tarikata giren, bir mürşide el veren ve sonunda tecelliye kavuştuğu sanılan kişiler.

hakikat (A.i): 1. Tasavvuf'a göre Tanrı sırrına erebilmek için aşılması gereken 4. merhale. 1- Şeriat, 2- Tarikat, 3- Marifet, 4- Hakikat.
2. Gerçek.

hail (A.s.): Engel.

hakim (A.i): 1. Tanrı. 2. Yargıç. 3. De diğini yaptıran, sözünü yürüten.

Halik (A.i): Yaratan, Allah.

halil (A.i): İçten dost olan.

Halil-ürrahman: Hz. İbrahim.

Hallak (A.i): Allah.

halvet (A.i): 1. Tenha yer. 2. İbadet için kapanılan hücre.

ham (F.s.): 1. Olgun olmayan adam. 2. Yenecek kadar olgunlaşmamış meyve. 3. İdmansız vücut.

hamden-lillah: Allaha şükür.

Hâmid (A.s): 1.Allah'ın güzel adlarından biri. 2.Allaha şükreden

hâr (F.i): Diken.

harâbât (A.i): 1. Dünya işlerinden hiç birisine önem vermeyen. 2. İçkiye düşkün olan. 3. Tasavvuf'ta manevî zevk alınan yer. 4. Yıkıklar.

haram (A.i): Yapılması dinimizce yasak edilen şeyler.

haramkâr (A.i.s.): Haram yiyen, haram olan işleri yapan.

hareket-i arz: Deprem.

has (A.s.): Katışıksız, bir şeyin en iyisi.

hasar (A.i): Zarar.

hâşâ (A.ün.): 1.Dinimizce, aykırı görülen bir şey için kullanılır. 2. Bir durumun, bir davranışın kesinlikle kabul edilemiyeceğini anlatmak için söylenir.

haşr (A.i): Kıyamet gününde hesapların görülmesi için toplanılan yer.

hatem (A.i): 1. En son. 2. Üstünde mühür gibi yazı olan yüzük. 3. Cömertliği de çok ünlü olan Arap Emiri. Hatem-i Tai de denir. Hatem-i Enbiyâ: Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed.

hâtıf (A.i): Bilinmeyen âlem.

havale (A.i): Bir işi birisinin üstüne bırakma, o işi, onun yapmasını isteme.

havalık (T.i): Boş iş.

hayâ (A.i): 1. Allah korkusuyla günahlardan sakınma. 2. Başkalarından utanma. 3. Namus.

haya bırakmak (By.): Telâşe düşmek.

hayal (A.i): 1. Bir şeyin zihinde kurulan biçimi. 2. Gölgeli görünen şey. 3. Karagöz oyunu.

Hayber (A.i): Suriye-Medine yolu üzerinde bir yerin adı. Hicret'in 6. yılında Yahudilerle Müslümanların savaştığı yer.

Hayık (Hayıh): Bayburt'ta Dikmetaş Köyü'nün eski adı.

hazan (F.i): Sonbahar.

hem ayar: Ayni ölçüde.

hem dil-i şâd: Sevinçli gönül.

herg (By): Tarlayı ekime hazırlamak için ilk sürme.

hesiret (hasret) (A.i): Ayrılık.

heybet (A.i): Korku ve saygı duygularını uyandıran görünüş.

heyet (hey'et) (A.i): 1. Köy Yönetim Kurulu, (İhtiyar Heyeti.) 2. Her hangi bir iş için bir kaç kişiden oluşan kurul. 3. Şekil, suret, kılık.

hızar:: Tahta biçmek, ağaç kesmek için kullanılan büyük testere.

hicab (A.i): 1. Allah sevgisinde insana engel olan bağ. 2. Perde, örtü. 3. Engel.

hicran (A.i): 1. Ayrılık. 2. Onulmaz acı.

hicrânî (A.s.): Garip, acılı.

Hicret (A.i): Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi. (15 Temmuz 622). İslâm'da tarih başı.

hidayet (A.i): 1. Yol gösterme. 2. Doğru yolu arama isteği.

hikmet (A.i): 1. Bilinmeyen sebep. 2. Güzel söz. 3. Felsefe. 4. Allahın sırları.

hilâfkâr (A.s.): Karşı fikirde olan.

hını (T.i): Temel.

himmet (A.i): 1. Ermiş olan kimsenin arzu ettiği zaman yapabildiği etki. 2. Kayırma, yardım etme.

hisar (A.i): Etrafı çevrilmiş olan yer, kale.

his-si zâr: Ağlama duygusu.

hitap (A.i): Birine, bir topluluğa söyleme.

hitaba erişmek: Allahın tecellisine mazhar olmak.

hitam (A.i): Son.

hob (hub) (f.s.): Güzel.

hor (F.i): Güneş, ışık.

hor (F.s.): Yiyen, yeyici.

hoyrat (Yn.s.): Kaba, kırıcı, hırpalayıcı.

hozan: Nadasa bırakılmış olan tarla.

Hudâ (F.i): Allah.

hulûs (A.i): Doğruluk, samimilik.

Hûri (A.i): Cennete hizmet eden kız melekler.

hurc (A.i): Meşinden yapılma büyük heybe.

huruf (A.i): (Harften) Harfler.

hurufat (A.i): (Huruftan) Harfler.

huzur (A.i): 1. Namazda Allah'ın karşısında olma. 2. Büyük adamların yanında olma. 3. Gönül rahatlığı.

hüküm (hükm) (A.İ): 1. Buyruk. 2. Yargı. 3. Karar.

hükmetmek: Buyruğuna almak.

hümâ (F.i): 1. Cennet kuşu. 2. Mutluluk getiren devlet kuşu. (bkz. anka)

hüner (F.i): Beceri, ustalık.

hünkâr (A.i): Hz. Muhammed.

hürişan (ruşen) (F.s.): Aydınlık

hüsn (A.i): 1. Güzellik. 2. İyilik. 3. Tamlık, olgunluk.

hüsn-ü mezenne: Güzel adet, güzel yol.

hüsn-ü şikâr: Güzel av.

hüzün (A.i): Üzüntü, kaygı.

İ

iade (A.i): Geriye verme.

iane (A.i): Yardım, Para yardımı.

ibran (İbrânî) (A.i): İbranice.

icazet (A.i): Başarı belgesi.

ifade (A.i): Anlatma.

"İftehlenâ hayr ul bâb" Bize hayır kapılarını aç.

ifşah (ifşa) (A.i): 1. Gizli bir şeyi açığa vurma. 2. Gizli bir şeyi yayma.

iftihar (A.İ): Haklı övünç, kıvanç duyma.

ihrak (A.i): Ateşe atmak, yakmak.

ihsan (A.i): Büyük sayılan bir kişinin yaptığı bağış. Allahın yardımı.

ihtiyar (A.i): 1. İnsanın kendi isteğine göre davranması. 2. Bir kaç seçenekten birini seçme serbestliği. 3. Yaşlılık.

ihvan (A.i): Dost, arkadaş.

ikbâl (A.i): 1. Talih. 2. Yükselme. 3. İsteme.

iklim (A.i): Bir ülkenin, bir yerin hava bakımından belirlenen durumu.

ikmal (A.i): Tamamlama.

ikrar (A.i): 1. Söz verip bir tarikata bağlanma. 2. Dil ile söyleme. 3. Kabul etme.

ilhak (A.i): Katma.

ilim (ilm) (A.i): Bilim.

illâ (A.e.): "Lâ ilâhe illâ hu" hükmünün kısaltılmışı. "Dervişler bunun anlamını genişleterek "tek varlık" anlatımı biçimi vermişlerdir. 2. Mutlaka. 3. Aksi halde.

ilm-i hakikat: Allahın sırlarını bilme ilmi, gerçek bilim.

ilm-i mezenne: Usul ilmi, güzel ilim.

iltica (A.i): Sığınma.

İmam-ı Âzam: Hanefi Mezhebi'nin kurucusu.

iman (A.i): 1. İslâmlığı kabul etme, yani Allah'ın birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, Ahiret gününe, kadere, hayra ve şerre, Ölümden sonra dirilme olacağına inanma. 2. Bir fikre gönülden bağlanma.

imkân (A.i): Olabilecek durumda olmak,

olabilirlik, olanak.

imlâ (A.i): 1. Âşık'ın dilinde okuma, yazma 2. Doldurma. 3. Yazım.

in'am (A.i): İyilik etme, nîmete boğma.

inayet (A.i): İyilik

incil (A.i): Hz. İsa'ya indirilen kitap.

inkisar (A.i): 1. Beddua, ilinç. 2. Kırılma, gücenme. 3. Hayal kırıklığına uğrama.

intikal (A.i): Bir yerden bir yere nakletme.

intizar (A.i): 1. Bekleme, gözleme. 2. Beddua.

irad (A.i): Gelir.

irade(A.İ): Bir şeyi yapmayı ya da yapmamayı belirten iç güç.

irdelemek (A.i): 1. Bir işin iç yüzünü iyice anlamaya çalışmak. 2. Sallamak.

irfan (A.i): Hiç tahsil olmadan da Tanrı sırlarını kavrama yeteneği.

irşad (A.i): Doğru yolu göstermek, akla ve dine uygun yola yönlendirmek.

irtikâp (A.i): 1. Rüşvet. 2. Fena bir iş işleme.

iskân (A.i): Konut tutma.

İskender: Mekodanya Kralı (M.Ö. 356-325)
İsm-i Âzam: Allah.

İsrâfil (A.i): Dört büyük melekten biri. Kıyamet gününe kadar Levh-i Mahfuz'un (bkz. Levh-i Mahfuz) bakıcısıdır. Kıyamet gününü bildirmek için bir sûr (boru) çalacaktır ki, bu borunun adı Sûr-i İsrâfil'dir.

istihsal (A.i): Ürün elde etme.

istikbal (A.i): Gelecek zaman. Karşılama.

işret (A.i): İçki.

itâb (A.i): Azarlama, paylama.

itikat (A.i): İnanma.

izahat (A.i): Açıklama.

izâ zilzâlaha: Kur'an'ı Kerim'in 99. Sûresi'nin birinci âyetinin başı ve sonu birleştirilerek bu biçime sokulmuştur. Aslı: İzâ zülzilet il ardü zilzâliha'dır. Depremden söz eden bu sûre,8 âyettir, Medine'de inmiştir.

izhar (A.i): 1. Gösterme. 2. Meydana çıkarma.

kabal (By): 1. Tahıl ölçeği. 2. Götürü iş.

Kabayel rüzgârı: Güneyden esen bir rüzgâr. (Kıble)

Kâbe (A.i): Mekke'de Müslümanların kıblesi olan mescit.

Kâbetullah: (bkz. Kâbe)

kabil (A.s.): Bu gibi, anlamında kullanılır.

kabza (A.i): 1. Avuç, pençe. 2. Silahın tutulan yeri.

kail (A.s.): Razı olmak, inanır olmak.

kadem (A.i): Ayak.

kader (A.i): Alın yazısı. Allah'ın kendi ilmi ile bütün yaratılmış için ezelde buyurd uğu oluşumlar.

kafadar (By.): Arkadaş, kafa dengi.

Kafdağı: Masallarda adı geçen bir dağ. Zümrüd-ü anka kuşu bu dağda yaşarmış. Söylentiye göre bu dağ zümrüttenmiş. Göklerin mavi oluşu da bu yüzdenmiş. Kafdağı, yerin çivisi gibiymiş. Eğer bu dağ olmasaymış depremler daha çok olurmuş.

kaftan kafa: Bir uçtdan bir uca.

kal (A.i): 1. Zahir ilmi. 2. Söz. Kal ehli: Bir mürşide el vermemiş olanlar, dünya işlerine bağlı olanlar.

kalem (A.i): 1. İnanışa göre, içinde nûr çıkan, uzunluğu 500 yıllık yol olan, bir ucu arşa değen ulu bir cevherdir. Kalem-i Kudret: Allah yazısı, kader.

kâlmah (By.): Kalburdan büyük bir tarım aracı.

kalmakal (kıyl ü kal): dedikodu.

kamer (A.i): Ay.

kamet (A.i): Boy.

kâmil (A.i): Olgun, ağır başlı adam.

kân (A.i): Maden. Bayburt'ta Arslandede köyünün eski adı.

kasem (A.i): And.

kasr (A.i): Köşk. Kasr-ı Süleyman: Süleyman Köşkü.

katre (A.i): Damla.

kav (By.): 1. Çanak çömlek yapmak için kullanılan killi toprak. Bayburt ve Erzurum'da yer tandırı yapılırken de bu toprak kullanılır. 2. Eskiden sigara yakmak için çakmaktaşı ile kullanılan bir çeşit ağaç mantarı.

kavim kardeş: Eş, dost.

kefil (A.s.): Başkasının işinin görülmesini üzerine alan ve onun adına söz sahibi olan.

kelâm (A.i): 1. Söz. 2. Allah'ın birliğini, inançları, mezhepleri inceleyen bir bilim dalı. Kelâm-ı gevher: Söz incisi, güzel söz.

kemal (A.i): 1. Olgunluk. 2. En yüksek değer. "Bunun kemali ne ki?" Değeri yok anlamında.

kemalât (A.i): Ahlak ve bilgice olgun olmak.

kemen (F.İ): 1. Boyna geçirilen ip. 2. Güzelin saçı.

kemter (F.s.): Daha çok tevazuda kullanılır. Aşağı, aşağıda olmak.

Ken'an (A.i): Hz. Yakup'un doğmuş olduğu Filistin toprakları.

Kendüye (By.): Kendine.

kenz (A.i): Hazine.

kerem (A.i): Bağış.

keremkâr (F.s.): Başkalarına yardımda bulunan. Allah.

kervan (F.i): Yük taşıyan hayvan katarları.

kesret (A.i): 1. Kalabalık. 2. Çokluk.

keşti (A.i): Gemi. "Keşt-i adem" (Yokluk gemisi.)

ketim (ketm) (A.i): Gizleme, saklama, sır tutma. "Ketm-i adem" (Tanrı'nın ruh ve cisim âlemlerini yaratmayı arzu ettiği zaman bütün yarattıkların ilki olan "cevher"in çıktığı yer.)

kevkeb (A.i): Yıldız.

kevn (A.i): 1. Var olma, varlık. 2. Vücut. 3. Dünya.

Kevser (A.i): Cennet'te bir akar suyun adı. Havuz da denilmektedir.

kıbal (By): Boy, bos.

kıl ü kal (A.i): Dedikodu.

kınatmak (T.m.): Kınama işini başkasına yaptırmak.

Kırklar (T.i): Tasavvuf'a göre, manâ âleminde dünyayı yöneten ve başlarında (Kutup) bulunan 40 kişiye (Kırklar, dereceleri onlardan yüksek olan yedi kişi vardır ki onlara (Yediler), en yüksek derecede olan üç kişiyede (Üçler) denir.

Kırk sekiz kapı: Arap takvimine göre yılın 48 haftası.

Kırzi: Bayburt'ta bir köyün adı.

kıyam (A.i): 1. Kalkma, ayakta durma. 2. Ayağa kalkma. 3. Namazın ayakta kılanan rüknü. 4. Yeni bir işe kalkışma. 5.: İsyan. 6. Ölümden sonraki dirilme.

kıyamet (A.i): Dünyanın sonunda bütün ölmüşlerin dirilip toplanacakları zaman.

kip (By.): 1. Örnek, kalıp. 2. Sıkı, sağlam.

kisbet (T.i): Yağlı güreşte giyilen pantalon

kisve (A.i): Kılık.

kişver (F.i): Ülke.

kizb (A.i): Yalan.

kotan (Fr.): Tarım aracı olan büyük pulluk.

köhlan (küheylan) (A.i): Cins at.

köz (T.i): Ateş. Anadolunun bazı yerlerinde sönmeye yüz tutmuş ateş. "Söğütün közü, münafık'ın sözü" (deyim.)

kuçma (T.i): Kucaklama.

kudret (A.i): 1. Güç. 2. Sonsuz gücüyle Tanrı.

kudret kalemi: (bkz. Levh-i Mahfuz.)

Kur'an : (A.i.): Allah tarafından Cebrail aracılığı ile Müslümanlar için 26 Ramazan 610'da başlayarak 22 yıl, 2 ay, 22 günde tamamı indirilen Mukaddes kitap. 114 sûre, 6666 âyettir. İlk âyet "Oku"dur.

kurs (A.i.): Tekerlek biçimi.

kut: Kötürüm.

kuzlamak (T.m.): Doğurmak.

kübra (A.i.): Büyük, ulu.

külünk (A.i.): Taşları, kayaları parçalayan sivri kazma.

kün (A.f.): "Ol", demektir. Kur'an'ı Kerim'de (Yâ-sîn) Sûresi'nin 82. âyetinde: "Allah bir şeyi dilediği zaman, "Ol" der, o da olur."

Künfeyekûn :Allah her hangi bir şeyin olmasını isterse "Ol" der, o da olur. (Bakara Sûresi 2. âyet 117).

künh (A.i.): Kök, dip, esas.

küntü kenzem: "Künte kenzem mahfiyyen" Ben gizli hazine idim. Tanınmak istedim. Beni tanımaları için de insanları yarattım.

künye (A.i.): Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğum yeri, doğum tarihi gibi nitelikleri gösterin kayıt.

Künzülerrahmân: Bir kitap adı.

kütah, (B.y.): Boşa harcama.

kürsî (A.i.): Arşın (bkz. arş) altında bir düzlükte olan yer. Levh-i Mahfuz, burada bulunmaktadır.

küşad (F.i.): Açma.

L

lâ (A.e.): Olumsuzluk bildirir.

lâ mekân (A.s.): Mekâna ihtiyacı olmayan, Allah.

lâ nazir (A.s.): Eşsiz, benzersiz olan, Allah.

Lâteknet (Lâ teknetu min Rahmetillâhi Allahtan ümidinizi kesmeyiniz.) (Zümer Sûresi 52. ayet)

ledün (A.i.): Her şeyin iç yüzünü bildiren ilim. Bâtın ilmi.

lenterâni: Beni göremezsin.

Levh-i mahfuz: Kâinatta olmuş ve olacak olan şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu mânevî levha, yani Allah'ın takdir ve iradesi ki, hiç bir suretle değişmez. (bkz. kürsî). Buruc Sûresi'nin 21-22. âyetlerinde geçer.

leylî (Leylâ): (bkz. Mecnûn)

libas (A.İ): Elbise.

likaullah: Kıyamet günü.

lillâh (A.e.): Allah için.

lisan (A.i.): Dil.

liva (A.i.): Bayrak.

liva ul hamd: Mahşer günü altında toplanılacak olan bayrak.

Lokman (A.i.): Eyyup Peygamber'in yeğeni, bir söyleyişe göre de teyzesinin oğlu, Habeşli köle. Hekimdir. Kur'an'ı Kerim'de Lokman Sûre'si 31. âyette geçer.

lutûf (A.i.): İyilik, güzellik, hoşluk.

M

maarif (A.i.): Bilgi, kültür.

mâbud (A.i.): Tapılan, Tanrı.

mağrib (A.i.): Batı.

mah (F.i.): Ay.

mahbub (A.s.): Sevilen.

mah cemâl: Güzel yüz.

mahfiyyen (A.zf.): Gizlice.

mahkûm (A.s.): 1. Birinin baskısı altında bulunmak. 2. Mahkemece hüküm giymek. 3. Birisine karşı boynu eğri olmak.

mahlukat (A.i.): Yaratılmışlar.

mahrem (A.s.): 1.Dinimizce kadınların kaçmadığı erkek. 2. Nikâh düşmeyen. 3. Gizli.

mahsul (A.i.): Ürün.

mahşer (A.i.): 1. Kıyamet günü toplanılacak yer. 2. Kalabalık.

mahzun (A.s.): Tasalı, gaygılı.

mail (A.s.): 1. Bir yana eğik. 2. Bir şeye hevesli, istekli, düşkün. 3. Bir şeye, bir işe karşı yeteneği olan.

makal (A.i.): Söyleme, söyleyiş.

makam (A.i.): 1. Peygamberlerin, evliyanın mezarlarının bulunduğu yer. 2. Büyük memurların bulunduğu yer. 3. Durulan yer, durak. 4. Müzikte ses dizisi.

makam-ı mahbub: Tanrı makamı.

makat (A.i.): 1. Eskiden kış aylarında ısınmak için kurulan dikdörtken biçimin-

deki bir masanın üstüne örtülen kilim cecim gibi örtüler. 2. Sedirlerin üstüne örtülen kumaş. 3. Kıç.

mal (A.i.): 1. Âşıkların ağzında,söyledikleri deyişler. 2. Eşya.

Malansa: Bayburt'ta Aydıncık Köyü'nün eski adı.

Mam: Bayburt'ta Değirmencik Köyü'nün eski adı.

manâ (A.i.): 1. Anlam. 2. İç, 2. İçyüz. 3. Akla yakın sebep. 4. Rüya, düş. "Manâ âlemi": Rüya.

Mansur (A.i.): Hallac-ı Mansur adıyla anılan Büyük Sûfi'lerden biridir. 'Ene-l Hakk" (Ben Allahım) dediği için Bağdat'ta asılmıştır.

mansur (A.s.): Tanrı yardımı ile üstün gelen. Asakir-i Mansure-i İslâmiye, Asakir-i Mansure-i Osmaniye, gibi.

mansur (Gm.): Çiçeği burnunda hıyar.

mâsivâ (A.i.): Tanrıdan başka her şey.

mâşuk (A.i.): Sevgili, Allah.

matlup (A.s.): İstenilen, aranılan.

matlubat (A.s.): İstenilen şeyler, alacaklar.

matem (A.i.): Acı, keder.

mazhar (A.i.): Elde etme, şereflenme.

mazi (A.i.): Geçmiş zaman.

Mecnun (A.İ): 1. Leylâ-i Mecnun masalında asıl adı Kays olan erkek kahraman. 2. Deli.

medrese (A.i.): Eski öğrenim kurumu, Okul, üniversite.

meftun (A.s.): 1. Kendine sahip olmayacak kadar birisine, bir şeye tutkun olan. 2. Bir şeyi çok beğenme duygusu.

mehman (mihman) (F.i.): Konuk.

mehr (mihr) (A.i.): Güneş.

mekân (A.i.): 1. Yer, 2. Oturulan yer, konut.

mekteb-i fünun: Bilimler okulu.

mektubat (A.i.): Yazılı kâğıtlar.

melik (A.i.): 1. Tanrı adlarındandır. 2. Hükümdar.

melûl (A.s.): Dertli, boynu bükük.

menemşe (menekşe) (F.i.): Menekşegillerden güzel kokulu mor bir çiçek.

menend (mânend) (F.s.): Benzersiz, eşsiz.

Men Rabbüke?: Rabbin kimdir?

menzil (A.i.): 1. Ulaşılacak yer. 2. Şeriatçılara göre Cennet. Batınîlere göre, Allaha erişmek.

mercan (A.i.): Aslı hayvansal olan kırmızı renkli boncuk.

merdane (F.s.): Yiğitçe, erkekçe.

merek (A.i.): Otun, samanın konulduğu dam.

Meryem (A.i.): Hz. İsâ'nın anası.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'teki büyük cami

mestâne (F.s.): İçkili olma durumu.

meste (F.i.): Sarhoş.
meşakkat (A.i.): Zahmet, sıkıntı.

meşk (A.i.): Bir yazıyı, bir şeyi iyi öğreninceye kadar tekrar tekrar yapmak.

metah (metâ) (A.i.): 1. Âşıkların ağzında kendi deyişleri. 2. Ticaret malı.

mevcudât (A.i.): Varlıklar.

Mevlâ (F.i.): Tanrı.

mey (F.i.): Şarap.

meydan (A.i.): 1. Âşıkların deyişlerini söyledikleri, köy odası, kahve, salon ve her hangi bir yer. 2. Alan.

meyil (A.İ): Bir şeye eğilim gösterme.

meyyit (A.i.): Ölü.

mezak (A.i.): Tatma, tat duyma.

mezun (A.s.): İzinli.

miftah (A.i.): Anahtar.

mihnet (A.i.): 1. Zahmet, eziyet. 2. Sıkıntı.

mihr (F.s.): 1. Sevgili. 2. Güneş.

mihrab (A.i.): 1. Camilerde imamların önde durup namaz kıldırdıkları yer. 2. Ümit. 3. Sevgilinin kaşları.

Mikâil (A.i.): Dört büyük meleklerden biri. Görevi rızıkları dağıtmaktır.

mim: Arap harflerinden birisidir. Hz. Muhammed'in adı bu harfle başladığı için tek başına peygamberimizi simgeler.

minber(A.İ): Camilerde hatiplerin Cuma ve bayram günleri hutbelerini okudukları merdivenli bölüm.

minnet (A.i.): Görülen iyiliğe teşekkür.

Mîrâc (A.i.): 1. Hz. Muhammed'in göklere çıkıp Allah'ın hitabına mazhar oluşu. Bu olay, Recep ayının 27. gecesinde olduğu kabul edilir. Kur'an'ı Kerim'in inmeğe başladığı gecedir. 2. Merdiven.

mir'at (A.i.): Ayna.

misak(A.İ): 1. Yemin. 2. Anlaşmaz, sözleşme.

misk (A.i.): Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins erkek ceylanın karın derisinin altındaki bir bezden çıkan güzel kokulu bir madde.

möhöbbet (muhabbet) (A.i.): 1. Âşıkların ağzında karşılıklı deyişler söyleme. 2. Arkadaşlar arasında dostça konuşma. 3. İçki âlemi.

muallâ (A.s.): 1. Yüce. 2. Yüksek.

muhannet (A.s.) : Korkak.

Muharrem (A.i.): Arabî ayların birincisidir. İslâmdan önce bu ayda savaş yapmak yasak olduğu için, aya bu ad verilmiştir. Bu ayın ilk günü, Kerbelâ Olayı'nın yıl dönümü olarak matem tutulur. 10. gün aşûre yapılır. Muharrem ayının bir adı da âşûre ayıdır.

muhtasar (A.s.): Kısaltılmış.

mukadder (A.s.): Düzgün.

muntazam (A.s.): 1. Tanrının ezelden belirttiği durum. 2. Başa gelecek olan, Tanrı hükmü.

murafaa (A.i.): 1. Yüzleşme. 2. Duruşma.

murade (murad) (A.i.): İstek.

Musâ (Musî) (A.i.): Kendisine Tevrat adındaki kutsal kitap indirilen İsrail Peygamberi. Mısır'da Firavunların İsrail oğulları'na zulumettikleri sırada doğmuştur, Ölümden kurtulması için bir sepete konulmuş ve Nil Irmağı'na atılmış, kurtarılarak Firav'ın karısı Asiye'ye verilmiş, onun elinde büyümüş, elindeki değneğin yılan haline gelmesi gibi mucizeler göstererek halkını Mısırdan çıkarma iznini almış, Kızıldeniz kıyısına varınca asâsını denize vurarak ikiye ayırmış, kendisi ve yanındakiler geçtikten sonra deniz tekrar kapanmış, peşinden gelen Firavun ve adamları boğulmuşlar. Hz. Musâ Sîna Yarımadası'nda Tûr Dağı'nda Allah'ın tecellesine erişmiş ve orada kavmine emir gönderilmiştir.

mûte inte mûd (mûtû kable en temûd): "Ölmeden evvel ölünüz." demektir. Bu bir tasavvf deyimidir. Zikrederken kendileri ölmüş olarak düşünür, böylelikle dünya ile ilgilerini azaltmış olurlar.

muvafık (A.i.): Uygun.

muy (F.i.): Kıl, saç.

mübtelâ (A.s.): Bir şeye vaz geçilmez biçimde tutulmuş olmak.

mücavir (A.s.): Yanında, yakınında olan.

mücevher (A.s.): 1. Elmasla donanmış, elmaslı.

mücrim (A.s.): 1. Sakat. 2. Suçlu.

müjgan (F.i.): Kirpik.

mükâfat (A.i.): 1. Ödül. 2. Değerlendirici, sevindirici davranış.

Mühr-i Süleyman: İsrail Hükümdarı efsaneleşmiş olan Sultan Süleyman'ın mührü.

mülk (A.i.): 1. Toprak ve gelir getiren mallar. 2. Bir devletin ülkesi.

mümîn (A.s.): Kendi dininin bütün temel ilkelerine gönülden inanan.

münafık (A.s.): İki yüzlü, ayrılıkçı.

münevver (A.s.): Aydınlatılmış.

münkir (A.s.): 1. Mezarda soru soracak olan iki melekten biri. 2. İnkâr eden.

mürd (F.s.): Ölmüş.

mürvet (mürüvvet) (A.i.): 1. Ananın babanın çocuklarını, torunlarını görme sevinci. 2. İyilik.

müstakim (A.s.): 1. Namuslu. 2. Doğru, düz.

müşkül (A.s.): Zor, çetin.

mürşid (A.s.): Yol gösterici.

müzakere (A.i.): Bir iş üzerinde karşılıklı konuşma.

müzayede (A.i.): 1. Artırma. 2. Bir malın artırma usuliyle satılması.

N

nâçar (F.s.): Çaresiz.

nâdân (F.s.): 1. Tasavvufa yabancı olan. 2. Bön, uygunsuz.

nadir (A.s.): Az bulunur, seyrek.

nahn ü kasemnâ (Nahnü kassemnâ): Biz paylaştırdık. (Zuhruf Sûresi, 32. 43. âyet) Allah varlıkları yaratmadan önce, yarattıklarının alın yazılarını tayin etmiştir. Hicrânî, bu âyet ile buna işaret etmektedir.

nakş (A.i.): Süs, resim, suret.

nakkaş. (A.s.): 1. Tasavvuf'ta Tanrı. 2. Nakış yapan.

nâm (F.i.): Ad, ün.

nâmahrem (F.s.): Nikâh düşmeyen erkek, yabancı.

nâme (F.i.): Mektup.

namerd (F.s.): Sözünde durmayan, erkekçe davranmayan, kalleş.

nân (F.i.): Ekmek.

nar (A.i.): Cehnem, ateş.

nas (A.i.): Halk.

nasihat (A.i.): Öğüt.

natır (A.i.): Hamamlarda çalışan işçi.

nazar (A.i.): Bakma, gözetme, göz değme.

nebî (A.i.): Peygamber, haberci.

nefaht (A.i.): Üfürme . "Nefahtü min ruhi." Allah Kur'an'da Âdem'i yarattıktan sonra kendi ruhundan O'na üfürdüğünü buyurur. Tasavvufçulara göre, bundan maksat, insanın bir takım tecellilere mazhar olduğunu anlatmaktır.

"Ol can ki nefaht dedi Kur'an'da Ona Hakk
Ol nefaht-i Rahmâniye'dir bu sırrı mutlak.
Ol nefha imiş diri tutan cümle cihanı
Ol nefha imiş zinet eden Bağ-ı cinânî"

nefis (nefs) (A.i.): 1. Ruh, can. 2. Kişinin kendisi. Öz, maya. "Nefsini bilen kendini bilir."

nefs-i emmâre: Emredici, zorlayıcı nefs. Bu tür nefs, insanın maddi varlığıdır ki, daima insanı, kötülüğe, yanlış yola yöneltir. İslâm ahlakçılarının ayrımına göre, bunun üstünde, fenalığı yaptıktan sonra pişmanlık duyan nefs, Onun üstünde iyiliği kötülükten ayırt eden nefs dereceleri vardır. Tasavvufta aslolan nefs-i emmâreyi öldürmektir.

nehy (A.i.): Dinin yasak ettiği şeyler.

Nemrûd (A.i.): Hz. İbrahim zamanındaki Keldânî hükümdarı. Putlara tapmadığı için Hz. İbrahim'i ateşe attırmıştır. Bâbil'in kurucusu olduğu sanılmaktadır.

neşter (A.i.): Hekimlerin kullandıkları bıçak.

nevcivan (F.s.): Genç, taze, yeni.

nevreste (nevresîd) (F.s.): Yeni yetişmiş.

nezâfet (A.i.): Temizlik.

nezâket (A.i.): İncelik.

nezet (lezzet) (A.i.): Tat.

nicoldi (nice oldu) (T.zf.): Ne oldu, nereye gitti?

nifak (A.i.): Bozgunculuk.

nihar (nehar) (A.i.): Gündüz.

niyaz (A.i.): Yalvarma.

nizam (A.i.): Sıra, düzen.

nizâ (A.i.): Çekişme.

Nuh (A.i.): Hz. Âdem'den sonra ilk peygamberdir. Kur'an'ı Kerim'de 28 yerde ondan söz edilmektedir. Tufan'dan korunmak için bir gemi yapmış, gemiye bütün canlılardan birer çift almıştır.

nûn (A.i.): Arap harflerinden biri. (bkz. kün.)

nûr (A.i.): Aydınlık. Âlemler yaratılmadan önceki aydınlık.

Nûr-i Muhammed: İslamlık.

nusha (A.i.): 1. Yazılı bir şeyden çıkarılan suret. 2. Muska.

nütfe (A.i.): Sperm, bel suyu.

od (T.i.): Ateş.

otağ (T.i.): Süslü, büyük çadır.

oynaş (T.i.): Yasal olmayan sevgili

Padişah (F.i.): Osmanlılarda devlet başkanı.

palan (F.i): Kaşsız, enli bir çeşit eğer.

pâre (F.i.): 1. Bir bütünün parçası. 2. Para.

parsel (Fr.i.): Belli bir amaç için ayrılıp sınırlanmış olan toprak parçası.

patlanğoç (T.i.): Mayısla (yaş tezekle) oynanan bir oyun.

pay (T.zf.): 1. Ard, arka. "Ben gidiyorum, sen payımdan gelirsin." (Ben gidiyorum, sen arkamdan gelirsin.) 2. Hisse.

Pazahbun: Bayburt'ta Alapelit Köyü'nü eski adı.

penah (F.i.): 1. Sığınma. 2. Sığınacak yer.

pantol (Fr.i.): Pantolon.

pend (F.i.): Öğüt.

per (F.i.): Kanat.

perçem (F.i.): Alna dökülen saçlar.

perde (F.i.): İki şeyi bir birinden ayıran örtü.

perdegâh (F.i.): Perde yeri.

peri (F.i.): 1. Güzel. 2. Cin'lerin daima iyilik yapan dişi olanları.

perişan (F.s.): 1. Kaygılı, kederli. 2. Acınacak durumda olan. 3. Dağınıklık.

pervâne (F.i.): 1. Mecazi anlamda âşık. 2. Geceleri ışık çevresinde dönüp dolaşan sonunda can veren kelebek.

pervaz (F.i.): Uçma.

perver (F.s.): Besleyen, besleyici.

peymâne (F.i.): Kadeh.

pîr (F.i.): 1. Tarikat kuranlardan her biri. 2. Eski Osmanlı esnafı kendilerini peygamberlerden ya da eski büyük şeyhlerden birine bağlanmış sayarlardı. O Pîr'in onları her bakımdan koruyacağına inanırlardı. Gemicilerin Pîr'i Nuh Peygamber, berberlerin Pîr'i Selmân-i Farisî idi.

Pîr'lerin Şahı: Hz. Muhammed.

pinhan (F.is.): Gizli.

puc olmak (By): Geriye kalmak.

Pülürek: Bayburt'ta Yelpınar Köyü'nün eski adı.

R

ra (re) (A.i.): Arap harflerinden onuncusunun söyleniş biçimi. "Rabb" ismi bu harfle başladığı için, deyişlerde rumuz olarak kullanılır.

Rabb (A.i.): Allah. "Rabb ül Mağribeyn ve Rabb-ül Maşrikeyn." (Ben Doğu'nun ve Batı'nın Tanrısıyım.)

rah (F.i.): Yol.

Rahim (A.i.): Acıyan, esirgeyen, koruyan, âhirette inanmış kullarına rahmet eden. (Allah)

Rahman (A.i.s.): Kullarına acıması çok olan. (Allah)

rahmet (A.i.): 1. Acıma, esirgeme, koruma, yargılama. 2. Yağmur.

râm (F.s.): Boyun eğmiş, teslim olmuş.

ravza (A.i.): Suyu ve yeşilliği bol olan yer. (Cennet)

rem (F.i.): Ürkme, korkma. "Bahr-i rem" (korku denizi.)

reis (A.i.): Başkan.

resûl (A.i.): Elçi. Kendisine Allah tarafından kitap gönderilen peygamber.

Resûl-ü Ekrem : Hz. Muhammed Mustafa.

reva (F.s.): Uygun.

reyha (rayiha) (A.i.): Koku.

reyhan (A.i.): Fesliğen otu.

Rızâullâh: Allahın Rızâsı.

rızık (rızk) (A.i.): 1. Tanrının herkese nasip kıldığı. 2. Yiyecek, içecek.

ruh (A.i.): 1. Dinlerin ve madde dışı felsefenin insanda, vücuttan ayrı olarak kabul ettiği varlık. 2. Canlılık, duygusu. "Adamda ruh kalmamış." Silikleşmiş, kötümserliğe düşmüş anlamında. 3. En önemli nokta. "İşin ruhu şu iki noktada toplanıyor."

rumuz (A.i.): İşaretler.

ruşen (A.i.): Aydınlık.

ruz-i kasım: Sonbahar.

ruz-i şeb: Gündüz, gece.

ruz-i şefâat: Bağışlanma günü.

Rüstem (F.i.): Fars efsane kahramanlarından bir pehlivandır. Babası Zâl'ın adıyla Zâloğlu Rüstem, diye anılır.

rüsvay (F.s.): Herkes tarafından ayıplanmış olan rezil, maskara.

rütbe (A.i.): 1. Askerlikteki hizmet derecesi. 2. Sıra.

S

sabır (sabr) (A.i.): Başa gelen her şeye diş sıkıp dayanma gücü.

sadâ (A.i.): Ses.

sadakat (A.i.): Bağlılık.

sadık (A.s.): Verilen söze bağlı kalan.

sadık ul imân: İhlâs ile imân sahibi.

sadır (sadr) (A.i.): Göğüs.

sail (A.s.): Dilenci.

sakıt (A.s.): Düşen.

saki (A.i.): Su dağıtan, içki dağıtan.

sal (A.i.): 1. Tabut. 2. Korkuluksuz, düz deniz ya da ırmak taşıtı.

salât (A.i.): Namaz.

salma (T.i.): Köylerde ortak bir işin yapılması için para toplanması.

samyeli: Güneyden gelen ve bitkileri kasıp kavuran sıcak rüzgâr.

sarbistan (F.i.): Dik, çıkılması, geçilmesi güç olan dağlık yer.

sarraf (A.i.): 1. Âşıklara göre, söylenen deyişlerin değerini anlayan. 2. Para alıp satan.

şaşmak (sancmak): Böcek sokması. "Yılan bacağımı şaşdi." (sançtı)

sazak (T.i.): Bataklık.

sebabetlik etmek: Arka çıkmak.

sed (A.i.): Duvar, engel.

sedd-i İskender: İslâm rivayetlerine göre (İskender-i Zülkarneyn tarafından yaptırılmış, akla durgunluk verecek biçimde savunma duvarı.

sefd (sefid) (F.s.): Ak.

sefil (A.s.): Çok yoksul, düşkün.

sefine (A.i.): Gemi.

seher (A.i.): Tanyeri ağardığı zaman.

selâmet (A.i.): 1. İyi son. 2. Emin olma.

selb (A.i.): 1. Olumsuz hale gelme. 2. Kaldırma, giderme, geçersiz sayma.

semâ (A.i.): Gök.

semek (A.i.): Balık.

ser (F.i.): Baş, tepe.

seddar (A.s.): Örtücü, saklayıcı. (Allah)

seddar ul guyup: Allah.

serdar (F.i.): En büyük komutan.

sermâye (F.i.): 1. Yapılan ibadetler. 2. Anamal, para.

sevdâ (A.i.): Sevgi.

sevdâkâr (A.s.): Seven.

server (A.s.): Baş, başkan, bir takımın en ileri geleni.

Server-i Enbiya: Peygamberlerin en yücesi Hz. Muhammed Mustafa.

seyrân (F.i.): 1. Gezinme. 2. Bakıp görme.

seyahat (A.i.): Gezme.

seyyah (A.i.): Yolcu.

sıdk (A.i.): Doğruluk, yürek temizliği.

sıla (A.i.): Doğduğu yeri, hısım akrabaları gidip görme.

sır (A.i.): Gizli, gizli iş.

Sırat (A.i.): 1. Cennete gidilmek üzere Cehennem'in üzerinde kurulmus olan ve "Kıldan ince kılıçtan keskin olarak nitelenen köprü. 2. Yol. Tasavvufta, Allah'tan kopan İlâhî Unsur'un insan oluncaya kadar, insan olduktan sonra da tekrar Allah'a varıncaya kadar alınan yol.

sibek (A.i.): Değirmende kullanılan bir aygıt.

sikke (A.i.): Madenî para.

sim-ü zer: Gümüş, altın.

sîne (F.i.): Göğüs.

sîret (A.i.): Huy, tabiat.

sitem (F.i.): Hoşa gitmeyen bir davranıştan dolayı bu hoşnutsuzluğu anlatmak için söylenen dokunaklı söz.

sitemkâr (sitemger) (F.s.): Haksızlık eden.

sofu (sûfî): 1. Tasavvufu benimseyen kimse, derviş. 2. Dinine çok bağlı olan kimse.

sohbet (A.i.): Konuşup hoş vakit geçirme, söyleşme.

sulb (A.i.): Döl.

Sultan (A.i.): 1. Allah. 2. Osmanlı Hanedânına verilen ünvan. Erkeklerde addan önce, kadınlarda addan sonra gelir. Sultan Süleyman, Hafize Sultan gibi.

Sultan-ı Enbiya: Hz. Muhammed.

suna (A.i.): Güzel, sevgili.

sûr (A.i.): Boru. (bkz. İsrâfil)

Sûre-i Necim: Kur'an'ı Kerim'in 53. Sûre'si.

suret (A.i.): 1. Biçim. "İnsan suretinde Rahman göründü." 2. Görünüş. 3. Yazı ya da resim kopyası.

surur (A.i.): Sevinç.

Sübhan (A.i.): Allah.

Sübhanallâh: Her türlü kusur, ayıp ve eksikten uzak olan Allah.

sücud (A.i.): Secdeler.

süflî (A.s.): 1. Kılıksız. 2. Alçak.

sükût (A.i.): Susma.

Süleyman (A.i.): İsrâiloğulları'ndan Hz. Davud'un oğludur. Hem peygamber, hem de hükümdar olarak ünlüdür. Adı efsanelere karışmıştır. Kuş dili bilirmiş, tahtı havada dururmuş. Kur'an'ı Kerim'de dört ayrı sûrede geçmektedir.

süvar (F.s.): Binici, binen.

Ş

şad (F.s.): Sevinçli.

şâdân (F.s.): Sevinçli.

şafak (A.i.): 1. Türkçemizde güneş doğmadan hemen önceki zaman. 2. Aslında güneş batmasından sonra alaca karanlık. İstiklâl Marşı'nın birinci dörtlüğünde şafak, alaca karanlığı, son dörtlüğündeki şafak, tanyeri ağarması anlamındadır.

şah (F.i.): 1. Hükümdar. 2. İran hükümdarlarının ünvanı. 3. Alevîlere göre Hz. Ali'dir. Bazı tarikatlerde, tarikatın pîrine de şah denir. 4. Satranç oyununda en önemli taşın adıdır. 5. Allah, anlamında da kullanılır.

Şah-ı Enbiya: Hz. Muhammed Mustafa.

şahin (T.i.): 1. Doğan kuşu. 2. Sert bakış.

Şahlar Şahı: Allah.

Şat (A.i.): Şat ırmağı.

şebnem (F.i.): Çiğ.

şefaat (A.i.): 1. Bağışlanmayı dileme. 2. Birine arka çıkma.

şefkat (A.i.): Acıyarak ve esirgeyerek sevme.

şehiristan (F.s.): Şehir yer, kent.

Şehr-i lâmekân: Allah.

şem'a (A.i.): Muma batırılmış fitil, kandil, mum.

şems (A.i.): Güreş.

şer (A.s.): Kötülük.

şeref (A.i.): Başkalarının gösterdiği saygı, onur.

şerh (A.i.): Bir yazıyı ya da kitabı açıklamak.

şeriat (A.i.): 1. Doğru yol. 2. Tanrı buyruğu. 3. Âyetler, hadisler ve İcma-i Ümmet imamlarının birleştikleri konulardan oluşan kurallar topluluğu. Bu kurallar, yalnız dine ait değil, dünya işlerini de düzenler. Tasavvufçulara göre şeriat, Müslümanlığın temeli olmakla birlikte zahirîdir. Bunun üstünde Tarikat, onun üstünde Marifet, onun üstünde de Hakikat mertebeleri vardır. İbadetin en üstün amacı bu ulu noktaya, Hakikat'a varmaktır.

şeydâ (F.s.): 1. Aşk ve duygu coşkunluğundan deliye dönen. 2. Divâne.

şikâr (F.i.): Av.

şirin (A.i.): 1. Tatlı. 2. Sevimli. 3. Masal kahramanı Ferhat'ın sevgilisi.

şitâ (A.i.): Kış.

şükür (şükr) (A.i.): Görülen iyiliğe karşı mennunluk gösterme.
şükran (A.i.): İyilik bilme.

T

tabip (A.i.): 1. Tıp doktoru. 2. Âşıkın derdine çare bulacak kişi.

tabiban (A.i.): Tıp doktorları.

tahammül (A.i.): 1. Yükü üzerine alma. 2. Ağır söze katlanma. 3. Maddî manevî herhangi bir zora dayanma.

tahbir (A.i.): Haber verme.

tahkik (A.i.): Soruşturma.

Taht-ı Süleyman: (bkz. Süleyman)

takdir (A.i.): Kederden 1. Tanrı'nın yarattıkları hakkında olan ezeldeki kararı, keder. 2. Değer biçme. 3. Değer tanıma, beğenme.

taksim (A.i.): Bölüştürme.

t'an (A.i.): Yerme, ayıplama, kınama, sövme.

tarik (A.i.): Yol.

tarikat (A.i.): Tarikat tasavvuf kurallarına göre kurulmuş yoldur. Çeşitleri, âdetleri, giyinişleri, âyinleri başka başkadır. Her birinin ayrı kurucusu vardır. Kurucunun öldüğü yerde de büyük bir tekke kurulur. Bu tekke zamanla kendi gücüne göre genişler.

tarumar (F.s.): Darma dağınık.

tasavvuf (A.i.): Yalnız Allah sevgisine bağlanmak mesleği. Bu mesleğe göre, bu Büyük Sevgi'ye, Büyük Hakikata ancak kalp yoluyla varılabilir.

tayuh (tavuk) (A.i.): Tavuk. (B y)

tay (T.i.): 1. Denk. Hayvanın yükünün bir tarafı.

tayyar (A.s.): Uçucu.

tayyip (A.s.): Temiz, hoş güzel.

Tebârekellâh: Allah mübâret etsin.

teber (F.i.): Dervişlerin yarım ay biçimindeki baltaları.

tebdil (A.i.): Değiştirme.

tebliğ (A.i.): 1. Yetiştirme, eriştirme. 2. Götürme. 3. Bildirme.

tedbir (A.i.): Bir şeyi sağlayacak ya da önleyecek yol.

tefekkür (A.i.): Düşünme, düşünüş.

tefsir (A.i.): Bir âyeti, bir hadisi ya da bir kanun maddesini açıklayıp, daha kolay anlaşılır biçime sokarak anlatma, yazma.

tekellüm (A.i.): Konuşma.

tekin (AT.s.): Uğurlu.

ten (F.i.): İnsan vücudunun dış yüzü, derisi.

teneşir (F.i.): Üzerinde ölü yıkanan masa.

tepür (tepir) (A.i.): Tahıldaki taşların ayıklanması için kullanılan ağaçtan tepsi, bir tarım aracı.

tesbih (A.i.): "Sübhanallâh" diyerek Tanrı'nın adını anma.

tevazu (A.i.): Alçak gönüllük.

tevekkül (A.i.): İşi Allah'a bırakıp kadere razı olma.

tevhid (A.i.): 1. Tek Tanrı'ya inanma. "Lâ ilâhe illallâh"! (Allah'tan başka Allah yoktur.) 2. Bir kaç şeyi bir etme.

Tevrat (A.i.): Hz. Musâ'ya indirilen kutsal kitap.

tevaf (tavaf) (A.i.): 1. Etrafını dolaşma, 2. Kâbenin etrafını dolaşma.

tez (T.zf.): Çabuk. "Tez gel ağam tez gel yedi yıl oldu." (Türkü)

tezgâh (F.i.): 1. Âşıkların deyişlerini söyledikleri yer. 2. Üzerinde satılacak eşya bulunan masa.

tığ (T.i.): Dövülmüş, samanından ayrılmamış tahıl yığını.

tığ (A.i.): Açık anlama, bildirme.

tiğ (F.i.): Kılıç.

tiryak (Yn.i): Bazı hastalıklara iyi gelen bir macun, panzehir.

tufan (A.i.): Çok şiddetli yağmur, fırtına.

Tûr (A.i.): Tıh Çölü'nde Hz. Musâ'ya ilâhi tecellî olduğu yer.

türab (A.i.): Toprak.

türlü tevir (By.): Türlü türlü.

U

ulâ (A.s.): Birinci.

ulviyet (A.i.): Yücelik, yüksəklik.

umman (A.i.): Büyük deniz.

uryan (A.s.): Çıplak.

Ü

üftâde (F.s.): Düşmüş, düşkün.

ülfet (A.i.): Dostluk.

ülker (A.i.): Boğa burcunda yedi yıldızdan oluşan takım yıldız.

V

vahdet (A.i.): 1. Birlik. 2. Tanrı yakınlığı, Tanrıya ulaşma.

vaki (A.s.): 1. Olagelen. 2. Geçen, geçmiş olan.

Varınca: Bayburt'ta Mutlu Köyü'nün eski adı.

vâris (A.s.): Mirasçı, miras yiyen.

Varis-i Enbiya: Peygamberlerin soyundan gelen peygamber mirascısı.

vasfetmek: Bir şeyi ayrıntılarıyla anlatmak, nitelemek.

vasf-i hal: Durumu açıklayıp anlatmak.

vasililallah: Allaha kavuşan.

Va'tesimu Billah: Allaha tutunun. (Hac Sûresi 78. âyet.)

vech (A.i.): Yüz, çehre.

vedia (A.i.): Emanet.

vefa (A.i.): Sevgide sebat.

vezir (A.i.): Osmanlı yönetiminde bakan.

vicdan (A.i.): İnsanda iyi ile kötüyü ayırt eden duygu.

virân (F.s.): Yıkık.

virâne (F.s.): Yıkılmış yer.

vücut (A.i.): 1. Varlık. 2. Beden.

vüzerâ (A.i.): Bakanlar.

Y

yaban (T.i.): 1. Kır. 2. Yabancı.

yâd (F.i.): Anma.

yâd (T.s.): Yabancı.

yadel (T.i.): Baba ocağından uzak yer, gurbet.

yadigâr (F.i.): Armağan.

yakut (A.i.): Çeşitli renklerde değerli taş.

yas (A.i.): Ölümden ya da başka büyük bir felaketten duyulan acı.

Yâ-sîn- (A.i.): Kur'an'ı Kerim'de 36. Sûre. 83 Âyetten ibarettir. Mekke'de inmiştir.

Yâ Vedûd (A.i.): Allah'ın güzel adlarından biri.

yegân yegân (F.s.): Tek tek.

yed (A.i.): El.

yetirmek (T.): Yetiştirmek. "Yüce dağ başında bir bağ yetirdim. Hicrânî."

yevm (A.i.): Gün.

yevme yenfeunik (Yevme yenfeunekûm): "O gün onlar (mal, evlat, para) sana fayda verirler mi?" (Şuara Sûresi 73)

yığnak (T.i.): Toplanılmış olan yer.

Yusuf (A.i.): Hz. Yakub'un Küçük oğlu, Olaylarla dolu hayatı Kuran'ı Kerim'in Yusuf Sûresi'nde yüz on bir âyetle anlatılmaktadır.

Z

Zabur (A.i.): Hz. Davud'a indirilen kutsal kitap.

zağ (By.): Bal gümeci.

zağ (A.i.): Karga.

zağlı (T.s.): İyice bilenmiş olan.

zahir (A.i.): 1. Açık. 2. Bir şeyin dış görünüşü.

zahid (A.i.): Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyruklarını titizlikle yerine getiren.

zahm (F.i.): Sızlanarak ağlama.

zat (A.i.): Öz, kişi.

zati (zaten) (A.zf.): "Kendiliğinden olacak", anlamında.

Zavane: Trabzon'da bir köyün adı.

zelik (A.i.): Düşük bebek.

Zemheri (Zemherir) (A.i.): Kara kış.

zem (A.i.): Ayıplama.

zemime (A.i.): Kötü davranış.

zemin (A.i.): Yer.

zemzem (A.i.): Kâbe yakınındaki Zemzem Kuyusu'ndan çıkan su.

zenne (F.i.): Kadın.

zer (A.i.): Altın.

zerde (F.i.): Safran ile pişirilmiş pilav.

zeval (A.i.): 1. Sona erme. 2. Yok olma, yok edilme. 3. Bir makamdan düşürülme. 4. Güneşin tam başın üstüne gelmesi. 5. Aşağılama. "Elçiye zeval yoktur."

zevk-i işret: İçki içme zevki.

zikir (zikr) (A.i.): Allahın adını anma.

zindan (F.s.): Karanlık.

zinet (A.i.): Süs.

zuhul (A.i.): 1. Unutma. 2. Elde olmadan geciktirme.

zulmet (A.s.): Karanlık.

zulum (zulm) (A.i.): Haksızlık, acımasız davranış, kötülük.

zülfikar (A.i.): Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç.

zülüf (zülf) (F.i.): Yanaklara dökülen saç.

zülf-ü yâr: Sevgilinin zülfü. Mecazi anlamda, büyükler. "Söylersem zülf-ü yâre dokunur." Büyükler gücenir anlamında.

zümre (A.i.): 1. Topluluk. 2. Cins. 3. Takım.

Halk şiirimizin yirminci yüzyıldaki temsilcilerinin değişik kaderleri olmuştur. Çağın getirdiği hareketlilik ve arayışlara toplumumuzdaki değişmeleri de eklersek, kültür olaylarının seyrinde görülen bazı farklılıkları daha iyi anlamış oluruz.

Bayburtlu Âşık Hicranî, doğduğu yerlerin şiir ikliminı yaşamış, yaşatmış, çevresinin dışında tanınmadan bu dünyadan göçmüş bir halk şairi. Hicranî'nin çağdaşı olup da yaşadığı dönemde bilinmiş, üzerinde durulmuş, araştırma ve incelemelere konu olmuş âşıkların varlığı da bilinmektedir. Bu ikinci gruba girenler şans eseri olarak bir kültür temsilcisiyle tanışma imkânını bulanlar olmuştur.

Âşık Hicranî üzerinde şimdiye kadar yapılan inceleme ve yayınlar ise mahalli boyutları pek aşmamıştır. Halbuki Hicranî Türk halk edebiyatında kendine has bir yeri olduğunu şiirleriyle ıspatlayıp gitmişti.

Sabri Özcan San, elinizdeki eserle âşıklar kervanına katılmayı çoktan haketmiş bir gönül erinin dünyasını sunuyor. Yazarın incelemeleriyle Hicranî'nin şiirlerini birbirinin tamamlayıcısı olarak düşünmek gerekiyor.

1300 TL.
(K.D.V. dahil)